

98. Torstaina 3 päivänä syyskuuta 1998

kello 18

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Lähetekeskustelu

1) Hallituksen esitys henkilötietolaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi 3826

Hallituksen esitys 96/1998 vp

2) Hallituksen esitys laiksi tieliikennelain muuttamisesta 3830

Hallituksen esitys 99/1998 vp

3) Hallituksen esitys kansainvälisessä maantieliikenteessä toimivien ajoneuvojen miehistöjen työstä tehdyn eurooppalaisen sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä ”

Hallituksen esitys 100/1998 vp

4) Hallituksen esitys kansainvälisissä liikesuhteissa tapahtuvan ulkomaisiin virkamiehiin kohdistuvan lahjonnan torjuntaa koskevan yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä sekä laiksi rikoslain 16 luvun 13 ja 20 §:n muuttamisesta 3831

Hallituksen esitys 102/1998 vp

5) Hallituksen esitys Itävallan, Suomen ja Ruotsin liittymisestä sopimusvelvoitteisiin sovellettavaa lakia koskevaan yleissopimukseen sekä sen tulkintaa Euroopan yhteisöjen tuomioistuimessa koskevaan ensimmäiseen ja toiseen pöytäkirjaan tehdyn yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi ”

Hallituksen esitys 103/1998 vp

6) Hallituksen esitys palkkaturvalaiksi 3831

Hallituksen esitys 104/1998 vp

7) Lakialoite laiksi metsästyslain 87 §:n muuttamisesta ”

Lakialoite 64/1998 vp (Raimo Mähönen /sd ym.)

8) Lakialoite laiksi työllisyyslain muuttamisesta ”

Lakialoite 69/1998 vp (Heikki Rinne /sd)

9) Lakialoite laiksi alkoholilain muuttamisesta 3849

Lakialoite 70/1998 vp (Jouko Jääskeläinen /skl ym.)

10) Lakialoite laiksi kansalaistyökokeilusta 3850

Lakialoite 72/1998 vp (Anu Vehviläinen /kesk)

11) Lakialoite laiksi kansalaispalveluksesta 3863

Lakialoite 71/1998 vp (Tuija Maaret Pykäläinen /vihr ym.)

Puhetta johtaa toinen varapuhemies Törnqvist.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi ensimmäinen varapuhemies Pesälä sekä edustajat Bryggare, Dromberg, Gustafsson, Huttu-Juntunen, Isohookana-Asunmaa, Jansson, Komi, Koski M., Lindén, Markkula-Kivisilta, Metsämäki, Mölsä, Niinistö, Nyby, Ojala R., Pohjola

T., Rantanen, Rask, Rauramo, Rimmi, Saari, Suhola, Vanhanen, Vehkaoja ja Viitames.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuu ed. Rantanen.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat tästä päivästä sairauden perusteella ed. Gustafsson, virkatehtävien perusteella ed. Huttu-Juntunen sekä muun synn perusteella edustajat Dromberg, Isohookana-Asunmaa, Lindén, Metsämäki, T. Pohjola, Saari, Suhola, Vanhanen ja Viitames,

tästä ja huomisesta päivästä sairauden perusteella edustajat Nyby ja Pesälä, virkatehtävien perusteella edustajat Jansson ja Niinistö sekä muun synn perusteella edustajat Bryggare, Rask ja Vehkaoja sekä

tämän kuun 8 päivään muun synn perusteella ed. R. Ojala.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Hallituksen esitys henkilötietolaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Lähetekeskustelu
Hallituksen esitys 96/1998 vp

Toinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin hallintovaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

Keskustelu:

Ed. Karpio: Arvoisa rouva puhemies! Hallituksen esityksellä pyritään parantamaan kansalaisten tietojensaantioikeutta ja tarkentamaan ja lisäämään rekisterinpitäjien velvollisuuksia antaa kansalaisille oma-aloitteisestikin heitä koskevia tietoja, mitä toimintaa siis edelleen valvovat tietosuojavaltuutettu ja tietosuojalautakunta. Esityksessä painotetaan henkilön oikeutta yksityiselämäänsä ilman ulkopuolisten puuttamista.

Koska maistraateilla on meillä henkilötietoja koskeva perusrekisteri ja koska itse olen työsken-

nellyt vuosia mainitussa virastossa, muutamia näkökohtia, mitä ongelmia väestötietojen luovutuksessa saattaa esiintyä. Toki lukuisia muitakin rekisterinpitäjiä tänä päivänä esiintyy ja on olemassa, joihin viranomaisten valvonta ennen kaikkea kohdistuu, joita tämä esitys ennen kaikkea koskee.

Vaikka hallituksen esityksessä nyt painotetaan erityisesti kansalaisen oikeutta tarkastaa, mitä tietoja hänestä esiintyy eri rekistereissä, en käytännössä useinkaan ole havainnut ongelmia siinä. Mitä tietoja henkilö haluaa rekisteristä saada, hän myös niitä sieltä saa. Hänellä myös on oikeus ja mahdollisuus kieltää niiden luovuttaminen markkinoitiin, osoitepalveluihin ja vaikkapa sukututkimuksiin. Myös viime aikoina on entistä enemmän annettu niin sanottuja turva-kieltomääräyksiä, eli henkilötietoja ei luovuteta esimerkiksi hankalissa avioeroprosesseissa vastapuolelle, jos perusteluja on olemassa. Samalla tavalla todistajien suojelu laajoissa rikosoikeudenkäynneissä on varsin ajankohtaista myöskin rekisterinpitäjille.

Toisaalta rekisterinpitäjille on käytännössä tullut ongelmia myöskin siitä, voidaanko henkilötietoja luovuttaa ja kenelle, jos henkilö pakoi-lee vaikkapa velkojiaan ja kieltää häntä koskevien tietojen luovuttamisen ja mikä on esimerkiksi saatavia perivien viranomaisten asema, jos veltallinen vaatii henkilötietojensa salassa pitämistä. Ainakaan puhelimitse tietojen luovuttaminen tällöin ei ole tarkoituksenmukaista, ja vähintään kirjallinen perusteltu pyyntö viranomaisilta on kuitenkin vaadittava.

Arvoisa puhemies! Käytännössä voi esiintyä ongelmia myös luovutettavissa tiedoissa olevissa ja niistä ilmenevissä henkilötunnuksissa ja siinä, mitä haittaa voi syntyä rekisterissä oleville henkilöille, jos henkilötunnukset joutuvat asiattomiin käsiin, mihin seikkaan kiinnitettäneen myöskin valiokuntakäsittelyssä vielä huomiota.

Oikeusministeri Järventaus: Arvoisa puhemies! Ehkä vielä tässä vaiheessa sopinee esitellä myös hallituksen puolelta tätä esitystä.

Yksilön suoja henkilötietojen käsittelyssä on turvattu perusoikeutena hallitusmuodossa. Kansainvälisen yhteistyön lisääntyessä kasvaa myös tarve henkilötietojen vapaaseen liikkuvuuteen. Henkilötietojen vapaa liikkuvuus valtioiden välillä edellyttää, että huolehditaan myös henkilöiden yksityisyyden suojasta ja oikeusturvasta henkilötietoja käsiteltäessä. Henkilötietojen vapaan liikkuvuuden turvaamiseksi Euroopan unionin

jäsenvaltioiden välillä ja yksityisyyden suojan turvaamiseksi henkilötietoja käsiteltäessä EU:n parlamentti ja neuvosto antoivat lokakuussa vuonna 1995 tietosuojadirektiivin. Direktiivi sisältää lainvalmisteluohjeen henkilötietojen käsittelevä koskevan kansallisen lainsäädännön harmonisoimiseksi ja yhtenäisen tietosuojatason turvaamiseksi jäsenvaltioissa.

Nyt käsillä oleva esitys henkilötietolaiksi saat-
taa lainsäädännön vastaamaan EY:n tietojasuo-
jadirektiiviä. Lainsäädäntöön ehdotetaan samal-
la tehtäväksi myös perusoikeusuudistuksesta ja
muista kotimaisista tarpeista johtuvia tarkistuk-
sia.

Laki korvaisi vuoden 1987 henkilörekisteri-
lain. Se rakentuisi kuitenkin monilta osin nykyi-
sen lain periaatteille, jotka ovat sinänsä osoittau-
tuneet toimiviksi. Tietosuojadirektiivistä ja pe-
rusoikeussäännöksistä johtuen laki lisäisi rekis-
teröidyn tiedonsaantioikeuksia ja vaikutusmah-
dollisuuksia itseään koskevien tietojen käsitte-
lyssä. Laki sisältäisi nykyistä kattavammat sään-
nökset rekisterinpitäjän velvollisuudesta infor-
moida rekisteröityjä tietojen käsittelystä.

Säännökset arkaluontoisista tiedoista säilyisi-
vät pääosin ennallaan. Tietosuojadirektiivi mää-
rittelee arkaluontoiseksi myös tiedon henkilön
kuulumisesta ammattiliittoon. Tämä ajatus on
uusi Pohjoismaissa, joissa työntekijöiden järjes-
tätymisaste on perinteisesti ollut korkea. Am-
mattiliittoon kuulumista koskevan tiedon käsitte-
ly olisiikin yleensä sallittua ammattiyhdistysten
ja niiden muodostamien liittojen toiminnassa.
Koska tietoa voitaisiin käsitellä myös rekisteröi-
dyn nimenomaisella suostumuksella, nykyinen
käytäntö, jossa työnantaja perii ammattiliittojen
jäsenmaksut, olisi uuden lain estämättä edelleen
mahdollinen.

Tietosuojadirektiivi velvoittaa jäsenvaltiot
määrittelemään ne olosuhteet, joissa henkilötun-
nusta voidaan käsitellä. Henkilötunnuksen tar-
peettoman käsittelyn estämiseksi laissa säädet-
täisiin niistä perusteista, joilla henkilötunnusta
voidaan käsitellä. Sääntely perustuisi paljolti ny-
kyiseen käytäntöön.

Perusoikeussäännökset edellyttävät, että tie-
tosuojan perusteista säädetään lailla. Tämän
vuoksi henkilötietolakiin sisältyisivät myös sään-
nökset henkilötietojen käsittelystä luottotieto-
toimintaa, suoramarkkinointia, tilastotoimin-
taa, tieteellistä tutkimusta, henkilömatrikkeleita
ja sukututkimusta varten. Nykyään nämä sään-
nökset sisältyvät asetukseen.

Kun sääntelyn pohjana on EU:n direktiivi ja

tavoitteena tietojen kulun vapaus Euroopan
unionin jäsenvaltioiden kesken, tärkeä asia on,
miten tietoja voidaan siirtää EU:n ulkopuolelle.
Laki sisältää tästä direktiivin edellyttämät sään-
nökset. Tavoitteena on tietosuojan varmistami-
nen myös näissä tietojen käsittelyissä.

Tietosuojadirektiivi mahdollistaa julkisuus-
periaatteen huomioon ottamisen kansallisessa
lainsäädännössä. Julkisuusperiaatteen toteutta-
mistavoista ja yleisimmistä salassapitoperusteis-
ta on tarkoitus säätää eduskunnan käsiteltävänä
jo olevassa laissa viranomaisten toiminnan julki-
suudesta. Henkilötietojen luovuttamisesta viran-
omaisen henkilörekistereistä säädettäisiin yh-
denmukaisuuden vuoksi tuossa laissa.

Tietosuojaviranomaisia olisivat nykyiseen ta-
paan tietosuojavalvutettu ja tietosuojalauta-
kunta. Tietosuojavalvutettu valvoo henkilötie-
tojen käsittelevä ja edistää ohjauksen ja neuvon-
nan avulla hyvän tietojenkäsittelyn toteuttamista.
Tietosuojavalvutetun toimivaltuuksia tar-
kistettaisiin niin, että tietosuojavalvutetun pää-
tökset virheen oikaisusta ja tarkastusoikeuden
toteuttamisesta olisivat asianosaisia velvoittavia.

Lupaviranomaisena tietosuoja-asioissa olisi
tietosuojalautakunta. Tietosuojalautakunta voi-
si laissa säädetyillä edellytyksillä myöntää luvan
henkilötietojen käsittelevä. Tietosuojavalvutet-
un ja tietosuojalautakunnan päätöksistä voisi
valittaa lääninoikeuteen ja edelleen korkeim-
paan hallinto-oikeuteen.

Henkilötietolaki korostaa rekisterinpitäjien
osuutta hyvän tietojenkäsittelytavan luomisessa.
Rekisterinpitäjät voisivat sopia toimialakohtai-
sista käytäntösäännöistä hyvän tietojenkäsitte-
lytavan edistämiseksi.

Arvoisa puhemies! Voimaantulon osalta tote-
aisiin, että tämä lainsäädäntöpaketti on tarkoitettu
tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen
jälkeen, kun se on hyväksytty ja vahvistettu. Tie-
tosuojadirektiivi näet edellyttää, että jäsenvaltiot
saattavat direktiivin mukaisen kansallisen lain-
säädäntönsä voimaan viimeistään 24 päivänä lo-
kakuuta kuluva vuotea. Aikaisemmin käyttöön
otetut rekisterit olisi saatettava henkilötietolain
mukaisiksi kolmen vuoden siirtymäajan kules-
sa.

Ed. H o l o p a i n e n : Arvoisa puhemies!
Kiinnittäisin muutamaan asiaan huomiota, ja
yksi on henkilöluottotietojen käsittely. Henkilö-
kohtaisesti olen siviiliammattissani huomannut,
minkälaisia virheitä luottotietotoiminta on aihe-
uttanut. Luottotiedoissa on hyvin usein ollut vir-

heitä ja tietoja, jotka eivät ole olleet enää ajankohtaisia, eli on ollut luottotietomerkintä, vaikka perintäasia ei enää ole ollut voimassa. Tietojen poisto on mielestäni ihan välttämätön, ja aiemmin ainakin on tietojen poisto tuntunut lähes mahdottomalta. Tähän tulisi kiinnittää huomiota. Luottotiedoissa ei saa olla sellaisia asioita, jotka eivät enää ole ajankohtaisia.

Sitten myös asia, johon ed. Karpio kiinnitti huomiota eli tiedon saanti. Kun en ole ihan varma, kuinka lakiesitys suhtautuu esimerkiksi henkilörekisteritietojen saantiin ulosottotoimien varten, edellyttäisin, mikä on aivan välttämätöntä, että velallisten henkilötietoja edelleen voidaan käyttää järkevän ja sujuvan perintätoimen harjoittamiseksi. Ilmeisesti tämä myös tässä lakiesityksessä toteutuu.

Ed. O l i n : Arvoisa puhemies! Mielestäni hallituksen esitys eduskunnalle henkilötietolaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi on erittäin merkittävä. Se on merkittävä edistysaskel, joskin se toteutuessaankin jättää yhä joitakin avoimia kohtia lainsäädäntöön.

Haluan kiinnittää huomiota lähinnä siihen, että esimerkiksi työnhakijoiden oikeuksia itseään koskeviin tietoihin työnhakuprosessissa tulisi vahvistaa enemmän kuin esimerkiksi tässä laissa sinänsä annetaan mahdollisuuksia.

Ymmärrän, että esimerkiksi turvallisuuspolitiikan tehtäväalueilla, kuten lisäksi esimerkiksi uuden teknologian kehittämisen tehtäväalueilla, työnhakijoiden luotettavuusarvioinnit ovat tärkeitä. Mutta esimerkiksi Tampereella esiin tullessa työnhakutapauksessa työnhakija totesi, että hänestä oli tieto, että hän olisi harjoittanut aiemmin jotakin rikollista toimintaa. Tämä oli varmasti yllättävä kyseiselle henkilölle, jolla oli niin sanotusti puhtaat paperit.

Edelleen tutkimustoiminnan edistäminen sekä suoramarkkinointi tarvitsevat henkilötietoja, ja tämä lainsäädäntö tulee olennaisella tavalla parantamaan nykytilannetta ja erityisesti siksi, että EU:n tietosuojadirektiivi tulee määrittelemään tarkemmin sen vaihtelurajan, jossa henkilöitä koskevia tietoja voidaan tallentaa ja välittää.

Ed. K e k k o n e n : Arvoisa rouva puhemies! Aina, kun puhutaan tietosuojasta ja tämän tyyppisistä asioista, väistämättä tulee mieleen nämä isovelvi valvoo -kauhukuvat. Kun tähän esitykseen tarkemmin tutustuu, niin ilmiselvää on, että tämä pehmentää sitä kauhukuvaa, mikä isovelvi valvoo -ajattelusta on syntynyt ja syystä syntyy-

nyt. Mutta tässä on jotain sellaista, joka hiukan jää askarruttamaan.

Asia numero yksi: En ihan ole selvillä siitä, mikä tulee olemaan tietosuojavaltuutetun rooli, hänen mahdollisuutensa puuttua asioihin sen jälkeen, kun tämä lainsäädäntö on voimassa. Minusta tietosuojavaltuutetun rooliin sijoittuu pienen pieni kysymysmerkki tämän osalta.

Mutta se, mikä tässä on kiistatta hyvää, on tietysti se, että rekisterin pitäjien tulee aikaisempaa laajemmin nimenomaan oma-aloitteisesti antaa rekisteröidyille tietoja muun muassa siitä seikasta, mihin tarkoituksiin heitä koskevia tietoja tarvitaan. Tässä viitataan siihen, mitä ed. Olin sanoi hetki sitten. Hänen huomionsa oli varsin oikea.

Sitten seikka, joka minua tässä myös askarruttaa. Kun direktiivi määrittelee arkaluonteiseksi tiedoksi myös ammattiliittoon kuulumista koskevan tiedon, niin miten se kaiken kaikkiaan tulee sovelletuksi, mistä näkökulmasta se on arkaluontoista?

Nämä pikku hajahuomiot sinänsä tähän erinomaiseen lakikokonaisuuteen.

Ed. M y l l y n i e m i : Arvoisa puhemies! Valitettavasti en riittävästi tai paljon lainkaan ole ehtinyt tähän tätä ennen tutustua, joten en suoraan kysymystä voi esittää, vain arveluni siitä, kun tietoja paljon kerätään. Tällä eräähän suuri ongelma on se, etteivät viranomaiset saa antaa tietoja toinen toisillensa tärkeissäkään asioissa ja kuitenkin rekisterien pitäminen tulee hyvin kaltaiseksi.

Toivottavasti tämä rekisterilaki muuttaa tätä asiaa niin, että esimerkiksi sosiaaliviranomaiset, poliisiviranomaiset jne. pystyvät vaihtamaan sellaisiakin tietoja, jotka ovat hyvin luottamuksellisia, niistä henkilöistä, joista rekisteriä pidetään. Näillä viranomaisillahan on kaikilla samanlainen vastuu asioista, että asiat eivät mene ulkopuolisten tietoon eikä niitä tarpeettomasti käytetä. Toivon tässä parannusta, ja näyttäisi täällä olevan sen tyyppisiä lausumia, että tähän tulisi parannusta.

Ed. P u l l i a i n e n : Arvoisa puhemies! Ensinnäkin historiallinen tausta tälle asialle. Nimitän muistan oikein hyvin sen hetken, kun luin pääkaupungin johtavasta sanomalehdestä erään kannanoton, joka liittyy tähän asiaan aivan olennaisesti. Se oli professori Antero Jyrängin lausuma siitä, että hänellä on sellainen odotus mielessä — tämä oli siis reilusti parikymmentä vuotta

sitten — että henkilötiedot tulevat olemaan ennen pitkää kovaa kauppatavaraa. Tämän takia lainsäädännöllä pitää varautua tähän mahdollisuuteen mieluummin ennakkoon kuin ajantasaisesti. Tämä muistikuva palautui elävästi mieleeni, kun tämä hallituksen esitysluonnos eksyi pöydälleni katsottavaksi. Toisin sanoen tämä aika, jossa eletään, on sellaista, niin kuin oikeusministerikin äskentötesi, että täytyy kiinnittää yksilön suojaan myös tässä suhteessa erittäin paljon huomiota.

Toinen asia on se, miten tietosuojavaltuutettu toimii. Edellinen tietosuojavaltuutettu oli loistava valiokunnan apuri, hän oli eräänlainen sparraaja: Asiat tulivat simuloitua, kun oli todella huippuasiantuntija. Valitettavasti täytyy sanoa, että uusi valtuutettu ei ole profilia tässä suhteessa pystynyt vielä luomaan. Mutta toivottavasti edellistä voidaan käyttää asiantuntijana tässä työskentelyssä, koska tämä on tehtävä äärimmäisellä huolella.

Ed. Aittoniemi: Rouva puhemies! Minäkin puhun asiasta ihan muutaman minuutin selailun pohjalta. Näin yleisesti totean kuitenkin sen, että vaikka tämä laki olisi nyt kuinka hyvä, niin aina sen toteuttamisessa ja käyttämisessä tulee mukaan inhimillinen tekijä, joka tekee sitten loppujen lopuksi laista hyvän tai huonon. Mikään autuaaksi tekevä tämäkään laki ei ole tässä asiassa. Nämä asiat, mitä tässä käsitellään henkilötietojen rekisteröinnistä jne., ovat tavattoman vaikeita asioita erityisesti siinä tapauksessa, että siihen sisältyy sitten vielä inhimillinen tekijä eli henkilö, joka toteuttaa tämän lain tarkoituksen.

Mitä tulee sitten ed. Pulliaisen puheeseen kansainvälisestä kauppatavarasta, niin olen aivan samaa mieltä, että tämä tulee olemaan tulevaisuuden ongelma. Siinä nähdään myös kansainvälistymisen suuret ongelmat. Henkilötietojen ja niihin liittyvien henkilötunnuksien, jotka ovat hyvin merkittäviä asioiden hoidossa, käyttäminen kauppatavarana saattaa olla hyvin merkittävä asia.

Henkilörekisteritiedoissa on yleensä ollut se suuri ongelma, että niihin tehtyä virhettä on ollut äärettömän vaikea saada korjatuksi. Se on erityisesti luottorekistereissä tavattoman suuri ongelma, koska yleensä korjauksen tekee vain se, joka on rekisteriin syöttänyt henkilöä koskevan luottotiedon. Jos hän ei korjausta tee, niin yksityinen ihminen saattaa joutua tappelamaan vaikka kuinka pitkään ja hänellä on virheellisiä mer-

kintöjä asiakirjoissa, eikä hän saa niitä korjattua.

Siinä mielessä toteaisin sen, että tämä on ollut ongelma. Ja kun ministerikin on paikalla, niin myös se asia näissä asioissa pitäisi hoitaa, että virheellisten tietojen korjaaminen pitäisi tehdä helpommaksi, vähemmän mutkikkaaksi. En tarkoita sitä, että tehdään toinen virhe korjaamalla virheellinen tieto, vaan jos henkilö väittää, että tieto on virheellinen, se myös nopeasti ja tarkasti selvitettäisiin ja korjattaisiin. Minun mielestäni se on ihmisoikeuskysymys.

Ed. Lahtela: Arvoisa rouva puhemies! Näistä tietaloista on tullut kovaa kauppatavaraa, niin kuin ed. Pulliainen totesi. Erityisesti luottotietorekisterit ovat sellaista kamaa, jota kaupataan. Edellisissä puheissa tuotiin esille niitä epäkohtia, ja siinä mielessä sitä puolta pitäisi jotenkin saada täsmennettyä pienten maksuhäiriöiden osalta. Hyvä esimerkki tästä tuli eteeni: Kun nuori opiskelijatyttö osti silmälasit eikä pystynyt niitä maksamaan, hänelle tuli luottotietohäiriö rekisteriin eikä hän saanut opintolainaa. Siinä on sitten oma mutkikkautensa. Eli kun opintolainaa ei ollut otettu, hän ei sitten taas saanut sosiaalitoimelta avustusta elämiseen. Siinä oli semmoinen vyyhti, joka kietoutui niin, että kaikki oli tätä ihmistä vastaan.

Kun monissa yhteyksissä tässäkin laissa puhutaan siitä, että ilman omaa suostumusta ei näitä tietoja voisi luovuttaa sivulliselle, niin tähän menee myös taloudellisten asioiden puolelle ja jossakin pitäisi olla sellainen suojaraja, että jos tulee jonkin markkamäärän alittava pikku vippi, jota ei ole pystynyt maksamaan, niin silloin olisi se suojaraja, että ilman tämän henkilön suostumusta ei voisi tällaista tietoa antaa julkisuuteen.

Korjauspuoli luottohäiriöissä on semmoinen kuin ed. Aittoniemi totesi. Näihin pitäisi saada oikeudellista syvyyttä, korjattua myös tämä puoli, että sanktion luottotietorekisterille pitää olla jatkossa sen verran iso, että tällaista vilppiä ei voisi olla eikä voitaisi jakaa väärää tietoa ihmisille ja maksusta kaiken lisäksi.

Ed. Olin: Arvoisa puhemies! Aivan lyhyesti. Mielestäni ed. Kekkonen totesi sen mahdollisuuden, että isovelji ikään kuin valvoo, ja on tarkoin huolehdittava, ettei niin käy.

Toisaalta 29 §:ssä todetaan selkeästi tiedon korjaamisen vaatimukset sekä 30 §:ssä kiello-oikeus eli rekisteröidyllä on oikeus kieltää häntä itseään koskevien tietojen ylläpitäminen.

Minusta myös ed. Pulliainen oli oikeassa toteuttaessaan henkilötunnuksen myyntiarvon.

Toisaalta olen eräässä muussa yhteydessä eduskunnassa painottanut sitä, että tulevaisuudessa hyvin merkittävä tulee olemaan myös henkilön puhelinnumero, joka tullaan tulevaisuudessa antamaan jo syntymän yhteydessä samaan aikaan kuin henkilötunnus. Kysymys siitä, kuka omistaa tämän tiedon, puhelinnumeron ja tietenkin henkilötunnuksen, on varsin ratkaiseva. Siihen en ole toistaiseksi ainakaan löytänyt täällä liikkuneista asiakirjoista vastausta.

Ed. K a r p i o : Arvoisa rouva puhemies! Ed. Kekkonen pohti perusteellisesti, mikä on tietosuojavaltuutetun rooli uudessa hallituksen esityksessä. Kun itse tutkin hallituksen esitystä, niin oma käsitykseni on se, että tietosuojavaltuutetun rooli on täsmälleen sama kuin tänäkin päivänä eli se on valvova viranomainen rekisterien pitäjille. Mielestäni siihen ei tule mitään muutoksia.

Arvoisa puhemies! Kun tutkin lakia, niin mielestäni se parantaa kansalaisten asemaa. Siinä on entistä selkeämmin todettu jo nyt vallitseva käytäntö siitä, että henkilöllä on oikeus saada kaikki itseään koskevat tiedot rekistereistä, ja lisäksi viranomaisten pitää antaa tietoja oma-aloitteisesti, mikäli siihen vain on aihetta. Tässä todetaan myös, että kansalaisilla on oikeus kieltää itseään koskevien tietojen antaminen ulkopuolisille kaupallisiin tai muihin vastaaviin tarkoituksiin.

Oikeusministeri J ä r v e n t a u s : Arvoisa rouva puhemies! Ihan muutama näkökohta esille tulleista ihan hyvistä puheenvuoroista.

Hallitus antaa tällä viikolla esityksen eduskunnalle työelämän tietosuojan lainsäädännöstä. Se ei tosin kyllä esillä ollut työntekijän tietosuojan ongelmaa sinänsä ratkaise. Eli kysymys on siitä, missä tapauksessa työntekijä voisi saada tiedon lähinnä suojelupoliisin rekistereistä, muun muassa siellä olevista arkaluontoisista asioista. Tätä problematiikkaa, niin sanotun turvaluokituksen kehittämistä, pohtimaan ollaan asettamassa toimikuntaa, ellei peräti komiteaa. Tehtäneen niin, että oikeusministeriö asettaa toimikunnan tai esittää komitean asettamista.

Tietosuojavaltuutetun rooli, kuten tuli todetuksi, ei sinänsä muutu. Valtuutetun päätökset kuitenkin tulevat nykyistä laajemmin asianosaisia velvoittaviksi — niihin toki muutoksenhaku-oikeus on olemassa — eli tavallaan hänen roolinsa tällä tavalla pikemminkin tehostuu kuin heikenee.

Ammattiliittoon kuulumisen arkaluontoisuus tosiaan seuraa, niin kuin ed. Kekkonen totesi, direktiivistä. Siinä ilmeisesti, kun monissa muissa maissa tilanne on toinen kuin Suomessa eli ammattiliittoon kuulumisen on oleellisesti harvinaisempaa, on haluttu välttää sitä, että näitä tietoja ryhdyttäisiin rekisteröimään ja ihmisiä leimaamaan tämän jäsenyyden perusteella. Suomessa tämä tuntuu oudolta ajattelulta, koska meillä järjestäytymisaste on korkea. Lailla on vielä haluttu turvata se, että mikään ei ammattiyhdistystoiminnassa eikä myöskään työnantajan ja työntekijän suhteessa muutu direktiivin asettaman velvoitteen johdosta, joten arkaluontoisten tietojen osalta on näiltä osin pykälissä suhteellisen laavat poikkeukset.

Kauppatavara-ajattelu on itse asiassa se, mikä on aika pitkälti taustalla. Halutaan säännellä niin pitkälle, kuin on järkevää ja mahdollista, sitä, että kaupallisessa käytössä olisi vain ne tiedot, jotka asianomainen on itse sinne sallinut saattaa. Tämä on oleellisesti lainsäädännön takana oleva ajattelu.

Ed. Aittoniemi on siinä oikeassa, että virheellisten tietojen oikaisu rekistereissä on usein kohtuuttoman pulmallista, varsinkin luottotietorekistereissä. Tässä laissa asiaa yritetään sillä tavalla helpottaa, että 29 §:ssä on rekisterinpitäjälle erityinen velvoite oikaista tieto viivytystä. Mutta miten käytännössä toimitaan, on pitkälti valvonnallinen kysymys. Toivottavasti sääntely kuitenkin näiltä osin jossakin määrin auttaa.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään hallintovaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

2) Hallituksen esitys laiksi tieliikennelain muuttamisesta

Hallituksen esitys 99/1998 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti liikennevaliokuntaan.

3) Hallituksen esitys kansainvälisessä maantieliikenteessä toimivien ajoneuvojen miehistöjen työstä tehdyn eurooppalaisen sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä

Hallituksen esitys 100/1998 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti liikennevaliokuntaan.

4) Hallituksen esitys kansainvälisissä liikesuhteissa tapahtuvan ulkomaisiin virkamiehiin kohdistuvan lahjonnan torjuntaa koskevan yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä sekä laiksi rikoslain 16 luvun 13 ja 20 §:n muuttamisesta

Hallituksen esitys 102/1998 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti lakivaliokuntaan.

**5) Hallituksen esitys Itävallan, Suomen ja Ruotsin liittymisestä sopimusvelvoitteisiin sovellettavaa lakia koskevaan yleissopimukseen sekä sen tulkin-
taa Euroopan yhteisöjen tuomioistuimessa koske-
vaan ensimmäiseen ja toiseen pöytäkirjaan tehdyn
yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymi-
sestä sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi**

Hallituksen esitys 103/1998 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti lakivaliokuntaan.

6) Hallituksen esitys palkkaturvalaiksi

Hallituksen esitys 104/1998 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti työasiainvaliokuntaan.

7) Lakialoite laiksi metsästyslain 87 §:n muuttamisesta

Lakialoite 64/1998 vp (Raimo Mähönen /sd ym.)

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti maa- ja metsätalousvaliokuntaan.

8) Lakialoite laiksi työllisyyslain muuttamisesta

Lähetekeskustelu

Lakialoite 69/1998 vp (Heikki Rinne /sd)

Toinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin työasiainvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Rinne: Rouva puhemies! Leipäjonojen hiljaisuus ei enää kuulu. Leipäjonot johtuvat pitkään jatkuneesta työttömyydestä, yksinomaan. Voidaan sanoa: ainakin 95 prosenttia. Tämä lakialoite on tehty pitkäaikaistyöttömyyden katkaisemiseksi. Koska tämä markkinatalous ei näköjään sitä katkaise, meidän on pakko ottaa yhteinen vastuu. Irving Stone on sanonut näin — kun minä näitä leipäjonoja olen katsellut — että ”heidän silmänsä olivat syvällä päässä ja surumieliset kuten ainakin sorretuilla, jotka eivät pysty puolustautumaan”. He ovat juuri niitä ihmisiä.

Tampereen hiippakunnan piispa Juha Pihkala sanoi hyvin: ”Almut eivät riitä. Tarvitaan oikeutta.” On kuvitelma, että me voisimme ikään kuin sysätä vastuun seurakunnille ja hyväntekeväisyysjärjestöille. Näitten voimavarat eivät missään tapauksessa riitä. (Ed. Kekkonen: Forssa antoi vastauksen!) — Forssa antoi vastauksen, kyllä. (Ed. Aittoniemi: Mikä vuosi?) — 1903.

Otan vielä kolmannen henkilön, jota ilmeisesti ainoana minä pidän suomalaisista viisaana, siis viisaana ihmisenä, kirjailija Väinö Linnan. Vaikka kuinka paljon lukisi ja olisi mitä tahansa elämäkokemusta ja vaikka mitä, mutta jos puuttuu viisautta, niin sen mukana puuttuu kaikki. Linna kirjoitti joskus, kun oli tämä työllisyysprojekti, jossa me katkaisimme pitkäaikaistyöttömyyttä, meille kirjeen. Se on arvokkain dokumentti, mitä minulla on. Hän sanoi näin: ”On illusorista kuvitella, että jatkuvasti voitaisiin selviytyä paidattoman riisumisella, sillä hänet voi enää vain nylkeä.” Siinä se on sanottu.

Tässä on koko 90-luku riisuttu todella paidatonta, ja se on korkea aika lopettaa, ja kun ei sitä muulla tavalla voida lopettaa, se on lopetettava lainsäädännöllä. Meillä oli lainsäädäntö, mutta Holkerin hallituksen aikana sitä ensimmäiseksi heikennettiin, ja porvarit poistivat kaiken vastuun, eli tämä eliminoitiin pois, ja nyt on tämä Lipposen hallitus, ja sillä ei näytä olevan mitään kiinnostusta myöskään palauttaa tätä. Se on sanottava suoraan. Synti on synniksi saarnattava silloinkin, kun se koskee omia.

Mun isäni joutui keisarivallan viimeisinä vuosina kerjäämään lapsena leipää. No nyt: miljoona suomalaista vuoden aikana joutuu turvautumaan kunnan jauhoihin — minä käytän sitä alkuperäistä nimeä: toimeentulotuki on kunnan jauhot — ja Brysselin oliiviöljyihin ja Pelastusarmeijan apuun ja ruokapaketteihin, miljoona suo-

malaista, aikana jolloin kansantulomme on korkeampi kuin koskaan aikaisemmin, niin ettei se kyllä ole rahasta kiinni.

Se on paljon suurempi kysymys kuin tasa-arvokysymys, jos ihminen joutuu alentamaan arvoaan niin paljon, että kerjää leipää. Sitähän se käytännössä on, puhutaan mistä vouchereista tahansa. Kyllä herrat näitä voucheri-nimityksiä keksii, mutta niillä ei ole mitään merkitystä, sanan muuttamisella. Se on niin nöyryyttävä kokemus, että esimerkiksi minun isäni ei koskaan lapsille pystynyt sitä kertomaan, ja hän oli sentään talvisodan Summan panssarihyökkäyksen lähitorjuntamies. Hän ei ikinä pystynyt sitä kertomaan. Niin kova paikka se oli.

Ja nyt miljoona ihmistä tällaisen hyvinvoinnin keskellä! Se on suuri häpeä poliittiselle työväenliikkeelle. En minä porvareista puhu mitään. Sehän toteuttaa luokkayhteiskunnan ideologiaa. Se on niin kuin aivan eri asia. En minä syytä. Ei voi syyttää, koska ikiaikainen unelmahan on luokkayhteiskunta, josta sosialidemokratia on taistellut tällä vuosisadalla meidät ulos, ja nyt se on hiljaa leipäjonojen edessä. Se on häpeä, ja se on uskallettava myös sanoa.

Tässä lakiesityksessä lähdetään siitä liikkeelle, että viimeistään, kun kaikki muut keinot on käytetty, nuorille, alle 25-vuotiaille, 6 kuukauden jälkeen tarjotaan vähintään vuoden työpaikka ja yli 25-vuotiaille 12 kuukauden jälkeen. Kaikki muut keinot käytetään ensin, kaikki, ja vasta sitten tämä. Työllistäminen tapahtuu yksityiselle pk-sektorille, joka luo uutta työllisyyttä. Ei ole mitään syytä julkista sektoria rassata niin sanotuilla tukitoilla, koska samoja töitä tehdään, vaan ohjataan sinne, missä on luotavissa uutta työllisyyttä. Me työllistimme silloin projektiaikana nimenomaan noin 95 prosenttia yksityiselle sektorille.

Seurakuntiin pistettiin kaikkein mielenkiintoisimmat persoonat. Kun ei oikein se asia sujunut, kutsuttiin alueen papit Silokalliolle Porin lähelle, ja minä yritin puhua samalla lailla kuin Yli-Vainio. Siellä erään seurakunnan kirkkohera nousi ylös ja huusi ”halleluja”, ja työllistämisen sujui.

Nyt on toivoa paremmasta. Nimittäin nyt esimerkiksi Englannissa on muutama kuukausi jo käytetty tätä suoraa vastikkeellista marginaalitukea pitkäaikaistyöttömyyden katkaisemiseksi ja kaikki kehuskelevat. Myös kun sosialidemokratit Saksassa ovat tulossa todennäköisesti valtaan, siellä on aivan samat jutut.

Mutta sitten on se tärkein: Unionin valo on

niin mahdollottoman häikäisevä. Se on armon aurinkoakin kirkkaampi, ja nyt on sieltä ruvettu näyttämään kutsuvaa valoa, aivan samaa, mitä on tässä lakialoitteessa, täsmälleen samaa. Sosialidemokratit, jotka ovat vahvasti unionissa vallassa, tulevat varmasti lentämään kuin lepakot kohti tätä valoa, ja porvarit, jotka pitävät tämän kaltaisesta internatsionaalista. Tämä on sitä internatsionaalia, josta porvarit pitävät. Kun tätä internatsionaalia lauletaan, ei revitä paitoja pois eikä mitään tämmöistä. Sehän on ollut porvareille aina kauhistus, kun on kuulunut Kansainvälinen. Porvarit pitävät siis tästä. Minusta tuntuu hiukan siltä, että nämä unionisti-internatsionaaliporvaritkin tulevat kääntämään kärsänsä kohti valoa ja unohtamaan uusliberalistiset aatteensa. Valo on niin häikäisevä, että sitä ei voi vastustaa, kun se tulee sieltä. Minä ajattelin, että annetaan nyt hiukan faartia täältäkin sille sitten.

On mielenkiintoista — menen vielä tähän, koska se liittyy tähän lakialoitteeseen — miten yritystuki on muuttunut, kun tuli unioni. Tämä ei ole yritystuki, vaan tämä on työllistämistuki. Siis kaikki työnantajat saavat täsmälleen samoin ehdoin saman työntekijän, eli se ei voi vääristää kilpailua, koska kaikki saavat saman. Yritystuet vääristävät aina, mutta tämä ei.

Tässä on kovin kritisoitu suoraa marginaalitusta työllisyystukea, mutta sitten on Euroopan unionin työllisyystukihanke. Katselin sitä luetteloa: Nordens Hustru, ruotsalaisen teatteri Sago-usetin vierailu, Olavinlinna — erittäin arvostettu työllisyysshanke, erittäin arvostettu. En tiedä, vääristääkö kilpailua; mietin vain, tuliko siitä työpaikkoja. Ehkä, jos tämä linnan aave oli paljattu Euroopan unionin varoilla, niin saattoi tilapäinen siivoustehtävä aivan hyvin tulla, kyllä, kun tämä aave pelotti nämä rouvat siellä Olavinlinnan retkellä. Ja kaikki arvostavat tätä työllisyysranketta.

Ikiliikkujavertaukset ovat loppuneet kokonaan. Ranskankielisten sanojen alkukirjaimilla on logo, loistava hanke, ja nyt tulokset osoittavat, että työllisyys näiten hankkeitten ansiosta on heikentynyt, koska siellä on tämmöinen ihana periaate, jota meillä ei ollut lainkaan vastikkeellisessa tuessa: Vaikka pistetään toisesta päästä kuinka paljon pois, tuki jatkuu. (Ed. Laine: Mihin se käytetään?) — No, se on sitä vääristämistä oikein kunnolla.

Toisin sanoen lopuksi: tätä lakia ei tarvitse käyttää koskaan. Se voi olla Smolnan perähuoneen piironginlaatikossa lukon takana, jos hoidetaan hyvin työllisyys ja nuorille ja pitkäaikais-

työttömille järjestetään muilla keinoin työtä, mikä on mahdollista. (Ed. Aittoniemi: Mitkä ne muut ovat?) — Voisin ruveta täältä luettelemaan Itävallan mallista alkaen vaikka kuinka paljon: työajan lyhentäminen, vuorotteluvapaan parantaminen ym. ym. — Jos tämmöisillä normaaleilla keinoilla asiat hoidetaan, ei siinä mitään, mutta tämä on se viimeinen perälauta, jos asia lyödään laimin niin, että nuori todellakin joutuu lapsilisältä kansaneläkkeelle, ilman että jalat koskettavat kertaakaan työelämää. Silloin astuu tämä voimaan. Muuten se voi olla siellä piironginlaatikossa. Tällainen vastuu meidän on uudestaan otettava.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Mielenkiintoista on nähdä, että ed. Rinne näin vaalien lähestyessä on kiivennyt ullakolle ja vanhasta kirstusta hakenut vanhan tomuttuneen mallin, jota on vähän putsailut ja tuo sen nyt esille tänne eduskuntaan. Se on sellaisenaan ihan mukava, ja on mukava kuulla ed. Rinteen puhetta, mutta kyllä tilanne on se, että kyllä tässä on menneiden holvien kaiku tässä asiassa, koska ei määräämällä työllisyyttä toteuteta, se on aivan selvä asia.

Jos tehdään väkisin työpaikkoja, ei se ole mielekästä. Ei ole halukkaita työntekijöitä, jos tehdään sillä tavalla. Ellei ole kysyntää työsuoritukselle ja ihminen vain väkisin työllistetään, hän istuu jossakin pakin päällä ja nostelee palkkaansa ja on olevinaan töissä. Ei tämä ole mielekästä lainkaan. Kyllä nämä mallit ovat olleet, ed. Rinne, tiedossa, eikä niistä ole mitään hyvää herunut, mutta mukava oli kuulla ääntänne ja siinä mielessä aivan erinomaisen hyvä asia.

Kyllähän se niin on, että keskustan työreformi on ainoa työllistämisen... (Naurua) Nyt olisi pitänyt olla sosialidemokraatteja enemmän täällä, jotka nauravat. Kyllä kaikki yrittävät nauraa hirveän kovasti, mutta se menee vaatimattomaksi kihinäksi. (Ed. Kekkonen: Ei ollut kihinää!) Työreformi, ja sitten tänne tulee ed. Vehviläisen kansalaistyökokeiluesitys vähän myöhemmin. Siinäkin on jotain sellaista, joka liikkuu kansalaispalkan suuntaan. Niissä on jotakin sellaista, jossa saadaan jonkin verran tervettä pohjaa työllistämiseen.

Mutta tämä on ed. Rinteen ullakolta hakema vanha pölyttynyt malli, jossa on tietysti vähän maalia päällä. Ei, ed. Rinne, ei tule mitään. Kyllä se on ollut kallista tämä Rinteen-mallin työllistäminen. Jos siinä olisi ollut jotakin järkeä, se olisi ajat sitten otettu kokeiluun uudelleen.

Ed. Rinne (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Tässä innostuu jo vähän liikaakin.

Sekö oli tyhjää? Ei se kyllä ollut tyhjää. Kun ulkopuoliset tutkimuslaitokset tekivät tutkimuksia, se oli ainut malli, missä oli työpaikkojen pysyvyys yli 60 prosenttia ilman tukea. Se oli siis tehokkain tapa katkaista pitkäaikaistyöttömyys. Siinä maksettiin puuttuva työpanos itse asiassa työttömän "tapporahana" työnantajalle, joka työllisti lisää. Tämähän on tietysti ihan viimeinen mahdollisuus ja aivan ehdottomasti viimeinen. Kaikki muut keinot tietysti käytetään ensin, mutta nyt on nähty, mikä tilanne on. Sehän on aivan toivoton, se on toivoton. Ei pitkäaikaistyöttömyys ole vähentynyt oikeastaan yhtään, ja leipäjonot pitenevät.

Sitten keskustan työreformista. Kyllä siellä paistavat, niin kuin Linna kuvasi, Töyryn isännän kelmeät kasvat ja heiluvat kaulaheltat. Ne siellä paistavat.

Ed. Rantanen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Olin: Arvoisa rouva puhemies! Mielestäni suomalainen työllisyyspoliittinen keskustelu kaipaa tällaisia puheenvuoroja, jonkalaisen ed. Rinne juuri eduskunnan puhujakorokkeelta esitti. Tiedämme, että työllisyys on paranemassa tässä maassa keskimäärin, mutta alueelliset ja toimialakohtaiset erot ovat kuitenkin vielä sitä luokkaa, että silloin kun sanotaan maassa olevan korkeasuhtanne, niin se ei toimi kaikilla toimialoilla.

Itse asiassa ed. Heikki Rinteen puheenvuorossa heijastui sanonta "oikeus työhön", oikeus työhön, jonka tulisi olla yhteiskunnan, valtion, erityisessä suojelussa. (Ed. Elo: Se oli perustuslaissa!) Siltä osin ed. Heikki Rinteen käyttämää puheenvuoroa ei pidä täällä kiistämällä, vaan pikemminkin sitä tarkoitusta pitää meidän tukeman. — Ed. Elo on aivan oikeassa todetessaan, että oikeus työhön on ollut kirjoitettuna maamme perustuslakiin. (Ed. Elo: Ahon hallitus sen poisti!) — Joku voi kysyä, mikä tällaisen perustuslaillisen oikeuden merkitys on. Sen merkitys on olla suunnannäyttävä. (Ed. Aittoniemi: Kun ei ole työtä, ei ole työtä!) Sen pitää olla sellaisen arvo-pohjan rakentaminen, jossa yhteiskunta huolehtii työtätekevästä väestönosastaan.

Olen usein huolissani seurannut keskustelua suomalaisesta yhteiskuntapolitiikasta silloin, kun siihen liitetään käsite "uusliberalismi" ja

”kolmas sektori”. Kansainvälisen kirjallisuuden mukaan uusliberalismiin nimenomaan kuuluu kolmannen sektorin korostaminen ja ylikorostaminen, yhteiskunnallisen vastuun työntäminen ikään kuin sellaiselle taholle, joka monissa yhteiskunnissa on heikompi kuin Suomessa, mutta Suomessakin se on heikko hoitamaan yhteiskunnallisesti tärkeitä asioita.

Sen takia meillä pitäisi vuosituhannen taitetta lähestyttäessä kyetä myös eduskunnassa käymään kriittinen keskustelu siitä, missä uusliberalismin vaiheessa tämä maa on. Monet keskustelijat eivät näytä havaitsevan, että täällä on tietty vaihe menossa. Se ei nimittäin riitä todistukseksi, että väitetään, että sitä ei esiintyisi, koska se on yleismaailmallinen ilmiö.

Olen ed. Rinteen kanssa yhtä mieltä myös siitä, että Suomessa on syntynyt ikään kuin sokea piste: Ei nähdä syntyntä köyhyyttä eikä hätää. Se on usein neljän seinän sisällä. Se on usein myös kotitalouksissa, joissa ikään kuin kunnia ja nimi ei salli kertoa sitä köyhyyden tilannetta. Sitä köyhyyttä ei ole kyennyt tekemään yksikään hallitus tässä maassa. Se on pitkän prosessin tulos, ja siihen liittyy myös erityisesti ihmisten sairastuminen, työkyvyttömäksi joutuminen eli työkyvyn menettäminen. Sen takia tällaiseen yhteiskuntapolitiittiseen keskusteluun, johon ed. Rinne haluaa virittää myös lainsäädäntötasolla uutta puhtia, tulee myös liittää se, millä tavalla yhteiskunnassa työkykynsä menettäneisiin ihmisiin suhtaudutaan ja miten heistä huolehditaan.

Kesän aikana meille kullekin on kertynyt varsin pitkä palauteposti siitä, miten esimerkiksi Kansaneläkelaitoksen osalta toistuvasti tyrmätään, torjutaan ja hylätään työkyvyttömyyseläkehakemuksia. Ne ovat kovaa palautetta erityisesti silloin, kun olet tuntenut henkilön 15 vuotta ja lapussa lukee ”Töihin!” Hakemuksessa on ollut sentin nippu lääkärinlausuntoja, joissa todetaan: ”Työkyvytön!” Henkilö ei pysy jaloillaan, kun tulee hakemaan apua kansanedustajalta. Siihen ei riitä vain se, että sanotaan: ”Tehkää!” Meidän on kunkin tehtävä jotain. (Ed. Aittoniemi: Tehän olette vallassa!) Siihen ei myöskään riitä vastaukseksi ”kuka on vallassa”, koska eettinen vastuu kuuluu meille kaikille. Meitä on Suomessa tasan 200, ja se on yhteisvastuu.

Arvoisa puhemies! Olen myös huolissani tässä maassa varsin laajalle levinneestä käytännöstä, jossa uudet tai avoimiksi tulleet työpaikat jäävät vaille julkista hakua. Ne täytetään sisäisin menetelmin tai ne täytetään niin sanotusti hyvä veli, hyvä sisko -menettelyin. Tämä huolestuttaa —

uskoisin — myös nuoria ammattiinsa valmistautuneita. Kansalaisella tulee olla oikeus etenkin valtion ja kuntien osalta myös pidempiaikaisiin sijaisuuksiin, tieto, että voi testauttaa työnhakuprosessilla pätevyytensä ja soveltuvuutensa. Tähän ei ole riittäviä mahdollisuuksia.

Puhemies! Lopuksi: En voi hyväksyä niitä ajatuksia, jotka tyrmäävät ed. Rinteen mallin sillä, että se on kehitetty 80-luvulla. Ei itselläni ollut kuvitelmaa, että toimisikin joskus kansanedustajana, silloin kun perehdyin tuohon malliin. En tuntenut ed. Rinnettä. Tunsin hänen kirjoituksensa. Se malli sisältää varsin paljon elementtejä, jotka käyvät vielä tähän päivään. Kun työllisyyspolitiikassa, vaikkakin siinä on edetty, on yhä neuvottomuutta myös valmisteluportaassa, kaikki mahdolliset mallit ja esitykset on otettava käyttöön. Näin on. Meidän tehtävämme on vaatia sitä. Meidän tehtävämme ei ole ampuja alas ehdotuksia, vaan laittaa ne koneistoon. Tarkoitin sitä, että ed. Rinteen aloitteessa on monia asioita, joita varmasti kannattaa tutkia ja kirjoittaa.

Esimerkkinä lopuksi: Suomen päätöksentekojärjestelmän suhde tänä päivänä valtionyhtiöihin. Me kiireellä yksityistämme. Me tiedämme, että aika sallii sen. Mutta miten valtionyhtiöt kohtelevat henkilöstöjään, jos me vertaamme esimerkiksi Ruotsiin? Otan esimerkiksi energiapolitiikan. Vattenfall on tietämäni mukaan täysin valtionyhtiö. Tietämäni mukaan tuossa valtionyhtiössä, joka hyvin aktiivisesti hakee markkinoita toimialallaan myös Suomesta — toivottavasti suomalaiset yhtiöt kykenevät kilpailemaan ja voittamaan myös kilpailuja — on henkilöstön osalta irtisanomiskielto. Irtisanomiskielto — tämä on minun saamani suullinen tieto. Mitä me teemme? Mitä meidän pitäisi tehdä? Ei minun tarvitse täältä vastata. Vastauksen pitäisi olla niin yksiselitteisen selkeä.

Siksi toivon, arvoisa puhemies, että lakialoite tutkittaisiin hyvin tarkkaan ja niitä ehdotuksia, jotka voivat tuoda parannusta tähän tilanteeseen, pitäisi voida edistää.

Ed. L a h t e l a : Arvoisa rouva puhemies! Arvostamani edustaja ed. Rinne on tehnyt hyvän aloitteen. Erityisesti hänen puheessaan jäi se mieleen, jotta tätä ei tarvitse toteuttaa, jos tehdään toimenpiteet sellaisiksi, jotta työllisyys hoidetaan muuten. Tämä joutaa laittaa pölyttymään Smolnan alimmalle hyllylle. Näyttää siltä, jotta työllisyyttä ei ole pystytty hoitamaan muuten, ja näyttää vielä tulevaisuudessakin, jotta sellaisia tempuja, konsteja, menetelmiä ei olla löytämässä tai

ei oikeastaan kaivetakaan esille, jotka voisivat poistaa työttömyyttä.

Siinä on tietysti omat vaikeutensa, kun eletään markkinataloudessa ja puhutaan siitä, mikä vääristää kilpailua, mitä voi tehdä, mitä ei voi tehdä. Se hämää ajattelun siitä, mikä on yhteiskunnan vastuu näissä asioissa. Ei voida jättää työllisyyttä pelkästään markkinoiden varaan. Se tiedetään, jotta automaatio, uudelleenjärjestelyt, uusi tekniikka ovat sellaisia, että kun pitäisi kantaa nuorista huolta hyvin paljon, niin osa nuorista ei koskaan pääse siihen rinkiin mukaan, siihen kehälle mukaan, puhumattakaan että pääsisi sinne sisäkehälle mukaan. Silloin tällöin he pääsevät lähelle, mutta lipsahtavat varaan, kun pyörä pyörii.

Sen takia yhteiskunnan tehtävä on auttaa näitä yksilöitä, jotka eivät ole sijoittuneet tähän pyörään. Kaikesta huolimatta, vaikka puhutaan, että se vääristää kilpailua, minusta pitäisi olla rohkeutta tehdä sellaisia ratkaisuja. Kun kuitenkin työttömyys maksaa, niin niitä rahoja voidaan käyttää toisellakin tavalla. Meillähän oli muutama vuosi sitten kuntien työllistämismisvelvoite, joka lienee ollut niin sanottu Rinteen malli. Sehän toimi suhteellisen hyvin. On kehitetty viime vuosina uusia malleja, mutta ne eivät ole olleet niin tehokkaita.

Monet kyllä jopa pientyönantajista ovat haitkailleet yhä edelleen, eikä sitä voisi ottaa vielä käyttöön. Siinä mielessä minä ainakin kannatan ed. Heikki Rinnettä, jotta tämä on viimeinen takaportti. Jos muita konsteja tähän ei pystytä kehittämään, tämä otetaan käyttöön. Se ilmeisesti ei nyt tämän syksyn osalta ennätä, mutta heti viimeistään, kun eduskuntavaalit on käyty, uusi hallitus tekee tällaisen paketin ja sanoo, että kyllä tämä juttu lämmitetään uudelleen ja pannaan käytäntöön, jos eivät keksi parempia juttuja.

Ed. E l o : Puhemies! Myös minä kannatan ed. Rinteen hyvää aloitetta ja totean, että hän hoysti sitä vielä, jos mahdollista, paremmalla puheella. Puhemies! Niin kuin me tiedämme, ed. Rinne myös tuntee tämän asian varmasti parhaiten meistä kansanedustajista ja siinä mielessä hän on oikea henkilö tämän aloitteen tekemiseen.

On aivan selvää, niin kuin ed. Rinne totesi puheenvuorossaan, että solidaarisuus, yhteisvastuu, on suomalaisessa yhteiskunnassa vähentynyt, jos ei lähes kadonnut, 1990-luvulla ja markkinavoimat ovat jatkuvasti vahvistaneet otettaan. Mutta niin kuin ed. Lahtela äsken totesi, markkinat eivät kuitenkaan hoida työllisyyttä.

Markkinoiden tavoitteena ei ole täystyöllisyys, vaan markkinavoimilla on oikeastaan painava vaikutus päämäärä.

Oli järkyttävää, puhemies, katsoa CNN:n, amerikkalaisen globaalin kanavan, lähetystä vuoden 97 heinäkuussa, kun New Yorkin pörssissä odotettiin viimeisiä työttömyyslukuja. Kun sitten meklari ilmoitti suuren jännityksen vallassa kuunteleville, että työttömyys oli noussut, niin kaikki alkoivat taputtaa salissa, koska markkinavoimien mielestä se, että työttömyys nousee, on hyvä asia. Jos työttömyys laskee, sehän nostaa työvoiman hintaa. Se ei ole markkinoiden mieleen, ja tämä on totinen tosi. Me tiedämme jokainen, miten markkinavoimat reagoivat työttömyyteen.

Monta kertaa on tullut Suomessakin mieleen, onko minkään hallituksen tavoitteena todellisuudessa ollut työttömyyden alentaminen kovinkaan voimakkaasti, koska markkinat ovat sitä mieltä, että on erinomaisen hyvä asia, että meillä on työvoimareserviä, joka ei tule pyytämään lisää palkkaa. Kyllähän siihen myöskin perustuvat nämä pari viimeksi tehtyä tulopoliittista ratkaisua, ettei myöskään ammattiyhdistysliikkeellä ole ollut rohkeutta ja ehkä ei halukaan sitten vaatia enempää. Se on voinut olla kansantaloudellisesti viisasta. Mutta kyllä moni ammattiyhdistysliikkeen ihminenkin ihmettelee, kun jokin suomalainen metsäyhtiö tekee 10 miljardin markan voiton, minkä takia hänen pitää tyytyä 2 prosen palkankorotukseen. Tämä on minun mielestäni hyvin mielenkiintoinen kysymys.

Mutta markkinat siis eivät hoida työttömyyttä. Puhemies, pari esimerkkiä vielä siitä. Me tiedämme kaikki, jotka seuraamme, miten markkinat toimivat, että markkinathan ovat iloisia esimerkiksi fuusioista. Jos ilmoitetaan, että pari yritystä fuusioituu, aivan varmasti näiden pörssikurssi nousee, koska tiedetään, että työvoimaa ennemmin tai myöhemmin vähennetään fuusion kautta.

Toinen, mikä oli myöskin aika järkyttävää, oli puolitoista vuotta sitten, kun maailman laajuinen ruotsalainen yhtiö Electrolux ilmoitti, että se 100 000 työntekijästään vähentää 12 500, ja kun sitten näin, miten markkinat reagoivat seuraavana päivänä: Electroluxin kurssi nousi monta prosenttia. Rupesin sitten ihmettelemään, miten esimerkiksi Porissa, minun kotikaupungistani olevan Electroluxin tehtaassa käy. Kukaan ei oikein tietänyt moneen kuukauteen, mitä tulee tapahtumaan, kunnes viime vuoden lopulla ilmoitettiin, että Electrolux sulkee Porin tehtaansa,

jossa oli noin 250 työntekijää vielä tekemässä tuotteita, ei sen takia, että tehdas olisi ollut kannattamaton, vaan sen takia, että se kuului tähän globaalisuunnitelmaan, jonka mukaan 12 500 työpaikkaa vähennetään Electroluxilta. Nämä ovat joitakin esimerkkejä siitä, miten markkinat toimivat.

Puhemies! Ed. Rinteen aloite on aivan päinvastainen. sehän lähtee siitä, että markkinat hoitavat tietyn osuuden ja lopun osuuden hoitaa sitten yhteiskunnan päätöksenteko. Palaan näihin yhteiskunnan päätöksiin, joita ed. Aittoniemi täällä kaipasi. Mehän olemme tehneet monia päätöksiä, vaikka tämä Rinteen malli sitten ed. Ahon hallituksen toimesta poistettiin. Mutta, puhemies, 90-luvullahan on ollut lähtökohtana se, että politiikka pois politiikasta ja markkinavoimat toimivat ja poliitikot reagoivat. Niin kuin voisi sanoa ruotsin kielellä: marknadskrafterna agerar och politikerna reagerar. Se oikeastaan kuvaa vielä paremmin: agerar och reagerar. Eli markkinat toimivat ja poliitikot reagoivat. Näinhän asianlaita on ollut. Poliitikoilta on valta mennyt pois niin meidän maassamme kuin muuallakin. Markkinat ovat ottaneet sen vallan osuuden, mikä minun mielestäni pitää palauttaa poliitikoille.

Sanoisin näin, että on olemassa jännite markkinavomien ja äänestäjien välillä. Jokaisen vastuullisen puolueen pitää ottaa toisaalta huomioon markkinavomien näkemykset, mutta toisaalta myöskin äänestäjät. Aivan varma, puhemies, olen siitä, että jos me kumarramme markkinavomille, niin kuin Suomessa 90-luvulla on vahvasti tehty, me pyllistämme äänestäjille. Tämä on erittäin suuri kysymys, joka poliitikkojen pitäisi ottaa huomioon, mitä tapahtuu ihmisten mielenkiinnossa käydä äänestämässä, kun katsotaan, että markkinavoimat pistetään huolehtimaan meidän kaikista asioistamme ja politiikka oikeastaan vain koko ajan auttaa markkinavomiam mahdollisimman paljon, jotta pörssikurssit nousisivat mahdollisimman nopeasti. Näinhän on tapahtunut. Näin on tapahtunut koko 90-luvun ajan.

Puhemies! Lopuksi totean vielä tässä yhteydessä sen, että minun mielestäni Ranskan sosialistinen valtiovarainministeri Dominique Strauss-Kahn esitti erinomaisen ajatuksen, kun hän sanoi, että pitää tehdä liitto markkinavomien ja valtion välillä. Minusta se on hyvä ajatus. Me tarvitsemme molempia. Me voimme katsoa Venäjän nykyistä elämistä ja ehkä lähipäivienkin elämistä. On aivan selvää, että meidän on otetta-

va huomioon, mitä markkinoilla sanotaan. Mutta minun mielestäni, jos tässä, puhemies, voi yhden lauseen sanoa siitä tilanteesta, Venäjällähän siirryttiin kommunismista presidentin valtaan, ei mihinkään demokratiaan, ja ryöstötalouteen, ja tämä on kostautumassa. Tässä muuten olen sitä mieltä, että amerikkalaiset saavat mennä myöskin peilin eteen nyt ja katsoa, mitä on tullut tehdyksi.

Mutta, puhemies, näyttää siltä, että Suomessa kuitenkin tämä ed. Rinteenkin aloittama keskustelu työllisyydestä ja erityisesti täystyöllisyydestä on tulossa uudelleen esille. Me kaikki varmaan ainakin tiedämme, vaikka emme olisi lukeneet, Jukka Pekkarisen kirjan "Tavoitteena täystyöllisyys". Minun mielestä se on erinomaisen hyvä kirja. Siinä on hyviä ideoita paljon. On hyvä, että uskalletaan uudelleen ruveta puhumaan täystyöllisyydestä, johon ed. Rinteen ehdotus myöskin tähtää. Tähänhän tietysti liittyy se, että meidän pitää määritellä, mitä me tarkoitamme täystyöllisyydellä ja mikä prosentti työvoimasta on niin kuin kitkatilanteessa, jossa ei olla oikeastaan työssä eikä missään muussakaan suhteessa, mutta täystyöllisyys ehkä Suomen olosuhteissa tarkoittaa sitä, että noin 4 prosentin verran työvoimasta on työttömänä.

Mutta selvää on myöskin, että yhteisvastuun tunne on nousemassa. Minä toivon, että se heijastuu myöskin eduskunnan työssä, jo tämän eduskunnan, koska uskon, että yhteisvastuun tunne, joka on nousemassa, heijastuu myös seuraavissa vaaleissa. Se tulee nostamaan esille niitä, jotka puhuvat yhteisvastuusta, solidaarisuudesta ja painamaan niitä, jotka puhuvat, ed. Aittoniemi, työreformista.

Nimittäin, puhemies, haluan tästä paikasta nyt sanoa, että työreformihan on tyypillisesti markkinavomien reformi. Sehän haluaa entistä halvemmalla teettää työtä, jotta markkinat voisivat entistä paremmin toimia. Ed. Aittoniemi, työreformi on markkinavomien reformi. Ei sillä ole mitään tekemistä todella solidaarisuuden ja yhteisvastuun kanssa. Ihmettelenkin, miten ed. Aittoniemi entisen köyhien puolueen edustajana nyt täällä niin voimakkaasti puhuu työreformista. Hän ei ilmeisesti ole oikein osannut ajatella, miten markkinat toimivat ja miten työreformi toimii. Mutta, ed. Aittoniemi, nyt olisi syytä miettiä sitä ja jättää puheet työreformin autuudesta. Toivon, että ed. Hyssäläkin, joka on seuraavaksi käyttämässä puheenvuoroa, miettisi nyt tarkkaan, ennen kuin alkaa työreformia kehua, koska vielä kerran: se on tyypillinen markkina-

voimien apukeino eikä mitään muuta. Pahimmillaan sillä halutaan laskea palkat mahdollisimman pieniksi. Nimenomaan ne, joilla on pienet palkat ja pienet tulot, halutaan alistaa työreformilla entisestään.

Puhemies! Ihan lopuksi, kun ed. Aittoniemi huusi ed. Rinteelle, mitä keinoja on ja mitä on käytetty, kyllähän me olemme markkinavoimien vastakeinoksi täällä jotakin tehneet. Me olemme tehneet eläkejärjestelyjä, viimeksi osa-aikaeläkejärjestelyjä, siinä alennettiin ikärajaa parilla vuodella. Mutta, puhemies, tähän liittyy esimerkiksi se, mitä olen täällä voimakkaasti arvostellut, että eläköitymisikää, eläkkeellejäämisikää joka keskimäärin on, yritetään väkisin nostaa. Me kaikki tiedämme — ed. Olin täällä viittasi esimerkiksi työkyvyttömyyseläkkeelle pääsemiseen — kuinka vaikeaksi se on tehty ja kuinka todella ”puolueettomia” ovat Työeläkelaitoksen ja Kelan lääkärin, jotka potilasta näkemättä toteavat, että ei ole työkyvyttö. Mutta me varmasti, puhemies, palaamme näihin. Ed. Rinne viittasi myös vuorotteluvapaaseen, joka on osaksi kaatunut siihen, että korvaustaso on liian alhainen.

Mutta, puhemies, haluan nostaa vielä yhden asian esille, ja se on kysymys työajasta. Mielestäni SAK:n puheenjohtaja Lauri Ihalainen on erinomaisella tavalla tuonut työaikakeskustelun nyt mukaan työllisyyden parantamiseen. Hänen ajatuksensa siitä, että se yhdistettäisiin seuraavaan tulopoliittiseen ratkaisuun, on erinomainen, koska aivan varmaa on, että paineita kaikkien näiden miljoonaoptioiden jälkeen on myös siihen, että ammattiyhdistysliikekin alkaa vaatia oman osuutensa siitä, mitä yhteiskunnassa syntyy tulosta, niin että ei kaikkea anneta osingonsaajille eikä kaikkea anneta suuryrityksille.

Ihan lopuksi totean myös, että ed. Rinteen aloite on hyvin linjassa EU:n näkemysten kanssa, kuten hän itse toteaa. EU:ssa on nimenomaan nuoriso- ja pitkäaikaistyöttömyyden katkaisu pistetty etusijalle. Minä toivon, että ed. Rinteen aloite saa hyvän kohtelun eduskunnassa.

Ed. Hyssälä: Arvoisa rouva puhemies! Kiitän ed. Eloa evästyksistä tähän puheenvuoroon. Totean ihan aluksi, että kun meillä on tämä laaja työttömyys — Suomen Pankin kalvoa juuri katsoin, noin 600 000 — niin olisihan se ihme, jos ei erilaisia malleja kehiteltäisi. Tästä ed. Rinne on varmasti myös saanut oman ideansa, että jotain täytyy nyt kerta kaikkiaan tehdä.

Keskeinen kysymys siis on, millaisilla toimenpiteillä työllisyyttä parannetaan tehokkaimmin.

Korkea työttömyys ja sen rahoitus verovaroin uhkaa sekä julkisen sektorin rahoitusta, kuten tiedämme, että väestön viidesosan toimeentuloa. Suomella ei ole inhimillisesti eikä taloudellisesti varaa sulkea silmiään näiltä tosiasioilta. Olemme odottaneet noususuhdanteen aikana, että uudistuksia olisi tapahtunut. Työmarkkinat, sosiaaliturva ja verotus on uudistettava, ennen kuin Emu-Suomi ajautuu laskusuhdanteeseen.

Vaikka työttömyys on jonkin verran alentunut, niin työllisyysaste on huomattavan alhainen ja sen myötä myös toimeentulo-ongelmat ovat yhteiskunnassamme laajat. Täällä sivuttiin puheenvuoroissa köyhyyttä. Tilannettahan kuvaa hyvin se, että lamaa edeltänyt tuotannon taso saavutettiin meillä viime vuonna 330 000 henkilöä pienemmällä työpanoksella.

Pitkäaikaistyöttömien osuus työttömistä on kasvussa. Sen arvioidaan kohoavan tänä vuonna 37 prosenttiin. Viime vuonna 12 prosenttia kotitalouksista oli kuntien toimeentulotukiasiakkaita. Toimeentulotukiasiakkaita yli puolet saa joko peruspäivärahaa tai työmarkkinatukea. Tämä kertoo juuri siitä, että työttömien turva on todella heikko. Kuva hyvinvoinnista on kaksijakoinen ja ristiriitainen. Kun meillä puhutaan, että meillä on hyvin kattava sosiaaliturva, niin kuitenkin meillä on samaan aikaan laajat toimeentulo-ongelmat. Ed. Rinne juuri puuttui, vai kuka se täällä oli, ruokajonoihin. Osa kansasta siis ajautuu aina vain syvemmälle ahdinkoon.

Tulonsiirtojärjestelmä on vuosikymmenten kuluessa kehittynyt sekavaksi ryteiköksi, joka yhdessä verotuksen ja palvelumaksujen kanssa johtaa väliinputoamisiin ja kannustinloukkuihin ja kohtuuttomuuteen. Nykyinen sosiaaliturva ei kerta kaikkiaan toimi. Se ei takaa toimeentuloa eikä tarjoa toisaalta mahdollisuuksia itsenäiseen selviytymiseen. Tasainen tulonjako ja alhainen köyhyysaste ovat tilastoharha.

Jos ajatellaan tietoyhteiskunnan työmarkkinoita, niin ongelmien ytimenä voitaisiin pitää tätä esimerkkiä: Työpanoksen minimituottovaatimus on 10 000 markkaa kuukaudessa, kun otetaan huomioon välilliset työvoimakustannukset. Työntekijän bruttoansiot ovat tällöin 5 800 markkaa kuukaudessa ja nettoansiot noin 4 500 markkaa. Työnantajan kannalta tuottovaatimus on useissa tapauksissa liian korkea. Työntekijän taas ei kannata ottaa vastaan työtä tätä matalammalla palkalla.

Mitä siis pitäisi tehdä? Pitäisi kehittää erilaisia malleja siitä, miten tähän ongelmaan voitaisiin pureutua ja tätä ongelmaa lähestyä. Täällä on

todettu, että taloudellinen kasvu ei välttämättä poista rakenteellista pitkäaikaistyöttömyyttä. On todennäköistä, että tietoyhteiskunnan eteneminen merkitsee vähemmän koulutettujen ja ikääntyneiden ihmisten jäämistä pitkäaikaaisesti työllämmän ulkopuolelle. Työikäiset suomalaiset ovat polarisoitumassa kolmeen ryhmään: a) hyvin palkatuissa tai suhteellisen pysyvissä työtehtävissä olevat, b) heikosti palkatussa tai kausiluontoisessa työssä olevat ja c) pysyvästi työttömät. Jako a-, b- ja c-kansalaisiin uhkaa muodostua periytyväksi. Tähän kehitykseen on mahdollista puuttua poliittikan keinoilla, jos tosiasiat halutaan tunnustaa.

Heikoimmassa asemassa ovat ryhmään c päätyneet. Kaikki eivät voi eivätkä edes halua kuulua ryhmään a. Mutta jos haluamme laajentaa ryhmään b kuuluvien lukumäärää, Suomeen on luotava edellytykset uusien työpaikkojen ja laajemman työn käsitteen syntymiselle. Jotta työtä kannattaa ottaa vastaan, yhteiskunnan täytyy tukea tätä kehitystä verotukseen ja tulonsiirtoihin kohdistuvilla uudistuksilla, ja tätä juuri työreformi tarkoittaa, uudistuksia perusrakenteisiin, jotta työn antaminen ja työn tekeminen tulee kannattavaksi.

Automaatio, teknologian kehitys ja tuottavuuden kasvu syrjäyttävät koko ajan työmarkkinoilta työvoimaa. Kuten mainitsin, on kyse usein ikääntyneistä työntekijöistä. He eivät voi eivätkä kaikki halua koulutautua uusiin, korkean osaamisen ammatteihin. Siitä huolimatta heillä täytyy olla tässä yhteiskunnassa mahdollisuus työllistyä, elättää itsensä ja perheensä työllä ja saada siitä sellaista palkkaa tai erilaisten turvien ja tukien yhdistelmää, että sillä pystyy elämään. Näin ei tänä päivänä ole. Varmaan laidasta laitaan on jo kuultukin, että köyhyys on yhteiskunnassamme tosiasia, jolta emme myöskään saa ummistaa silmiämme.

Ed. A i t t o n i e m i : Puhemies! Olen varmas- ti mustavalkoinen, tiedän sen, mutta väitän, että tässä Rinteen luurankomallissa pakotetaan työllistämään, vaikka työpanokselle ei ole järjestetty kysyntää, jos esimerkiksi joku pakotetaan työllistämään tai autetaan työllistämään sillä tavalla, että maksetaan yhteiskunnan taholta työllistämistä eikä hänelle ole järjestetty työtä. Otetaan esimerkiksi kunta tai kaupunki. On roskakasa, lehtikasa, ja sanotaan työllistettävälle, että haravoi 50 metriä tuohon suuntaan ja kun olet saanut haravoitua, tule sanomaan, niin työnjohtaja tulee ja kääntää suuntasi ja haravoi taas 50 metriä

toiseen suuntaan. Ei se ole mielekästä työtä, jollaiselle työpanokselle on kysyntää. Sekin on parempi kuin olla toimettomana, minä ymmärrän sen, mutta jos nyt puhutaan realistisesti ja järkevästi asiasta, niin nämä mallit ovat tämän tyyppisiä.

Kyllä meidän täytyy lähteä siitä, että osa ikääntyneistä työttömistä pääsisi eläkkeelle, osalle pyritään järjestämään työtä yhteiskunnallisen kehityksen myötä työreformin mukaisesti. Työreformi on sellainen, missä myönnetään, että markkinavoimat ovat tulleet pysyäkseen, pyritään tekemään niiden kanssa kompromissi ja tällä tavalla päästään eteenpäin. Mutta ei näin, että syötetään, vaikka ei ole nälkä, ed. Rinne ja muutkin. Kyllä tämän luurangon saa viedä takaisin ed. Rinteen vinttiin, arkkun takaisin, nyt kun se on pölyistä puhdistettu.

Ed. H u o t a r i : Arvoisa puhemies! Ed. Rinteen aloite on juuri sen suuntainen kuin EU-komission suuntaviivat edellyttävät.

Ed. Hyssälälle olisi oikeastaan aika montakin vastausta, mutta kun hän jo poistui salista, en käytä omaa aikaani pitempään siihen. Totean vain, että työreformin kautta meille tulisi working poor -ilmiö eli työssä olevat köyhät. Onko siinä mitään järkeä, että työstä saa niin pienen palkan, että pitää vielä sen päälle sosiaalietuusia käydä hakemassa? Tämän tyyppisiä ilmiöitä on jo olemassa patkätöiden muodossa.

Mielestäni ei ole oikein, että osa kansasta joutuu niin ala-arvoiseen asemaan. Nimenomaan työreformi siihen johtaa, koska ainakin niissä papereissa, jotka minä olen lukenut — vaikka ne joka kerta näyttävät olevan erilaisia, niissä on aina erilainen viesti työreformista — aivan selvästi näkyy se, että työntekijällä ei ole enää sen jälkeen mitään oikeuksia. Voikin kysyä, onko työ ihmistä varten vai ihminen työtä varten.

Täytyy myös kysyä, onko ihmisistä tullut laiskoja viimeisen kymmenen vuoden aikana. Esimerkiksi 80-luvun loppupuolella ei tarvinnut olla keskustella kannustavuusongelmasta, vaikka silloin suomalainen sosiaaliturvajärjestelmä oli huomattavasti parempi kuin tällä hetkellä. Vai onko kysymys siitä, että henkilö, 48-vuotias mieshenkilö, joka on erittäin ammattitaitoinen, erittäin hyväkuntoinen, mutta väärän ikäinen, ei pääse töihin sen vuoksi, että työnantajat haluavat tällä hetkellä nuorentaa, koska se on "in", se on muotiasia. Toisaalta on ehkä vähän ymmärrettävääkin, että halutaan eri-ikäisiä ihmisiä työyhteisöön sen vuoksi, että keskustajohtoisen hal-

lituksen aikana kokoomuslainen valtiovarainministeri kertoi, että on halvempaa pitää ihmisiä kotona kuin työllistää heidät. Luulen, ed. Elo, että kävi niin, että kun oli tarkoitus vähän nostaa työttömyyttä, markkinavoiimien mielestä sopivalle tasolle, se riistäytyikin käsistä eikä tilannetta enää pystytty hallitsemaan.

Tällä viikolla oli mielenkiintoinen juttu, jossa oli haastateltu professori Asko Suikkasta, joka mielestäni on käyttänyt erittäin hyviä puheenvuoroja suomalaisen työelämän asioista. Tässä yhteydessä oli myös lukuja, jotka aika hyvin kuvaavat ongelmaa, mihin hallitus joutui. Kun lama on vienyt Suomesta yli 500 000 työpaikkaa, niistä on saatu takaisin vain 160 000. Mutta uudet työpaikat ovat vaatimustasoltaan ihan erilaisia kuin menetetyt. Vuonna 1990 työttömäksi jääneet eivät näihin uusiin töihin kelpaa, koska pitää olla aivan erityyppinen koulutus uusissa työpaikoissa. Korkeasti ja sopivasti koulutetuilla työntekijöillä on kysyntää, on jopa työvoimapula heistä, mutta muut saavat tyytyä pätkätöihin, ja huomattavaa osaa työttömistä uhkaa koonaan syrjäytyminen työmarkkinoilta.

Suikkanen arvelee, että työmarkkinoilta pahasti syrjäytyneiden määrä on tällä hetkellä noin 200 000 henkilöä. Sitä voi arvioida myös pitkäaikaistyöttömien henkilöiden määrästä. Lisäksi lievempiä ongelmia ja epävakauden kokemuksia on Suikkasen mukaan noin 300 000—400 000:lla työvoimaan kuuluvalla.

Onkin mielenkiintoista, ketkä tähän työvoimaan kuuluvat, ketkä ovat työttömiä. Ed. Hysäällä äsken kertoi, että on 600 000 työtöntä. Jos samaa vertailua käytetään eli kaikki työnhakijat, siis myös työssä olevat työnhakijat, lasketaan tähän lukuun, niin totta on, nyt on 600 000 työtöntä. Mutta jos olisi vuoden 95 alussa katsottu, paljonko tämä samainen luku oli, niin se olisi lähennellyt miljoonaa. Eli nyt on päästy kuitenkin alemmaksi. Tottahan on, että pätkätyöläiset ovat koko ajan työnhakijoina työvoimatoimistossa, koska he haluavat saavuttaa paremman työsuhteen kuin heillä on.

Olessani talouspolitiikan johtamiskurssilla kävimme eräässä yrityksessä, elektroniikka-alan palveluyrityksessä, joka oli oikein tyypillinen pätkätyönantaja. Tässä yhteydessä huomasin, että juuri sen tyyppinen yritys tarvitsee työttömyyttä, koska he työllistävät työntekijän vain siksi aikaa, kun he tarvitsevat, ja loput ajat hän on reservissä työvoimatoimistossa. Jos olisi parempi työllisyystilanne, nämä henkilöt menisivät toiselle työnantajalle töihin ja tällä yrityksellä

olisi erittäin vaikea tilanne, koska se joutuisi kouluttamaan taas uusia työntekijöitä. Sen takia tälle yritykselle on edullista, että nämä ilmeisesti yhteiskunnan tuella kouluttamansa henkilöt odottavat työvoimareservissä työvoimatoimistossa, että heille tulee uusia töitä, puhumattaan äitiyslomista tai muista, kuten sairauslomista, joita työnantajan ei tarvitse tässä pätkätyömaailmassa maksaa. Pelkään, että työreformi toisi juuri tämän tyyppisiä työpaikkoja lisää eli juuri tätä pätkätyöelämää, joka vaikuttaa moniin muihinkin asioihin.

Mielenkiintoista ed. Rinteen aloitteesta on se, että täällä sanotaan, että aikoinaan, kun Rinteen malli oli toiminnassa, pisin katkaistu työttömyys oli kestänyt yhdenjaksoisesti 12 vuotta. Minä uskon siihen, niin kuin ed. Rinnekin todennäköisesti uskoo, että niin sanottuja toivottomia tapauksia ei ole olemassa, jos näille ihmisille annetaan mahdollisuus. Mutta näitten ihmisten kanssa ei ole kenelläkään aikaa toimia, vaan kaikki vain jakavat rahaa, tätä työttömyyden hintaa koko ajan. Ongelma onkin juuri siinä, että työttömyyden hinta on noussut aivan liian korkeaksi. Siitä on monenlaisia laskelmia, mutta erään laskelman mukaan työttömyyden suorat kustannukset ovat 45 miljardia markkaa vuositasolla ja työttömyyden sivukulutkin useita kymmeniä miljardeja. Näitä sivukuluja ei pysty aina edes suoraan laskemaan.

Mutta pahin tilanne, jonka myös valtiovarainministeriön virkamies — no, nyt minä en uskalla sanoa hänen titteliään, koska en tiedä, mikä se tällä hetkellä on — Martti Hetemäki sanoi, että jos otetaan vielä huomioon työn tuottavuus, joka jää saamatta yhteiskunnalta, niin työttömyyden kustannus on yli 100 miljardia vuodessa. Kysyin häneltä, onko meillä varaa tähän. Hän sanoi: ei ole.

No niin, mitä pitäisi tehdä? Laitetaan nämä ihmiset töihin, mutta nykyisillä järjestelmillä, ei ikävä kyllä edes työhaastatteluilla tai työnhakusuunnitelmilla, ei ole saatu riittävän nopeasti hoidettua tätä ongelmaa. Sen vuoksi tarvitaan tämä ikään kuin perälauta, jonka ed. Rinne on esittänyt.

Työllisyyden uuden Suomen-mallin yhdistelmätuki oli yksi yritys työllistää kaikkein pisimpään työttömänä olleita henkilöitä. Tämä on kovasti tuettu malli. Yli 5 000 markkaa voi työnantaja saada tästä tukea. Mutta ongelma oli se, että lähdettiin siitä, että näitten ihmisten pitäisi työllistyä yhdistyksiin ja kolmannelle sektorille, missä ei ole työnjohtoa. Jos lähdetään siitä, että

on ollut viisi vuotta työttömänä esimerkiksi tällä hetkellä Helsingissä on aika paljonkin viisi vuotakin työttömänä olleita henkilöitä — on suorastaan kohtuutonta vaatia työttömältä suoriutumista kovin itsenäisestä työstä ilman työnohjausta jossakin järjestössä. Sen vuoksi tarvittaisiin tähän alkuun koulutusjakso, jossa työtön voi yrittää saada kiinni sitä elämänhallintaa, mikä monesti noin pitkän työttömyysjakson aikana ehtii kadota, ei suinkaan kaikilta, mutta osalla, kuitenkin siten, että hakee omaa ratkaisua, mihin mahdollisesti työllistyisi.

Uskoisin, että myös yksityiselle sektorille näilläkin pisimpään työttöminä olleilla on mahdollisuus päästä, jos siellä muutetaan hieman asennetta ja jos työn tekeminen tehdään sillä tavalla kannattavaksi, että tämä 45 miljardia tai 75 miljardia käytetään esimerkiksi verojen alentamiseen tai muuhun sellaiseen, nimenomaan niin, että nämä ihmiset pääsevät töihin, eikä niin kuin nyt, että rahaa annetaan niille, jotka ovat jo työssä ja joita ei näytä enää kiinnostavankaan työttömänä olevien tilanne. Ikävä kyllä, se ei kiinnosta suurinta osaa työssä olevista. Jos katsotaan esimerkiksi niitä lukuja, kuinka paljon tällä hetkellä tehdään ylityötä, se on aika järkyttävää. Vuonna 1997 ylityöiden määrä nousi viikkoa kohden 1,5 tuntia kaikkien työllisten keskuudessa. Tällainen kehitys ei voi olla järkevää.

Mutta koska olen käyttänyt jo liikaakin aikaa, pyydän anteeksi, puhemies, ja jatketaan keskustelua.

Ed. Rinne: Rouva puhemies! Tietenkin käytetään ensin mahdollisuus päästä ennenaikaiselle eläkkeelle ja näin työttömyyttä puretaan, totta kai. Minä olen niiden takana kuin kiviaita, siis kannatan aivan ehdottomasti samaa kuin ed. Aittoniemi.

Sitten näistä, jotka lehtiä haravoivat, edustajatoveri käyttää vertauksia, niin kuin Mestarikin käytti, ja hyviä käyttääkin. Kovin mielelläni keskustelen hänen kanssaan. 90 prosenttia meidän työllistetyistämme oli tyytyväisiä tai erittäin tyytyväisiä työhönsä. Työnantajista yli 90 prosenttia oli tyytyväisiä tai erittäin tyytyväisiä työntekijäänsä, tähän työllistettyyn.

Nyt tulee se varsinainen kysymys: Väittääkö edustajatoveri Aittoniemi, että järkevä työ luonnon ja ihmisen ehdoon olisi loppunut tästä yhteiskunnasta? Minusta ei.

Ed. Lahtela: Arvoisa rouva puhemies! Itsekin pyysin puheenvuoron ed. Aittoniemen sa-

nontojen johdosta, kun hän ylisti työreformia. Itse joskus 60-luvulla savottakämpillä kiertäessäni muistan hyvin, kun läksin katselemaan vähän tyttäriä tupailtaan. Siellä sattui olemaan ilmeisesti keskustan yksi kansanedustaja, joka kuvasi — työreformi oli silloin jo keksitty — tilanteen, että vielä tulee aika, jolloin suomalainen työmies joutuu tekemään työnsä leipäpalkalla. Ja muut isännät kuuntelivat silmät kiiluen, että tällainen aika varmaan tulee. Isäntä laittaa kepin sarkaojan päähän, ja kun jätkä on kaivanut ojan, saa illalla leivän palkaksi. Tässä työreformihommassa on ihan sama juttu. Sen takia minä olen jotenkin kauhulla muistellut sitä aikaa, ja silloin se oikeastaan vahvisti uskoa sosialidemokratiin, että ei tuommoisen jengin mukaan voi missään tapauksessa lähteä; ei usko sosialidemokratiaan yhtään horjunut silloinkaan.

Ed. Heikki Rinteen mallissa on jotakin semmoista kuitenkin, että tässä otetaan sosiaalista vastuuta. Tässä ei alisteta ihmistä, vaan kannetaan yhteiskunnan toimesta vastuuta. Jos on joutunut huonommalle oksalle, jos omat edellytykset eivät ole riittäneet sellaiseen, jotta osaisi itse itseään myydä — niitä on semmoisiakin ihmisiä, jotka eivät osaa myydä itseään — silloin pitää olla yhteiskunnan vastuulla semmoinen mahdollisuus, että syrjäytyminen estetään. Tässä on riittävästi puhuttu ja paasattu siitä, mitä kustannukset ovat.

Ed. Elo: Puhemies! Minäkin kiinnitin huomiota siihen, mitä ed. Aittoniemi puhui järkevästä työstä. Minä olen pitänyt ed. Aittoniemeä varsin järkevänä edustajana tähän asti. Mutta kun hän tällaisen kysymyksen esitti ja kun hän huusi välihuutona ”tuottava työ”, ed. Aittoniemi, voitteko te luetella, mikä on tuottavaa työtä? Kansanedustajan työ, onko tämä tuottavaa työtä vai ei? Me kuitenkin saamme tästä korvauksen, vaikka epäilen, kuinka paljon Suomen kansa kostuu siitä, että me teemme tätä työtä.

Puhemies! Järkevää työtä Suomi on täynnä. Meillä olisi vaikka kuinka paljon tekemätöntä työtä, niin kuin me kaikki hyvin tiedämme. Me voisimme lisätä koulutusta, me voisimme lisätä hoitotyötä. Me tiedämme, että ihmiset uupuvat työssään tänä päivänä.

Puhemies! Ed. Huotari puhui jo esimerkiksi ylityöistä. Minusta se esimerkiksi on kysymys, joka pitäisi vaalitaistelussa nostaa esille varsinkin vasemmistopuolueiden. Ruotsissahan tämä on nyt sosialidemokraattien toimesta nostettu esille. Ruotsin sosialidemokraatit lähtevät siitä,

että ylityön tekeminen vain lopetetaan niin kauan kuin suurtyöttömyys yhteiskunnassa valitsee. Totta kai ihminen on sen verran ahne, lähes jokainen meistä, että me teemme ylityötä, kun meille on tarjolla. Niin kuin ed. Huotari sanoi, tehdään entistä enemmän ylityötä. Mutta aivan varmasti ihminen pystyisi olemaan ilman sitäkin ja pystyisi hoitamaan asiansa niin, ettei tarvitse sitä ylityötä.

Puhemies! Mitä työreformiin vielä tulee, haluaisin todeta, että olen tottunut pitämään keskustaa tällaisena ihmisen ystävänä, vähän samanlaisena kuin sosialidemokraatteja. Tosin keskusta on ollut maalaisihmisten ystävä enemmän, kun me taas olemme olleet kaupunkilaisten ystävä. Mutta työreformi, puhemies, kerran vielä, on niin tyypillinen markkinavoimien projekti, että ihmettelen, että keskusta on tällaiseen hairahtunut. Nyt vasta oikeastaan ymmärrän, minä takia Paavo Väyrynen järkevänä miehenä on havainnut, että työreformin saisi heittää koppaan. Se on keskustalle nyt liian myöhäistä. Siihen on menty, eivät he osaa enää heittäytyä pois siitä.

Ed. Vehviläinen: Arvoisa puhemies! Ensinnäkin ed. Elolle kommentoisin. Kun hän juuri sanoi, että voitaisiin esimerkiksi lisätä koulutusta, haluan tuoda esille, että tämä hallitus on lisännyt muun muassa pitkäaikaistyöttömien koulutusta koulutusvakuutuksen muodossa. Minun käsitykseni mukaan ainakin ensimmäinen vaihe onnistui aika tavalla huonosti. Tämä minusta osoittaa sen, että meidän toimemme, mitä tänä vaalikautena tässäkin talossa on tehty, eivät todellakaan ole kohdanneet niitä ongelmia, joita siellä on.

Mitä tulee työreformiin, joka rupesi saamaan taas tyypillistä sosialidemokraattista, aika kovastikin katteetonta arvostelua osakseen, minun täytyy olla hirveän pahoillani, kun ajattelen esimerkiksi ed. Huotaria ja ed. Lahtelaa, jotka molemmat ovat semmoiselta alueelta kotoisin, jolla työttömyys on todella suuri. Te ette halua nähdä minkäänlaisia uusia konsteja siihen, että työttömyyttä voitaisiin sielläkin päin alentaa. Jotenkin toivoisin, että te voisitte ottaa uudenlaista asentoa suhteessa työreformiin.

Vielä ed. Huotarille samasta asiasta. Ihmettelen, kun tiedän, että olette perehtynyt hyvinkin työttömyysturvakysymyksiin ja sosiaaliturvakysymyksiin, miten te ette voi nähdä sitä yhteyttä, joka keskustan työreformilla on nimenomaan kannustavuusongelman kanssa. Työreformin

perusidea on se, että on aina edullisempaa ja kannattavampaa mennä töihin, edes pätkätöihin, kuin olla passiivisena työttömänä.

Mitä tulee ed. Rinteen aloitteeseen, arvostan hänen ajatteluaan monessakin mielessä, mutta minä en yksinkertaisesti voi uskoa, että tällainen, mitä tässä esitetään, toimisi tänä päivänä.

Ed. Aittoniemi: Rouva puhemies! Järkevän työn käsite on tietysti vähän vaikea määritellä, mutta näkisin, että järkevä työ on sellaista, jossa työntekijä näkee työnsä tuloksen mielekkäänä (Eduskunnasta: 90 prosenttia näkee!) ja yhteiskunnassa pystytään keskimääräisesti ajatellen maksamaan siitä sellainen kapitaali, että ihminen pystyy sillä elättämään itsensä. Se on tällainen vuorovaikutus. — Enkä minä välitä 90 prosentista yhtään mitään.

Kyllä työtä on kylätielläkin Ruskon kunnassa, vai mistä te olette, ed. Rinne? Siellä löytyy kyläteitä, joilla on kiviä, jonne voi mennä päivät päästänsä ja haravoida kiven sieltä, toisen täältä. Jos loppuu, heitetään kivet takaisin ja haravoidaan taas takaisin ojaan. Ihan sama kuin se lehtisysteemi. (Ed. Rinne: Edustaja on lukenut liikaa romaajena!) — En ole lukenut viiteen vuoteen! (Ed. Rinne: Liikaa Haanpäättä!) — Viimeksi luin Linnan Pohjantähden, jossa Töyryn isännästäkin puhutaan. Tästä on juuri kysymys. — Voidaanhan viedä ihmiset metsäautotien varteen ja sanoa: "Siitä alatte hakata energiapuuta! Nyt siinä on työtä teille!" Joku diplomi-insinööri, joka menee sinne hakkaamaan, ei pysty päivässä sen vertaa saamaan puuta, että saa illalla soppansa ja kahvinsa keitettyä. Se työ ei ole ensinnäkään mielekästä, ja toiseksi yhteiskunnan kannalta se ei ole sellaista, että voidaan maksaa sitä kapitaalia, joka tuo ihmiselle mahdollisesti keskivertaisesti ajatellen jonkinlaisen elintulon. Ainoaksi hyödyksi jää, jos joku on mielellään ulkoilmassa ja siellä metsässä tai haravoitsee kylätiellä. Se on mielekkäämpää kuin lukea kirjaa siellä kotona, ed. Rinne.

Tässä on asia näin suunnilleen, enkä minä teidän näkemyksiänne, ed. Rinne, missään tapauksessa halveeraa. Te olette kunnian mies, ei siinä mitään, mutta minä lähden vain siitä, että nämä ovat utopistisia iltakeskusteluja eikä niissä ole mitään lopputulosta asiasta, vaikka 90 prosenttia näin olisi ajatellutkin.

Ed. Hysäliä: Arvoisa rouva puhemies! Ihmettelen, mikä työreformissa voi olla niin pelottavaa, kun täällä käydään sitä vastaan hyökkäys-

tä. Ajatellaan, mitkä ovat olleet sosialidemokraattien ja tämän hallituksen mallit, esimerkiksi kotitaloustyökokeilu. Katsoin juuri netistä, mitä silloinen ministeri Alho sanoi, kun sitä lanseerattiin markkinoille. Hän kertoi, että siitä tulee ainakin 10 000 työpaikkaa. Mitä on tapahtunut tämän kokeilun aikana? Siitä on tullut noin 30 työpaikkaa. Ne mallit, joita on tehty hallituksen toimesta, ovat epäonnistuneet. Niillä ei ole tähän ongelmaan pystytty pureutumaan. Se ongelma on hyvin monitahoinen. Esittelin juuri sitä.

Yksi esimerkki. Tyttäreni lähti heinäkuun alussa Helsinkiin hakemaan työtä sunnuntai-iltana. Maanantaina hänellä oli kaksi työpaikkaa: siivoojan paikka ja myyjän paikka. Minä väitän äitinä, että hän ei osaa siivota eikä myydä. Miksi ne työpaikat eivät ole kelvanneet kenellekään? Ei pätäkätöitä, josta ei makseta kovin korkeaa palkkaa, kannata kenenkään ottaa. Kannattaa sen sijaan olla passiivisena kotona ja ottaa korvaus. Mutta jos se korvaus voitaisiin tavalla tai toisella siirtää joko pienipalkkaisen työn verotuksen tai työnantajamaksujen alentamiseen, jopa kannattaisi se työ ottaa vastaan. Miksi näitä malleja ei kokeilla, ja miksi niitä ei haluta tehdä?

Lex Kainuu on yksi malli ja Valtimon malli on toinen, josta ed. Anu Vehviläinen tulee tänä iltana kertomaan. Eli kentällä on aloitteellisuutta, mutta sitä aloitteellisuutta ei ole löytynyt hallituksen puolelta.

Nyt, hyvät kansanedustajatoverit, on jotakin tehtävä eikä ainoastaan haukuttava eri malleja vaan kehitettävä uusia ja niitä ehdottomasti koekeltava!

Ed. Huotari: Arvoisa puhemies! Täytyy sanoa, että Lex Kainuu -mallissa ei ole yhtään työreformiehdotusta, koska pyysin ed. Hannu Kempaista, joka oli samassa ohjausryhmässä kuin minä, tuomaan järkevät ehdotukset työreformista laitettavaksi Lex Kainuuseen. Hän ei tuonut yhtään mallia siihen.

Olen pyytänyt Kainuun Sanomien palstoilla yleisönosastossa, että kertokaa minulle, mikä työreformi on ja millaiset vaikutukset sillä on Kainuun työttömyyteen. Mitään vastausta ei ole tullut. Minä en ole saanut tietää vielä, mitä tämä työreformi käytännössä on, millä tavalla se ratkaisee kaikki ne ongelmat, joiden on ilmoitettu olevan.

Meidän työttömyysongelmaamme ei ratkaise se, että ihmiset laitetaan 3 000 markan palkalla töihin, koska silloin me joudumme nämä ratkai-

sut maksamaan joka tapauksessa sosiaaliturvan kautta, siis sillä tavalla töihin, että työntekijällä ei ole mitään oikeuksia. Minusta ed. Heikki Rinteen malli antaa paljon paremman vaihtoehdon siihen.

Ed. Vehviläiselle vielä sanoisin, että tiedätte varsin hyvin, että olen uusien mallien kannattaja, mutta haluaisin tietää, mitä se työreformi on. Ne paperit, jotka minä olen nähnyt, eivät ole tuoneet sellaista ratkaisua, joka mielestäni olisi hyväksyttävä. Mutta jos voitte kertoa täällä, mitä työreformi käytännössä on, katsotaan sitten, miten suhtaudun siihen.

Ed. Elo: Puhemies! Minulle on vuosien mittaan käynyt selväksi, että ed. Aittoniemi ei ole ihan parhaita työelämän tuntijoita, mutta haluan korjata esimerkiksi hänen näkemyksensä, puhemies, kun hän sanoi, että mielekästä työtä on se, että ihminen saa toimeentulon siitä. (Ed. Aittoniemi: Yksi osa sitä!)

Nyt, puhemies, tilannehan Yhdysvalloissa on se, että siellä on miljoonia työpaikkoja, joita pidetään mielekkäinä, mutta ihminen ei enää saa-kaan siitä toimeentuloa, vaan käy juuri niin kuin ed. Huotari totesi. Siellä ehkä palkka vastaa meidän 3 000 markan kuukausituloamme ja loppu otetaan sosiaaliturvasta. Tätä Suomen oikeisto ja Suomen keskusta ovat ajamassa, samaa mallia.

Puhemies! Ihan rehellisesti ottaen vähän hymyilyttää tämä. Kun minä esimerkiksi Euroopan neuvostossa olen ollut jo viisi kuusi vuotta ja seurannut siellä erilaisia malleja ja suuressa valiokunnassa yrittänyt seurata myös, minkälaisia malleja EU:ssa, Euroopan unionissa, on, keskustan työreformia ei ole kukaan vielä tuonut esille. Puhemies! Kukaan EU:ssa ei ole keksinyt niin erinomaista mallia kuin keskustan työreformi. Ei kukaan ole maininnut sanallakaan siitä.

Ed. Hyssälä ja muut, keskustan työreformissa, jos minä vähänkin ymmärrän, mitä se tarkoittaa, jos siinä yleensä on jokin mieli, on se mieli, että palkkoja ja sosiaaliturvaa pitää edelleen alentaa erityisesti jo entisestään matalapalkkaisilla aloilla. Niin kuin olen sanonut kolme kertaa aikaisemmin, se on markkinavoimien reformi. Ihmettelen, että keskusta semmoista ajaa. Vielä kerran: Pidän Väyrystä viisaana miehenä, kun hän irtisautuu tällaisesta.

Ed. Tiusaenen: Arvoisa rouva puhemies! Työttömyys puhuttaa tänäänkin eduskuntaa ja täällä olevia arvon kollegoja. Ajoittain tuntuu

keskustelu menevän ikään kuin viihteen puolellekin. Se tietysti jollakin tavalla tuntuu siltä, että puhutaan hyvinkin vakavasta asiasta ajoittain hiukan liian kevyeen tapaan ja käytetään sellaisia kielikuvia, jotka ehkä, arvoisa kansanedustaja Aittoniemi, voivat olla jossakin määrin paremmin kotonaan jonkin muun asian yhteydessä.

Mitä ed. Rinteen lakialoitteeseen tulee, se on mielestäni asiallinen. Tämä velvoite pitäisi palauttaa. Haluan yhtyä niiden puhujien mielipiteisiin, jotka toteavat, että hallitus ei olle tehnyt kylliksi. Ei varmaan ole, se on selvää.

Tämän puheenvuoron halusin oikeastaan käyttää sen vuoksi, että ed. Vehviläinen totesi suunnilleen siten, että "työn tekemisen pitäisi kaikissa olosuhteissa olla kannattavampaa kuin jokin muu tilanne". Tällöin tulee tietysti väistämättä mieleen se tilanne, että ihmisen tukirakenteet — sosiaaliturva, työttömyystuki — pyritään ajamaan niin mataliksi, että hänen olisi pakko ottaa vastaan toimeentulominimiä tarjoamattomat, hyvin halvat, hyvin heikosti palkatut työtehtävät, Yhdysvaltain tyyppinen malli, uusi käsite: köyhät työtätekevät ihmiset. Näin ollen tuohon en voi yhtyä. Totean, että Rinteen malli jälleen olisi ihan hyvä.

Ed. K a n k a a n n i e m i : Arvoisa puhemies! Tässä on käyty aika mielenkiintoista keskustelua, mutta lopputulemat ovat olleet varsin laihoja, yhtä laihoja kuin tämän runsaat kolme vuotta istuneen hallituksenkin tällä sektorilla aikaansaamat. Siellä nyt on Alhon malli, jolla on 30 työpaikkaa saatu, ja sitten on jokin kauppojen sunnuntaiukiolon lisääminen, jolla ei ole tullut uusia työpaikkoja oikeastaan ollenkaan. Siihen ne sitten pysähtyvät. Muu on tullut talouskasvun kautta, se työllisyyden pieni paraneminen, mikä on tapahtunut.

Vasemmistovetoinen hallitus on maassa istunut tämän ajan. Kyllä siinä tulee eteen kysymys, mitä olisi tehtävä. Ehkä Rinteen mallin eteenpäinvieminen joltakin osin voisi olla eräs ratkaisu, mutta kyllä itse pidän paljon parempana ratkaisuna sitä, että verotuksen keventäminen ohjataan pienipalkkaisille, jolloin se käteenjäävä osuus kasvaa ja työ tulee sitä kautta mielekkäämmäksi. Tässä hallitus on menetellyt täysin virheellisesti, antanut hyvätuloisille verokevennyksiä aivan tarpeettomasti. Näitä sosiaaliturvaan liittyviä tukia ei voida enää leikata, ei kerta kaikkiaan. Jos keskusta työreformillaan sitä ajaa, se on on kyllä täysin hakoteilla.

Keskusta taisi vähän ajaakin tässä hakoteille keväällä, ja itsekin vappupuheessani siihen puutuin. Annoin heille ystävällisen neuvon, että vetäkää se työreforminne pois siltä osin, mikä johtaa yhteenajoon työmarkkinoilla. Tämä taisi mennä perille, koska siltä osin keskusta on muuttanut malliaan. Tällä tiellä pitäisi mennä eli tuet säilyttää, ihmisistä pitää huolta ja verotuksen kautta edetä. Se olisi kaikkein tärkeintä, ja ehkä voisi ottaa Rinteen mallista tietyt osat.

Ed. H u o t a r i : Arvoisa puhemies! Palaisin vielä Lex Kainuuseen. Kertoisin siitä sen verran, että se on maaseudun ja pienten kaupunkien malli, jossa ihmiset ovat miettineet siellä paikan päällä, mitkä ovat tämänhetkisen lainsäädännön ja muiden järjestelmien ongelmat. Sieltä on haettu se ratkaisu.

Mutta erittäin suuri työttömyys ja sitä kautta myös sosiaaliset ongelmat ovat kaupungeissa ja niiden lähiöissä. Jos tuntisin paremmin lähiöiden tilannetta, haluaisin olla mukana tekemässä Lex Lähiötä, koska siellä ne ratkaisut ovat toisenlaiset kuin maaseudun ja pienten kaupunkien tilanteessa. Toivon, että Helsingissä, Tampereella tai Turussa joku tällaista alkaa tehdä ja hakee oikeanlaiset ratkaisut näihin ongelmiin.

T o i n e n v a r a p u h e m i e s : Muistutan tässä välillä, että nyt keskustellaan ed. Rinteen aloitteesta.

Ed. L a h t e l a : Arvoisa rouva puhemies! Ed. Kankaanniemi lausui vähän vääriä todistuksia. Sen verran täytyy tässä niin kuin vastauspuheenvuoronomaaisesti vielä todeta, että onhan työllisyyden suhteen jotain muutakin tapahtunut, kuin mitä ed. Kankaanniemi luutteli, vaikka ei näin paljon kuin ed. Rinne esittää. Työn jakamisen puolella on tapahtunut aika paljon tämän hallituksen toimesta. Jos porvarihallitus tai vaikka ed. Kankaanniemi olisi ollut vallassa, missään tapauksessa en usko, että sitä olisi tapahtunut, koska tunnen aika paljon sitä filosofiaa, mitä sillä puolen salia tunnetaan vaikka työn jakamisen osalta. Osa-aikalisähän on vakinaistettu, vuorotteluvapaakokeilua on jatkettu, osa-aika-eläkesysteemin ikärajoja vähän alennettiin.

Suurin saavutus kai lienee tässä, että on saatu sellainen taloudellinen vakaus aikaan, joka luo uskoa siihen, että suomalainen yhteiskunta selviytyy. Siihen ulkomaiset sijoittajatkin uskovat. Jopa venäläiset tulevat tänne sijoittamaan rahojaan, kun kokevat, että lännen puolelle lähelle

itärajaa on turvallista tuoda ne ruplat, joita on huijattu ihmisiltä sillä puolella. Se kuvaa sitä, jotta se vakaus ja pohja on tavallaan luotu siltä puolen.

Mutta tässä on iso jako ed. Rinteen ajattelun, mikä lakialoitteessa todetaan, ja työreformin välillä. Nämähän ovat kuin yö ja päivä. Siinä mielessä ei ihmisiä pidä ajaa sellaiseen halpatyöhön, alistettuun suhteeseen, jotta pitää mennä niin kuin kerjäläisenä, vaan tässä Rinteen ajatuksessa lähdetään siitä, jotta se menee ... Jos yleissitovuus puretaan ja ajetaan sellaiseen orjatyöhön, puretaan tämä sopimusyhteiskunta, mitä on koko vuosisadan alusta asti rakennettu, se johtaa sellaiseen malliin, jotta se menee niin että housunpolvet kuluvat tiukasti. Mutta Rinne katsoo, että yhteiskunnan on kannettava vastuuta sellaisista yksilöistä, jotka eivät pysty saamaan muuten työpaikkaa.

Ed. Vehviläinen: Arvoisa puhemies! Olen samaa mieltä, että pitäisi puhua nimenomaan ed. Rinteen aloitteesta, mutta kun täällä edellisetkin puhujat keskittyivät näissä viimeisissä puheenvuoroissa vain työreformin arvosteluun kummallisien perusteiden, en voi olla vielä puuttumatta ed. Tiusasen puheenvuoroon. Hän puheenvuorossaan sanoi, että keskustan työreformissa nimenomaan heikennetään sosiaaliturvaa. Minä haluaisin kyllä, että minulle näytettäisiin, missä kohtaa niitä esityksiä työreformissa tästä asiasta on.

Sen sijaan kun katsomme tämän vaalikauden ja tämän hallituksen historiaa, mitä on tehty perusturvassa, niin sinne perusturvaan on kyllä nyt tämän hallituksen toimesta tehty niitä heikennyksiä muun muassa opintotukeen. Tai ajatellaanpa sitä, mitä tehtiin minisairauspäivärahalle. Eli minun mielestä se, mitä ed. Tiusanen edellä toi esiin, ei ole kyllä oikein oikeudenmukaista.

Ed. Lindroos: Arvoisa puhemies! Henkilökohtaisesti en pätkääkään kunnioita sellaista työelämää, missä toinen osapuoli on tekevinään ja toinen osapuoli on sitten maksavinaan, vaan työelämässä pitää syntyä tuloksia, sekä tuotannollisia tuloksia että ansiollisia tuloksia, rehellisesti molempien osapuolten hyväksi.

Tämän kolmen ja puolen vuoden aikana, minä tämä hallitus on toiminut, maahan on syntynyt useita kymmeniätuhansia uusia työpaikkoja. Mutta kun uusi automaatio ja tekniikka vievät vielä useamman pois, niin syntyy tilanne, jossa työvoimaviranomaiset ja muun muassa korkein

oikeus temppuilemalla ja hakemalla uusia tulkin-toja omalta kohdaltaan koko ajan vähentävät niitä työpaikkoja, jolloin jatkuva työttömyys on meille niin kuin päivänpolttava aihe.

Ed. Heikki Rinteelle hymyiltiin aikoinaan varsin paljon. Häntä pidettiin jopa pöllönä osittain sen takia, että hän kehitti Rinteen mallin, joka työllisti ja haki uutta työtä enemmän kuin tämä sateenkaarihallitus on kolmen ja puolen vuoden aikana pystynyt tekemään.

Sen takia olen sitä mieltä aika vahvasti, että pitää uskaltaa luoda jotakin uusia ajatuksia, ja ed. Rinteen lakialoitteessa on se hyvä puoli, että hän jälleen panee niin kuin henkilökohtaisesti itsensä tuleen. Mitäs me muut ollaan tänä iltana tehty? (Ed. Aittoniemi: Niin kävi silloin, muttei tänään!) — Ed. Aittoniemi, teillä ei ole minkään näköistä vastuuta ennen seuraavia hallituksia, vaikka maassa työttömien lukumäärä viisinkertaistuisi. Te puhua pölpötätte täällä illasta iltaan ottamatta mitään vastuuta muuta kuin sen, että pääsette lehtiin olemalla jatkuvasti paikalla. Siinä on, ed. Aittoniemi, teidän vastuunne työllisyyskysymyksessä. (Ed. Aittoniemi: Se on minun asiani!) — Aivan, siinä olitte aivan oikeassa.

Sen takia, kun te ed. Aittoniemi sanotte, että lailla ei voida työttömyyttä katkaista ... (Ed. Aittoniemi: Rinteen malli sopi ennen, muttei tänään!) Minä olen sitä mieltä, että voidaan paljon tehdä. Kyllä eduskunta voi säätää lain, jossa ...

Toinen varapuhemies (koputtaa): Kehotan puhujaa siirtymään puhujakorokkeelle.

Puhuja (korokkeelta): Arvoisa puhemies! Lailla voidaan tehdä hyvinkin paljon työttömyyden poistamiseksi. Eduskunta aikoinaan sääti työttömyyseläkejärjestelmän. Sitä lakia työnantajapiirit käyttivät häikäilemättä hyväkseen vähentäessään yritysten henkilökunnan lukumäärää. Siinä yrityksessä, missä minä olen ollut töissä neljää kuukautta vaille 30 vuotta, oli 2 400 ihmistä töissä sillä hetkellä, kun laki työttömyyseläkkeestä tuli voimaan. Tällä hetkellä heitä on siellä alle 700. Totta kai on tuotantosuuntauksia tapahtunut. Mutta henkilökunnan vähentämisen perusteena on koko ajan käytetty työttömyyseläkkeelle siirtymisen mahdollisuutta. Aina, kun ukko tai akka täyttää 55 vuotta, niin työnantaja ottaa yhteyttä: ”Teille on avautunut mahdollisuus lähteä pois täältä”.

Me olemme tehneet paljon pahaa työelämän asioissa, minä muitten mukana. Minäkin olen 16

vuotta täällä uhonnut ja ollut mukana tekemässä todella törkeitä vääryyksiä. Kukaan ei ole kuitenkaan vakavasti esittänyt ed. Rinteen tavoin aikaisemmin, mitenkö voitaisiin työttömyyttä lainsäädännöllisesti katkaista, vähentää, pitää huoli niistä kurjista, joilla ei ole mahdollisuutta tehdä töitä. (Ed. Aittoniemi: Se oli silloin hyvä, nyt se on vanha!) — Itse me, ed. Aittoniemi, vanhoja olemme. Ja minä olen huomannut sen, ja sen takia tämä on viimeinen kauteni. Minä olen huomannut sen, ja me olemme saman ikäisiä, ed. Aittoniemi.

Esimerkiksi automaatioverotuksesta ei puhuta Suomessa mitään, ja minun mielestäni se olisi aika nyt nostaa pöydälle ed. Rinteen mallin tavoin, tehdä saneeraus automaation kautta vähän entistä kalliimmaksi. Jos minä olen ymmärtänyt oikein, niin siellä, missä on samanlaisia ihmisiä kuin me, etelämpänä Euroopassa, on tähän asiaan kiinnitetty huomiota ja automaatioverot ovat lähes maakohtaisia.

Ed. Rinteen lakialoitteesta sanon sen verran, että ymmärsin, että se on lähdössä siihen valiokuntaan, jonka puheenjohtajana toimin. Minä en voi luvata mitään enkä halua luvata mitään tälle eduskunnalle enkä ed. Rinteelle. Ainoa, mistä minä olen todella valmis sanomaan täältä jotain painavaa, on se, että tässä on eräs lakialoite, joka — vaikka se nähtävästi tulee jäämään veran alle lähestyvien vaalien takia — on kuitenkin pitkästä ajasta sellainen, joka herättää minun tunnessani jotain sellaista, että siinä on jotain muutta. Totta kai ed. Rinteen ajatukset on kertaalleen jauhettu jo aikaisemminkin, mutta on siinä siteeksi uuttakin.

Kun minä olen kuunnellut hämäläiseen tapaan aika rauhallisesti tämän illan keskustelua, kun on tällainen kiihtymätön perusluonne, olen tullut siihen tulokseen, että niin kauan kuin me otamme tämän asian näinkin kevyesti, että meillä on päämäärä selvä kaikilla, niin teillä keskustassa, kun meillä vasemmistossa, päämäärä on peukalonkynnen kokoisella alueella. Peukalonpään kynnen kokoisella alueella on se, että työttömyyttä pitää vähentää, ihmisten perusturvasta täytyy pitää huolta, pitää huolehtia siitä, että ihmiset jaksavat työelämässä entistä pidempään. Meillä on kaikilla yhteinen tavoite. Meillä on kohtuullisia, hyviä ajatuksia, mutta niitten yhteensovittaminen näyttää olevan tässä salissa täysin mahdoton asia.

Minä kunnioitan kaikkia myötäpuolia, mutta eräs asia erityisesti tänä iltana on kyllä särähtänyt korvaani hyvin vakavasti, ja se on se, että

keskustapuolueessa osa keskustapuolueen väestä on vihkiytynyt työreformiinsa. Niinhän pitää ollakin. Ainahan meillä on omat ajatuksemme, kussakin puolueessa omansa. Mutta jossain on silloin vikaa, kun hallituspuolueen kansanedustajat vielä tänä iltana joutuvat kysymään, mitä se työreformi tarkoittaa. (Ed. Aittoniemi: Vaatii lukutaitoa!) — Kyse ei ole yksistään lukutaidosta, vaan siinä on paljon muutakin. Siinä on jopa tällaisia poliittisia tarkoituksenmukaisuuksia. Minun mielestäni ei halutakaan ehkä aivan selväksi tehdä sitä, mitä se pitää sisällään.

Ed. Rinteen malli taikka tämä lakialoite tuskin etenee eduskunnassa. Minä en ainakaan voi luvata mitään. Mutta semmoisen lupauksen minä olen valmis antamaan, että kun tämä istunto loppuu, niin minä vien ed. Rinteen kahville ja minä maksan sen. Siinä on kuitenkin mies, joka joskus uskaltaa panna itsensäkin likoon.

Ed. R y h ä n e n : Arvoisa puhemies! Ed. Rinteen puheenvuoroon, jonka hän käytti. Hän sanoi, että se on saarna. Synti on saarnattava syniksi, niin te sanoitte. Kiitos siitä puheenvuorosta. Minä ymmärrän, että siinä oli taustalla hyvin vahva tunne, huolenpito ihmisestä. Sen sortista huolenpitoa ihmisestä me varmaan tarvitsemme yhä enemmän tässä salissa ja koko Suomessa.

Keskustan työreformista on puhuttu jotenkin oudosti, se on nähty semmoisena mörkönä. Minä itse olen sen lukenut sillä tavalla, että se on avoin keskusteluyhteys, avoin ehdotus, jolla jotakin voidaan tehdä tämän pahan asian voittamiseksi, työttömyyden nitistämiseksi.

Oikeastaan voisin tehdä vastakysymyksen ja teen: Mitä nykyinen hallitus on todellakin tehnyt jotakin muuta, mikä olisi kilpailukykyinen meidän ehdotuksellemme? Ei yhtään mitään. Keskustan työreformi on keskusteluyhteys teidän kanssanne. — Minä huomaan, että täällä salissahan ei olekaan kuin punamultaa. Ette te muuten nykyisessä hallituksessa kykenekään tekemään semmoista. Mutta onneksi ne ovat poissa, että nyt tehdään tämä.

Ed. T i u s a n e n : Arvoisa puhemies! Käytän tämän puheenvuoron vain sen takia, että ed. Vehviläiselle haluaisin vielä todeta, että en sanonut sanallakaan mitään keskustan työreformista. Totesin vain sen, että te itse totesitte, että työn tekeminen on tehtävä kaikissa olosuhteissa kannattavaksi. Siihen liittyy se ongelma, että loogisesti sellaiseen pyritään myös niin, että heikennetään sosiaaliturvaa, työttömyysturvaa ja sillä ta-

valla luodaan tilanne, jossa tulee pakko ottaa vastaan pienipalkkainen työ, jolla ei tule kuitenkaan toimeen eikä pysty elämään. Tämän haluaisin korjata, ettei jää väärää todistusta pöytäkirjaan.

Ed. Aittoniemi: Rouva puhemies! Täytyy todeta, että keskusta on kuitenkin tuonut työreformin, hyvän tai huonon, tällaisen esityksen luettavaksi ja se on jotakin uutta. Demarit tuovat enää vain luurankoja 80-luvulta, valitettavasti sieltä pölyn seasta ovat ottaneet sellaisenaan. Ed. Rinne, silloin tämä toimi, työttömyyden määrä oli toisenlainen. Työttömyys on massiivinen ilmiö, ja siinä ed. Rinteen malli ei enää toimi. Se on aivan selvä asia. Totta kai voidaan joku pistää haravoiman lehtiä, jos halutaan, jos hän haluaa tai ei, mutta se on toinen asia.

Ed. Lindroosille totean, että tämä on todennäköisesti lehdessä huomenna tai ylihuomenna. Mutta nyt ei ole kyse siitä, että istun täällä kaiket illat, vaan siitä, että minulla on niin komiat henskelit. Näitä on kuvattu eilen. Tämä teille tiedoksi.

Ed. Kuoppa: Puhemies! Näyttää olevan niin, että pitkäaikaistyöttömien kohtalo saa vähän markkinamaisia piirteitä, mikä on sinänsä hyvin ikävää, koska pitkäaikaistyöttömyys on näille henkilöille tavattoman suuri onnettomuus ja näitä onnettomuuden kohteeksi joutuneita ihmisiä on tässä maassa todella paljon.

Yksityinen sektori ei ole halukas työllistämään pitkään työttömänä olleita ja erityisesti ikääntyneitä pitkäaikaistyöttömiä. Koska yksityinen sektori ei tähän pysty ja tätä halua, silloin pitää yhteiskunnan tulla apuun ja järjestää työtä. Siinä mielessä ed. Rinteen lakialoite on erittäin hyvä ja paikallaan. Se on tosiasia, että Rinteen malli aikoinaan toimi. Suomessa ei ollut pitkäaikaistyöttömiä. Pitkäaikaistyöttömyys voitiin poistaa. Varmasti myös tällä lakialoitteella, jos se toteutettaisiin, voitaisiin merkittävästi puuttua nimenomaan pitkäaikaistyöttömyyteen ja vähentää pitkäaikaistyöttömyyttä.

Mielestäni yhteiskunta ei ole tänä päivänä ottanut sitä vastuuta, mikä sille kuuluu työn järjestämisessä ihmisille, jotka eivät sitä vapailta markkinoilta saa. Näin ollen minä ainakin näen tulevaisuudessa välttämättömänä, vaikkei tämä eduskunta sitä varmastikaan tee, että jollain tavalla yhteiskunnan täytyy ottaa työllistymisestä nykyistä suurempi vastuu. Pelkät markkinavoimat

eivät työllistä ikääntyneitä pitkäaikaistyöttömiä.

Ed. Huotari: Arvoisa puhemies! Ed. Aittoniemi sanoi, että tässä ajassa ed. Rinteen lakialoitteessa oleva malli ei toimisi. Mutta totean vain sen, vaikka ed. Aittoniemi juuri tällä hetkellä ei satukaan olemaan salissa, että tässä ajassa on juuri samoja elementtejä kuin siinä ajassa, jolloin Rinteen malli toimi. On pitkäaikaistyöttömiä, jotka eivät muuten työllisty. Työllisyysilanne on kuitenkin paranemassa koko ajan, jolloin myös yksityiselle sektorille on mahdollisuus päästä paremmin töihin, mutta ei juuri pitkäaikaistyöttömien, osaksi työnantajien asenteellisuuden vuoksi, koska he uskovat, että jokainen pitkäaikaistyötön on syrjäytynyt. Näin ei sentään ole. Mutta ed. Rinteen malli olisi erittäin hyvä syrjäytymisen ehkäisyssä.

En malta sen vertaa olla puuttumatta vielä työreformikeskusteluun, että olen nähnyt kolmenlaista erilaista versiota työreformista. Ensimmäinen oli sellainen, jossa alle kymmenen henkilön yrityksistä olisi poistettu yleissitovuus. Sen jälkeen se oli alle viiden henkilön yrityksissä. Viimeksi, kun asia oli julkisuudessa keskustan puoluekokouksen aikana, en nähnyt enää mitään henkilömäärää. Ilmeisesti he ovat tulleet siihen tulokseen, että yleissitovuuden poistamista ei kannata esittää, jolloin se saattaa olla jo ehkä parempikin malli. En tiedä, mikä se viimeisin malli on. Toimittakaa kaikille lokeroon, niin tiedetään, mistä puhutaan.

Ed. Rehn: Arvoisa puhemies! Täytyy ilmeisesti toimittaa lokeroon keskustan työreformi, jotta siitä tulee selkoa ja jotta kaikki tässäkin salissa olijat lopultakin uskoisivat, että se ei ole mihinkään yhteen ainoaan toimenpiteeseen keskittyvä järjestelmä.

Siitä on nykyinen hallitus ottanut jo osia onkeensa. Kotitalouksien työllistämisen toimenpiteitä on tehty. Tosin ne eivät ole riittäviä, mutta sennepäin ollaan menossa.

Ilmettelen, jos myös siinä nähdään jotain huonoa, että laadittaisiin työntekijälle älykortti, jonka turvin saataisiin kirjatuksi jokainen työssä oltu hetki ja jokainen työttömänä oltu hetki ja nopeasti ilman mitään viivytyksiä työttömyyskorvaukset ja palkat tulisivat, jolloin palkka olisi, totta kai, korkeampi kuin työttömyyskorvaus.

Työnantajalle olisi yhden lomakkeen malli, jolloin yksi lomake kertoisi kaikki ne mahtavat määrät tilastotietoa, mitä yrittäjä joutuu oman

varsinaisen yrittämisen ohessa toimittamaan viranomaisille. Se olisi jo apu sinänsä. Samalla lomakkeella pystyisi myös hoitamaan maksut, jotka ovat työnantajan velvoitteena, eikä sitäkään varten tarvitsisi täyttää kymmeniä lomakkeita. Toki se olisi helpotusta kerrassaan.

Verotuksen eri toimenpiteitä sisältyy myös työreformiin, jotta työn teko ja työn teettäminen kohtaisivat paremmin. Joustoja olemme peräänkuuluttaneet, mutta niinpä ovat jo hallituspuolueetkin myöntäneet, että jotain uudistusta pitäisi tapahtua, mutta hallituspuolueitten myöntäminen on vielä vain niin varovaista. Katsotaan nyt, miten asiat kehittyvät.

Olen sitä mieltä, että meidän on pakko keksiä uudistuksia, jotta työttömyydelle jotain mahdetaan. Tiedän paljon työttömiä, jotka eivät ole maailman onnellisimpia ihmisiä.

Ed. Väistö: Arvoisa puhemies! Keskustelussa oleva asia on todella vakava. Olen samaa mieltä, että nyt suurta osaa suomalaisista työkäisistä uhkaa syrjäytyminen. Se, että ei saa ensimmäistä työpaikkaa, on ongelma nuorille, jotka valmistuvat ammattiin.

Kaikki tiedämme, että tekemätöntä työtä on paljon. Meillä on joko 100-prosenttista työttömyyttä tai yli 100-prosenttista työllisyyttä eli monet ihmiset jo käytännössä ovat uupumassa työtaakan alle. Sekin on ongelma. Kyllä me väijäämättä tarvitsemme sellaista järjestelmää, jossa markkinavoimien lisänä on vahva yhteiskunnallinen, poliittinen päätöksenteko ja sen turvin ihmisten työllistäminen. Minusta ed. Rinteen aloitteessa on paljon oikeita asioita.

Pulmanahan on ollut myös se, että julkinen sektori ja eritoten kunnat ovat karsineet väkeään. Niillä ei ole ollut edellytyksiä työllistää ja suorittaa täysimääräisesti niitä palveluja, joita julkisen sektorin pitäisi mielestäni antaa. Eri asia on, millä tavoin saamme myös yksityisen puolen ja eritoten palvelusektorin työllistämään. Sillä puolella tarvitaan sekä työllistämisen että työllistymisen helpotusta eri keinoin. Niitä varmasti löytyy, jos tahtoa riittää.

Ed. Vähänäkki: Arvoisa puhemies! Ed. Rinne taisi alustuspuheenvuorossaan todeta, että hänen mallinsa ja lakiesitys on perälauta, kun ei mikään muu konsti enää auta. Yhdyn toisaalta ed. Lindroosin mielipiteeseen siinä, kun hän oli kovin skeptinen lakialoitteen läpimenon suhteen. Poliittinen ilmasto ei ole tällä hetkellä varmaan sellainen, että tässä talossa perälautaa

ruvettaisiin rakentamaan kovinkaan paljon pitemmälle. Mutta ed. Rinteen aloite oli signaali meille kaikille, niin kuin monet ovat jo todenneetkin.

Mainittakoon vielä, että Ahon hallituksen aikana ed. Heikki Rinne oli ensimmäinen allekirjoittaja kirjelmässä, jossa pääministeri Ahoa, valtiovarainministeri Viinasta ja työministeri Kanervaa esitettiin valtakunnanoikeuteen sen vuoksi, että silloin oli vielä perustuslaillinen oikeus työhön. Vasta myöhemminhän laki siltä osalta vesitettiin sellaiseksi kuin se tällä hetkellä on. Silloin eivät äsken mainitut ministerit eikä koko porvarihallitus ollenkaan ajatelleet näitä asioita syvemältä eivätkä huomioineet tätä perusoikeutta.

Ed. Ryhänen: Arvoisa puhemies! Luin hiltan lehdestä, että Amerikan presidentin Bill Clintonin ollessa vierailulla Venäjällä siellä joku älykkö oli haastateltavana ja ihmetteli, että amerikkalaiset ovat kummallisia, kun he pohtivat sitä, mitä he voisivat tehdä itse. Hän jatkoi, että heillä johtajat ilmoittavat, mitä ovat päättäneet.

Työreformissa on jotain tämän sortista, suurta ajattelutapaa. Me ehdotamme keskusteluyhteyttä, jossa voidaan tehdä jotakin työttömyyden, sen 600 000:n työttömyyden, nujertamiseksi. Edelleen jään kysymään, miksi te arvostelette ja näette mörkönä keskustan työreformin, kun te ette esitä mitään vaihtoehtoa. Teillä on valta. Mitä olette tehneet? Ette mitään. Mitään kunnan tuloksia ette ole saaneet. Eikö tässä tilanteessa todellakaan voida ajatella, että otetaanpa työreformi nyt agendalle? Ei nähtäisi sitä mörkönä, vaan sellaisena myönteisenä selkeänä asiana, jolla voidaan jotakin tehdä.

Ed. R. Korhonen: Arvoisa puhemies! Kunnioitan ed. Lindroosin näkemyksiä asioista, koska hänellä on pitkäaikainen työkokemus, hänellä on elämäkokemusta ja hän yleensä ei puhu alahuulettomasti. Mutta minun sieluani alkoivat lämmittää edustajien Kuoppa ja Huotari puheet yrittäjistä, työnantajista ja yrittämisestä. Minusta se oli sen sektorin kannalta sangen loukkavaa. Yrittäjällä on velvollisuus viedä yritystensä eteenpäin ja vastata niistä juridisista vastuista, mitä hänen niskaansa on kaadettu. Kai hänellä silloin on oikeus valita sellainen työvoima, joka pystyy ja erityisesti haluaa, on asennoitunut haluamaan, tehdä työtä.

Jos, ed. Kuoppa, palkka on korvaus läsnäolosta ja sitten työn tekemisestä täytyy maksaa

vielä jotain erillistä, enpä minä sellaista lainsäädäntöä enkä sopimusta ole missään nähnyt. (Ed. Kuoppa: Ette kuunnellut!) — Minä kuuntelin hyvinkin tarkkaan ed. Kuopan puhetta. — Minusta yrityselämän ja yrittäjien jatkuva syyllistäminen, työnantajien jatkuva mollaaminen on varsin huono tie yhteistyöhön. Minä en todella ymmärrä sellaista politiikkaa. Mutta ed. Lindroosia minä kunnioitan, koska hän puhuu ja toimii rakentavasti ja hänen toimintansa on myös rakentavaa.

Puhetta ryhtyy johtamaan puhemies Uosukainen.

Ed. R a n t a n e n : Arvoisa puhemies! — Vai pitäisikö sanoa: arvoisat puhemiehet! — Täällä on varsin ponnekkaasti ja päätöksellä paneuduttu erityisesti pitkäaikaistyöttömien asemaan, mikä näin vaalivuotta varten talousarviota tehdessä on ehkä paikallaankin ja ainakin luonnollista. Mutta sitä keskustelua on sävyttänyt kaiken aikaa se, että ikään kuin pitkäaikaistyöttömyys olisi vasta nyt esiin noussut ilmiö. Sitä on ollut varsin pitkään, ja se on syytä muistaa.

Samalla on syytä muistaa yksi seikka tästä työreformista ja sen sisällöstä, mikä se milloinkin on ollutkin. Matkan varrellahan se on kieltämättä muuttunut, mikä on ollutkin paikallaan. Mutta kun sitä nyt niin kovasti täällä kehutaan keskustan toimesta, niin kyllähän keskustalla asiallisesti ottaen kolme ja puoli vuotta sitten oli neljä edellistä vuotta aikaa tätä toteuttaa, ja siitähän seurasi varsin pitkälle ongelmia ja uhkasi vallan pysyvä välikirko ammattiyhdistysliikkeen kanssa ja keskitetyn sopimuspolitiikan tuhoutuminen pitkiksi ajoiksi. Sen rakentamisessa tällä hallituksella on ollut kyllä varsin mittavasti töitä. (Ed. Ryhänen: Ei ole saanut aikaan mitään!)

Se, mikä minusta totaalisesti unohdetaan ja on unohdettu näissä keskusteluissa, on että me jouddumme joka tapauksessa koko julkisella sektorilla, niin valtio- kuin kuntasektorilla, kuntainliitto- ja kuntayhtymäsektorilla toimimaan niitten taloudellisten resurssien puitteissa, mitkä käytävissä on ollut. Ymmärrän hyvin, että keskustan hallituskauden aikana, kun supistuksia ja leikkauksia oli tehtävä ja tämän hallituksen toimesta niitä oli jatkettava, resurssit olivat varsin vähäiset. Nyt kun näyttäisi, että olisi hiljakseen jäämässä pikkuisen jaettavaa, niin sitten kyllä jo markka polttaa taskussa, että se pitäisi hoitito-

masti pistää kiiruusti menemään. Se vaatii harkintaa ja uusia avauksia, ja mielestäni ed. Rinteen lakialoite on yhtä hyvä käsittelyn ja keskustelun pohjaksi kuin keskustan työreformikin, jollei parempikin.

Ed. H u o t a r i : Arvoisa puhemies! Vastaan ed. R. Korhoselle niin, että hän ei kyllä kuunnellut tarkkaan, mitä sanoin, koska toki yrittäjillä on oikeus valita työntekijänsä. Sanoin, että jopa ymmärrän sen, miksi he haluavat esimerkiksi nuorentaa työvoimaansa. Se on täysin ymmärrettävää. Mutta te haluatte kuulla aina kaiken sen, mitä sanoin, nimenomaan yrittäjävastaisena. Kerron teille sellaisen asian, jota ette ehkä tiedä, että minun sisaruksistani kolme on yrittäjä. He ovat pienyrittäjiä, ja tiedän kyllä ne ongelmat, mitkä siihen liittyvät. Mutta se ei oikeuta yrittäjiä tai pikemmin työnantajatahoa, ehkä siihen kuuluu nimenomaan isoja yrityksiä, koko ajan valittamaan siitä, että työntekijät ovat eläkekehakuisia liian aikaisin, esimerkiksi näin.

Viisikymppisillä ihmisillä on vielä tavallaan 15 vuotta työaikaa jäljellä, mutta kun he eivät kelpaa yrityksiin sen vuoksi, että yritykset haluavat nuorentaa väkeänsä, niin jotenkinhan näille ihmisille täytyy tarjota mielekkään elämän mahdollisuus. Jos sitä ei voida tarjota normaalien avoimien työpaikkojen kautta, niin silloin tarvitaan Rinteen mallia tai jotakin muuta mallia. Pyydän anteeksi, jos olen tullut väärinymmärretyksi.

Ed. R. K o r h o n e n : Arvoisa puhemies! Aivan selvästi puheenvuorossa esiintyi ilmaisu, että yrittäjät eivät halua. Eivät varmastiakaan halua epäkompetenttia työvoimaa. Mutta aivan yhtä lailla työntekijäpuolella esiintyy haluttomuutta kouluttautua, haluttomuutta satsata. Minä ymmärrän itse iäkkäänä ihmisenä jo, että kun täytyy lähteä oppimaan jotain hyvin uutta ja hyvin vaikeaa, niin kynnys siihen on korkea, ja väittäisinpä vielä, että miessukupuolella korkeampi kuin keski-ikäisillä naisilla. Kun on ylitettävä paljon omia kynnnyksiä, voi syntyä tilanteita, että ei ole halua, eikä varmasti sitä halua silloin synny kummallakaan puolella.

Mutta ei pidä syyllistää yrittäjiä, koska he kilpailevat, pienyrittäjät erityisesti, hyvin ahtaissa tilanteissa, hyvin tiukan lainsäädännön alla, eikä heilläkään aina ole kompetenssia selviytyä kaikesta paperisodasta ja byrokratiasta. On väärin, jos julkinen asennemaailma jatkuvasti syyllistää sen sektorin. Minä olen myös kiertänyt

maakuntaa kesän aikana ja nähnyt sen toivotonmuuden, mikä reuna-alueilla vallitsee pienyrittäjien keskuudessa, ja silloin meidän ei pitäisi täältä enää lähteä suureen ääneen heitä syylistämään.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään työasiainvaliokuntaan.

9) Lakialoite laiksi alkoholilain muuttamisesta

Lähetekeskustelu

Lakialoite 70/1998 vp (Jouko Jääskeläinen /skl ym.)

Puhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin sosiaali- ja terveystieteiden valio- kuntaan.

Keskustelu:

Ed. Jääskeläinen: Arvoisa rouva puhemies! Näin paikalta puhun lyhyesti lakialoitteesta, jonka perustelut puhuvat puolestansa. Olen tehnyt sen lähinnä lasten vanhemmiltä ja, sanoisinko, nuorten ystäviltä, matkaystäviltä, ryhmänjohtajilta, saadun palautteen pohjalta. Vaikka tietysti erojakin tässä asiassa on, niin hyvin oikaisten voi todeta, että joissakin tapauksissa on käytännössä liian helppoa näillä matkoilla nuorten, alaikäisten, saada alkoholia tavalla tai toisella käyttöönsä.

Siksi tässä lakialoitteessa on tehty sen kaltainen ehdotus lyhyesti todettuna, että maihin- nousukortin antamisen yhteydessä korttiin kirjattaisiin sillä tavalla tiedot, että tiedettäisiin, ketkä ovat alaikäisiä. Vastaavasti tiettyjen tuotteiden, jotka toistaiseksi ovat vielä verottomia — miten EU:ssa käytäntö muuttuneekaan — lähinnä alkoholituotteiden ja myös eräiden muiden, osto-oikeus alaikäisiltä automaattisesti maihin- nousukortin atk-tietopuolen avulla rajattaisiin pois, mikä on tietysti teknisesti hyvin helppo asia tänä päivänä. Silloin ne, joilla ei osto-oikeutta ole, eivät voisi ostosta lainkaan suorittaa.

Kuten totesin, eroja näissä menettelyissä on. Olemme myös käyneet tiettyjä keskusteluja tästä asiasta, ja ajatus on se, että huoli on yhteinen. Ei haluttaisi, että nuoret alkoholia saavat, mutta mielestämme tällä lakialoitteella, joka on luonteeltaan hyvin tekninen, voitaisiin eräitä epäkoh- tia tässä asiassa poistaa. Mielestäni äskeisen työ- lisyyskeskustelun jälkeen, joka tietysti koski

suurta ongelmaa, voitaisiin tämäläisellä jär- jestelyllä poistaa eräs ongelma, joka on vähän erimuotoinen, mutta hyvin todellinen nuorten kohdalla. Palautetta vanhemmiltä on tästä tul- lut.

Ed. Väistö: Arvoisa puhemies! Ed. Jääske- läinen on ottanut esille sinällään erittäin tärkeän asian. Me tiedämme, että määräykset ja säädök- set näissä asioissa sinällään ovat kunnossa, mut- ta niiden valvonta on vaikeaa. Tuntuu siltä, että tänä aikana, jolloin tietojärjestelmät ja -tekniikat ovat kehittyneet, tämän tyyppisen järjestelmän käyttöönotto ei olisi kovin mahdotonta. En tie- dä, missä määrin tämä toisi lisää kustannuksia varustamoille, mutta uskoisin, että se ainakin yhteiskunnan kannalta olisi erittäin perusteltu. Monestihan laivat ovat juuri paikkoja, kun eri- laisia retkiä myös koululaiset ja nuoret tekevät missä, alkoholien mukaantulo häiritsee matkaa. Siihen saattaa liittyä humaltuneisuutta ja sen mukanaan tuomia lisäongelmia varsin paljon. Kyllä tämä ainakin vanhempien näkökulmasta tuntuisi hyvin perustellulta.

Ed. Laine: Arvoisa puhemies! Tämä on ihan hyvä lakialoite. Minä olen erittäin paljon laivoilla ollut ja tietysti näen tämän ongelman myös, että paljon humalaisia nuoria on. Mutta kysytäänhän Alkossakin papereita ja ravinto- loissa kysytään papereita. Miksi pitää laki tehdä? Miksei voi olla henkilöllisyystodistus ihmisillä ja alaikäisille ei todellakaan myytäisi siellä alkoholia? Ei siinä mitään maihin- nousukortteja tarvita, vaan henkilötiedot.

Ed. Jääskeläinen: Arvoisa rouva puhe- mies! Varmasti niin on, kuten ed. Laine totesi. Papereita pitäisi kysyä, mutta kun tässä on myös kaupallinen intressi takana, saattaa olla tietysti joissakin tapauksissa niin — käytännön esimerke- jä on — että houkutus on liian suuri. Tavallaan on vähän liikaa vaadittu, että tiskillä oleva tai rahastamassa oleva henkilö joutuu ikäkontrollin myös tekemään. Tavallaan liian paljon painetta laitetaan tämän henkilön niskaan. Tämä tapah- tuisi varsin pienillä kustannuksilla.

Tällä hetkellä tässä on ongelmana ilmei- sesti myös se, että henkilökäsitteitä ei voida tavallaan yhdistää välttämättä suoraan maihin- nousukortin kirjoittamiseen. Siinä on myös jopa tekninen tai lainsäädännöllinen ongelma. Varsin pienellä teknisellä keinolla tätä ongelmaa aina- kin voitaisiin vähentää. Valitettavasti alkoholia

nuoretkin saavat ja käyttävät, mutta pieni apu olisi tässä.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään sosiaali- ja terveystalokuntaan.

10) Lakialoite laiksi kansalaistyökokeilusta

Lähetekeskustelu

Lakialoite 72/1998 vp (Anu Vehviläinen /kesk)

P u h e m i e s : Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin työasiainvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Vehviläinen : Arvoisa puhemies! Edellä ed. Rinteen aloitteen kohdalla kovasti tiivattiin työreformin perään, ja totta on, että sitä täytyy täälläkin vielä paremmin esitellä, mutta en voi tehdä sitä tässä puheenvuorossani, koska haluan esitellä tämän kansalaistyölakialoitteeni vähän perusteellisemmin. Mutta sanon sen, että yhteyttä ja samaa ideaa, mitä keskustan työreformissa on, on tässä aloitteessa se, että ainakin minä olen huolestunut siitä, miten syrjäkylissä varmasti joka puolella Suomea on paljon ihmisiä, jotka ovat todella syrjäytyneet. Heillä ole minkäänlaista mahdollisuutta ollut pitkään aikaan päästä työn syrjään kiinni. Tässä hieman alkua ja taustaa, mutta perustelen jatkossa vähän tarkemmin, mikä on aloitteeni sisältö.

Täällä on jo todettu tänä iltana useaan kertaan, että vaikea ja rakenteelliseksi muuttunut työttömyysongelma ei ratkea nykyisin keinoin. Myös minun mielestäni on aika tunnustaa, että vaikka talouskasvu jatkuu jo kuudetta vuotta ripeänä, niin kaikkialle maahan ei yksinkertaisesti synny perinteisiä ansiotyöpaikkoja. Tällä hetkellä sama tuotannon taso kuin lamaa edeltäneenä aikana saavutetaan yli 300 000 henkeä pienemmällä työväellä. Tänä päivänä on myös tunnustettava, että sosiaaliturvamme on nykyisen kaltaisena sellainen, ettei se kannusta ihmisiä työllistymään, vaan pikemminkin se jähmettää yhä useampia passiiviseen toimeettomuuteen. Epäkohtien havaitseminen ei kuitenkaan riitä, vaan nyt on aktiivisesti haettava ja pohdittava tämän päivän ja tulevaisuuden malleja työttömyyden ongelmakehän purkamiseksi.

Nyt keskustelussa oleva lakialoite on yksi pohdinnan tulos. Idea kansalaistyöaloitteesta on

syntynyt ruohonjuuritasolla pohjoiskarjalaisessa Valtimon kunnassa — Valtimon kunta sijaitsee Pohjois-Karjalan pohjoispäässä eli on niin sanottua Ylä-Karjalaa — Sivakan kylän ihmisten keskuudessa. Aloitteen taustalla on alueen työttömien toive löytää keinoja, joilla työttömien omaa sekä heidän lähiyhteisönsä ja elinpiirinsä tilannetta voitaisiin helpottaa. Taustaksi todettakoon, että Valtimon kunnan työttömyysaste oli heinäkuun lopulla 26,2 prosenttia ja Pohjois-Karjalan maakunnankin 22,4 prosenttia.

Lakialoitteen tavoitteena on nykyisen passiivisen työttömyysturvan sijasta tarjota työttömille mahdollisuus osallistua oman alueensa kehittämiseen. Vaikeilla työttömyysalueilla, joille työpaikkoja ei juurikaan synny, on paljon tärkeää työtä tehtävänä muun muassa vanhusten hoidossa, metsän ja maiseman hoidossa, matkailijoiden opastuksessa, kylien kehittämisessä ja muissa yhteisöä hyödyttävissä tehtävissä.

Aloitteen mukaan maan keskiarvoa korkeammasta työttömyydestä ja erityisesti rakenteellisesta työttömyydestä kärsivät kunnat ja alueet voisivat hakea kansalaistyökokeilun piiriin. Kokeilualueella asuvilla työttömillä olisi vapaaehtoinen mahdollisuus osallistua kokeiluun. Kokeiluun osallistuva henkilö tekisi työvoimatoimiston kanssa puolen vuoden tai vuoden suunnitelman, jonka mukaisesti hän osallistuisi vastikkeelliseen, yhteiskunnallisesti hyödylliseen osalliseen työhön.

Kokeiluun osallistuvilla maksettaisiin työttömyyskorvauksen sijasta kansalaistyötuloa. 3 000 markan kansalaistyötulon lisäksi kokeiluun osallistuvat saisivat ansaita hieman myös muita tuloja. Tuki pienenis kuukausitulojen kasvaessa siten, että ansioiden ylittäessä 5 000 markkaa kansalaistyötuloa ei enää maksettaisi. Kokeilu alkaisi ensi vuoden alusta ja kestäisi viisi vuotta.

Arvoisa puhemies! Työttömien, erityisesti pitkäaikaistyöttömien, on tänä päivänä vaikea ponnistella takaisin työmarkkinoille. Joko työpaikkoja ei yksinkertaisesti ole tai työntekijöitä valittaessa edelle menevät työssä olevat tai vähemmän aikaa työttöminä olleet. Tämän päivän todellisuutta siis on, että vakituksia, kokopäiväisiä ja kokoaikaisia työsuhteita on kovin vähän tarjolla. Työttömyysturvamme on kuitenkin rakennettu tällaista yhteiskuntaa varten.

Usein työtön voi katkaista työttömyysputken vain lyhytkestoisissa työsuhteissa. Lyhytkestöisen työsuhteen vastaanottaneen työttömyysturva seisahtaa, kunnes suuri byrokratiaratas on kierähtänyt ja todennut, että työttömyysturvan

maksua voidaan taas jatkaa. Pahimmillaan työtön henkilön tulot seisahtuvat lyhyen, muuttaman päivän, työsuhteen vuoksi jopa viikoiksi. Harvalla työttömällä on tähän varaa. Näin ollen vain sinnikkäimmät tarttuvat lyhyisiin työsuhteisiin. Näistä sinnikkäimmät ilmoittavat työsuhteestaan, pyöryttävät tuon byrokratian rattaan käyntiin ja pahimmassa tapauksessa kärsivät siitä itse myös taloudellisesti.

Arvoisa puhemies! Työttömän status ei houkuttele ketään. Moni työtön kokee olevansa täysin yhteiskunnan ulkopuolinen. Keskustelut työttömien kanssa kertovat, että he tuntevat olevansa usein kanssaihmistensä silmissä hyödyttömiä ja arvottomia ihmisiä. Näin ei saisi olla, sillä työttömillä itsellään on tahto tehdä työtä ja tuntea olevansa osallisia omassa yhteisössään ja yhteiskunnassa.

Esimerkiksi Valtimon Sivakan kylän työttömistä lähes jokainen kertoo, että he osallistuisivat mieluummin kansalaistyökokeiluun kuin olisivat passiivisesti työttöminä. Vaikka osalta sivakkalaisista tulotaso jopa laskisi, silti he haluaisivat olla mukana tällaisessa kokeilussa. Tämä mielestäni kertoo siitä, että työttömillä on todella halu olla rakentamassa ja tukemassa omaa yhteisöään ja lähiympäristöään.

Kansalaistyökokeilun merkitys olisi suuri myös haja-asutusalueiden tulevaisuuden ja maaseudun elävänä säilymisen kannalta. Tämän tyyppisten mallien käynnistäminen olisi aktiivinen toimi myös hillitsemään maaseudun muuttoliikettä. Kansalaistyömallin avulla voitaisiin pitää kunnossa osaltaan muun muassa haja-asutusalueiden infrastruktuuria, esimerkiksi kyläteitä, sekä huolehtia vaikka kyläyhteisöjen rapistuvasta rakennuskannasta. Aloitteen idea on antaa työttömille mahdollisuus aktiiviseen ja hyödylliseen toimintaan oman lähipiirinsä hyväksi.

Kansalaistyömalli olisi arvokas myös yhteiskunnalle. Sen avulla niin valtio kuin kunnatkin voisivat säästää muun muassa eräiden peruspalveluiden tuottamisessa. Ajatelkaapa vaikka esimerkiksi vanhasta ja sairaasta äidistä ja aikamiespojasta. Yhteiskunnan kannalta on huomattavasti edullisempaa, että poika huolehtii vanhan äitinsä hyvinvoinnista kotona, sen sijaan että poika muuttaisi työttömäksi kirkonkylään ja vanhus, äiti, laitoshoitoon kirkonkylään. Yhteiskunta hyötyisi kansalaistyöllä tehdystä työstä siis myös peruspalveluiden osalta.

Esittämani malli on ajateltu toteutettavaksi nimenomaan vaikeasta ja rakenteellisesta työttömyydestä kärsivillä haja-asutusalueilla. Miele-

täni meidän tulisi etsiä rinnakkaisia kokeilumalleja sovellettavaksi myös kaupunkeihin kovasta työttömyydestä kärsiviin lähiöihin. Tässä jo aiemmin muun muassa ed. Huotari viittasi myös samaan asiaan.

Arvoisa puhemies! Aloitteeni on sukua vastikkeelliselle perustulolle tai kansalaispalkalle, kuinka se itse kukakin haluaa sanoa. Mielestäni on sääli, että niin monet, kuten esimerkiksi entinen selvitysmies Arajärvi, ovat tyrmänneet perustulo- tai kansalaispalkka-ajattelun hyvin yksikantaan. En usko, että meidän nykyinen sosiaalija työttömyysturvajärjestelmämme voi toimia tulevaisuudessa hyvin, koska se ei toimi tänäkään päivänä. Tarvitsemme uusia avauksia toimivan ja mielekkään yhteiskunnan puolesta.

Kun järjestelmiä uudistetaan, on tärkeää, että varteenotettavista vaihtoehdoista hankitaan tietoa ja niiden vaikutuksia ja toimivuutta selvitetään etukäteen. Tällaisessa selvittelyssä erilaiset kokeilut ovat ensiarvoisen tärkeitä. Parhaillaan on menossa kotitalouksien työllistämiskokeilu. Aiemmin on kokeiltu esimerkiksi toimeentuloturvan normitettavan osan siirtoa Kelan hallinnoitavaksi. Kansalaistyökokeilu antaisi tietoa uudenlaisesta vaihtoehdosta vaikeilla työttömyysalueilla. Samalla se antaisi osviittaa siitä, minkälaisia vaikutuksia vastikkeellisen perustulon luonteisella mallilla olisi käytännössä.

Arvoisa puhemies! Muutama sana vielä aloitteen taustasta. Olen tehnyt tämän aloitteen siksi, että kun valtimolaiset itse halusivat viedä malliaan eteenpäin työministeriön suuntaan, niin kansalaistyökokeiluun suhtauduttiin erittäin tyyliä. Sen sijaan että työministeriö olisi kiittänyt valtimolaisia, ruohonjuuritason, aktiivisuudesta, ministeriön virkamiehet tyrmäsivät aloitteen sanoen, että se on perustuslain vastainen ja loukkaa kansalaisten yhdenvertaisuutta. Myös ministeri Jaakonsaari yhtyi esikuntansa näkemykseen aloitteen perustuslain vastaisuudesta.

Kuitenkin tämän vuoden tammikuussa ministeri Jaakonsaari kertoi julkisuudessa, että hän haluaa tutkituttaa Valtimon aloitteen perustuslakivaliokunnassa. Näin ei kuitenkaan ole tapahtunut. Ainakin minä ymmärrän asian niin, että perustuslakivaliokuntaan Valtimon kansalaistyömalli voi mennä vain joko hallituksen esityksenä tai kansanedustajan lakialoitteen muodossa.

Koska ministeri Jaakonsaarelta ei esitystä ole tullut, olen tehnyt tämän aloitteen, jotta se voidaan täällä myös asianmukaisesti tutkia ja käsitellä. Tämän vuoksi haluan evästää työasiainva-

liokuntaa tällä perustuslakikysymyksellä. Toivon ja vetoan, että työasiainvaliokunta ottaessaan lakialoitteeni käsittelyyn pyytää kokeilun järjestämisestä lausunnon myös perustuslakivaliokunnalta.

Eduskunnan perustuslakivaliokunta on ottanut alueellisiin kokeiluihin kantaa aiemminkin, viimeksi juuri kotitalouksien työllistämiskokeilun ollessa käsittelyssä. Perustuslakivaliokunnan lausunnon mukaan yhdenvertaisuudesta voidaan kokeilujen yhteydessä tinkiä, jos kokeilulla on tarkoitus hankkia tietoja ja kokemuksia yhteiskuntakehityksen vaatimien uudistusten vaikutuksista. Aloitteeni kansalaistyökokeilusta olisi juuri tällainen.

Ainakin minä katson, että tilanne juuri nyt — se että on lukematon joukko, satojentuhansien ihmisten joukko, jolla ei ole ollenkaan työtä eikä mahdollisuutta työhön, ja taas toisaalta suuri joukko ihmisiä, jotka ovat ylityöllistettyjä, heillä on työtä — se loukkaa enemmän yhdenvertaisuutta, joten toivon, että aloitteeni voisi saada eduskunnassa asiallisen käsittelyn.

Ed. H y s s ä l ä : Arvoisa rouva puhemies! Ed. Vehviläisen esittelemä Valtimon malli on osa kansalaisista lähtenytä aktiivista kokeilua ja eri mallien hakemista toivottomaan työttömyystilanteeseen. Jos palautetaan mieleen lähtökohtia, työttömyyden kustannus yhteiskunnalle on noin 80 miljardia, jos ajatellaan laajan työttömyyden kokonaiskustannusta. Tähän Suomella ei varmasti ole varaa. Näin suuren työttömyyden ollessa ei ole varaa veronalennuksiin eikä myöskään kattavaan sosiaaliturvaan. Näin ollen elatusuhdetta on parannettava.

Me olemme keskustassa mietineet useitakin eri malleja ja toivomme, että niistä myöskin muut puolueet keskustelisivat. Vihreät ovat aktiivisesti ottaneet perustulomallia esille ja tehneet erilaisia laskelmia. Myöskin nuorsuomalaiset ovat esittäneet omat mallinsa. Me keskustassa haluamme myöskin ennakkoluulottomasti tarkastella erilaisia malleja, kutsutaan niitä sitten perustuloksi, kansalaispalkaksi tms. Valtimon mallihan on eräs vastikkeellinen kokeilu näistä malleista.

Olemme sitä mieltä, että työn käsitettä on laajennettava. On etsittävä uusia tapoja tuottaa turvallisuutta sekä jakaa riskejä ja vastuuta. Esimerkiksi kotityö ja kotona tapahtuva hoivatyö ovat ihan oikeata työtä, joka on otettava huomioon, kun näitä malleja mietitään ja verotusta ja sosiaaliturvaa uudistetaan. Varmasti tulevaisuudessa, kun väestö ikääntyy, tarvitsemme yhä enemmän

myöskin sellaisia malleja, jotka ottavat kotityön huomioon.

Valtimon mallikin tähtää köyhyyden torjumiseen, syrjäytymisen estämiseen. Tällä hetkellä lähes viidesosalle suomalaisista maamme on eriarvoisuuden, taloudellisen syrjinnän, työttömyyden ja köyhyyden yhteiskunta. Meillä on tämän hallituksen aikana noudatettu uudenlaista ”solidaarisuutta”, kun veronkevennykset on suunnattu hyvin toimeentuleville ja verotuksen aiheuttamat toimeentulo-ongelmat ovat säilyneet ennallaan tai suhteellisesti pahentuneet. Etuuk-sien leikkaukset on suunnattu pienituloisille ja tulottomille. Samaan aikaan tukia on suunnattu hyvätuloisille, jos ajatellaan vaikka sairauspäivärahan korotuksia hyvätuloisilla tai päivähoitomaksujen alennuksia hyvätuloisilla.

Keskustelu sosiaaliturvan tulevaisuuden suunnasta ei ole ollut avointa. Meille on vähin äänin Suomeen hivutettu entistä työperusteisempaa ja tarveharkintaisempaa sosiaaliturvaa. Verotuksen ja sosiaaliturvan keskeiset ratkaisut on tehty tupopöydässä, jossa eläkeläisillä, yrittäjillä, työttömillä tai köyhillä ei ole edustajia. Leikkauspäätökset ja niiden seuraukset ovat toistuvasti kohdistuneet pienituloisiin ja perusturvan varassa eläviin ihmisiin. Työttömyys on pahin eriarvoistumista lisäävä tekijä. Sen takia näitä malleja on kokeiltava.

Meillä tarvitaan tällä hetkellä tietoyhteiskunnan logiikkaan sopivia järjestelmiä. Järjestelmät, jotka on rakennettu maatalous- ja teollisuusyhteiskunnan aikana, eivät voi vastata nykypäivän haasteisiin ja ihmisen perusturvan tarpeisiin. Työelämän murros sekä yksilön ja perheen elämäntapaan monimuotoisuus on otettava paremmin huomioon hyvinvointipolitiikassa.

Hyvän työllisyyden oloissa meillä on varaa turvata toimeentulo ja perusoikeudet kaikille kansalaisille. Toivon, että tulevaisuuden tarpeisiin kuuluu nykyistä yksinkertaisempi ja selkeämpi, jokaiselle kansalaiselle kuuluva perusturva, joka ehkäisee köyhyyttä sekä takaa kansalaisen perusoikeudet ja yhdenvertaisen kohtelun. Omatoimisuuteen ja työn jakamiseen — Valtimon malli juuri on esimerkki kansalaisten omatoimisuudesta — on rohkaistava, ja tulonsiirto-riippuvuuden mekanismeja pitää purkaa.

Meillä pitää olla tavoitteena pyrkiä harjoittamaan markkinavaimien sekä eurooppalaistuvan ja globalisoituvan talouden rinnalla työtä ja toimeentuloa koko maassa turvaavaa ja syrjäytymiskehitystä estävää yhteiskuntapolitiikkaa. Valtimon mallinkin tarkoitus on rohkaista val-

tiokeskeisen yhteisvastuun sijasta ihmisiä ja yhteisöjä ihmiskeskeiseen yhteisvastuuseen, johon kuuluu myös ihmisen vastuu omasta itsestään. Tämä on juuri sitä rohkeutta siellä syrjäseuduilla työttömien keskuudessa.

Jos ajatellaan, mitä elementtejä kansalaispalkka — perustulo-ajatteluun voisi sisältyä, ed. Vehviläinen jo muutamia täällä esitti. Niitä on useampia elementtejä, joita varmasti joudutaan ensi hallituskaudella ratkomaan, ja yksi on juuri veroremontti elikkä veroremontti niin, että työtä kannattaa tarjota ja työtä kannattaa ottaa vastaan. Tällä hetkellä on niin, että pienipalkkaisesta työstä verot vievät niin suuren osan, että toimeentulotuen luokku kolahtaa palkkapäivän jälkeen pian. Verotuksen ja sosiaaliturvan pitäisi muodostaa järkevä, ei toisiaan syövä, kokonaisuus.

Työttömyysturvan verollisuus on esimerkiksi johtanut juuri toimeentulotuen lisääntyneeseen käyttöön, koska työtön maksaa korvauksestaan noin 20 prosenttia veroa. Me joudumme varmasti miettimään näitä verotuksen ongelmia alhaisilla tulotasoilla ja sosiaaliturvaetuuksien ja verotuksen yhteensovittamista.

Vihreät ovat myöskin esittäneet negatiivisen tuloveron mallia, ja se on varmasti myöskin yksi asia, jota kannattaisi harkita ja miettiä. Sehän on verotuksen ja automaattisen tulotuen yhdistelmä, jossa verotettavalle tulolle asetetaan alaraja. Jos tulot ylittävät tämän rajan, on maksettava veroa, ja jos tulot jäävät rajan alapuolelle, saa yhteiskunnalta negatiivista veroa eli tukea. Tämä olisi juuri pienipalkkaisille varmasti aktivoiva, työn vastaanottamista kiihottava tekijä.

Lisäksi on esitetty työnantajamaksujen porrastamista. Maksujen porrastusta eri aloilla voitaisiin lisätä työllisyyden edistämiseksi ja työnantajamaksuja, pisimmälle vietyinä eläkemaksut, voitaisiin porrastaa palkkojen mukaan. Näistäkin on esitetty erilaisia malleja. Myöskin toimeentulotuen Kelaan siirto on yksi osa tätä remonttia, joka voidaan katsoa osaltaan perustuloon kytkeytyväksi. Sillä, että normitettu osa saadaan Kelasta, on Kela-siirtokokeilun mukaan hyvin myönteisiä vaikutuksia juuri köyhimpien ihmisten tai perusturvan toteutumisen kannalta.

Tässä oli muutamia esimerkkejä siitä, mitä voitaisiin tehdä. Mutta ennen kaikkea täytyy olla rohkeata mieltä kokeilla eri asioita ja varmasti eri puolilla maata. Täällä oli esillä jo Lex Kainuu, joka on varmasti erittäin onnistunut avaus siellä Kainuussa, ja nyt on esillä tämä Valtimon malli,

joka on Pohjois-Karjalaan sovellettu malli. Mutta me tarvitsemme varmasti myöskin koko maahan sopivia malleja, joilla työttömät saadaan töihin ja työnantajat työllistämään. Tällä hetkellä voimassa oleva kotitaloustyökokeilumalli ja muut nämä toimet, mitä hallitus on tehnyt, ovat täysin riittämättömiä. Tietenkin suunta siinä on oikea, että jotain pitää tehdä, mutta olisi uskallettava ottaa rohkeampia ja radikaalimpia askeleita tällä tiellä.

Ed. B r a x : Arvoisa puhemies! Hyvät edustajatoverit! Heti alkuun kerrottakoon, että mielestäni ed. Vehviläisen aloite on oikein hyvä. Pari kolme vuotta sitten vastaavan esitin julkisuuteen itsekin. Mutta aloitetaan hiukan kauempaa: tulevaisuudesta.

Tässä 2000-luvun kynnyksellä minusta olisi aika mukavaa ja viisasta, jos me kaikki kaikista puolueista myöntäisimme, että meillä on osittain kysymyksiä, joihin ei ole vastauksia, ja välillä lopettaisimme jänkyttämisen, työreformi sitä ja tätä tai että ainoa oikea tapa on työllistää vanhanaikaisilla malleilla, työllistää jonkun jakson jälkeen, ja katsoisimme sen yli.

Meillä on selvä ongelma: Tapa, miten palveluita mutta varsinkin tavaroita tuotetaan nykyisin tehokkaasti, näyttää aiheuttavan sen, että vanhalle talouden ja työmarkkinoiden logiikalla kaikille ihmisille ei löydy mielekästä työtä, ja kuitenkin vaurautta riittää. Totuus on, että me olemme yksi maapallon rikkaimpia kansoja. Silti joku tässä mättää. Me emme löydä tapaa jakaa meille noin viidelle miljoonalle ihmiselle mielekästä arkea, ei löydy oikeudenmukaista toimeentulon jakotapaa ja mielekästä arkea. Jotta me tosissaan hakisimme uusia keinoja työn määrittämiselle, tavalle toteuttaa itseä mielekkäästi osana yhteisöä, auttaa toisia, kokea omanarvontuntoa, ainakin silloin tällöin me voisimme yrittää tätä niin, että ei saman tien sätittäisi toisia ja kehuttaisi tietävämmä kaikkia ratkaisuja, koska en minä täydellistä ratkaisua ole tästä salista tähän kysymykseen kuullut keltään, en myöskään omalta puolueeltani.

Mutta joitakin hyviä ajatuksia olen kuullut, ja yksi niistä hyvistä ajatuksista on tämä ed. Vehviläisen lakialoite. Nimenomaan tammöisellä alueella, jossa tällä hetkellä näyttää, että väki muuttaa kovalla vauhdilla, varsinkin ikäiseni ja sitä nuoremmat ihmiset muuttavat pois, alueellinen kansalaistyökokeilu tai vastaava olisi kerta kaikkiaan paikallaan. Vasta sittenhän me tiedämme, mitä siitä seuraa. Joissakin vanhoissa

olosuhteissa olisi voitu miettiä, onko se eriarvoista ja alueellisesti väärin, jos jollakin paikkakunnalla on toisenlainen järjestelmä. Mutta nyt puhutaan alueista, joilta näillä näkymin ihmisiä vain muuttaa pois ja joiden toinen vaihtoehto on se, että alue pikkuhiljaa surkastuu tai että vain suurimmat kasvukeskukset jäävät elämään, mutta ainakin syrjäkylät surkastuvat.

Silloin kysymys on minun mielestäni, mitä meillä on hävittävää. Jos muutamilla syrjäisillä paikkakunnilla, joilla ihmiset kuitenkin yhä rakastavat sitä paikkaa ja kotiseutuaan niin paljon, että itse suunnittelevat tällaisia aloitteita, mitä hävittävää meillä siinä olisi, että annettaisiin kokeilla? Viiden vuoden kokeilu parilla kolmella tällaisella paikkakunnalla 2000-luvun kynnyksellä on aika mitätön asia siihen nähden, että jos tämä onkin oikeasti toimiva resepti, niin mitä siitä saadaan. Sen takia jo tästä näkökulmasta toivon syvästi, että tässä asiassa päästäisiin viimeinkin yli ikivanhan aluepoliittisen ja perinteisten kolmen suuren puolueen välisen jäykäytyksen. (Ed. Ryhänen: Pienenkin puolueen!) — Helsingissä olemme suuri puolue. Mutta emme ole tässä asiassa, tässä vanhassa riidassa, mukana, ed. Aittoniemi, (Ed. Aittoniemi: En minä ole mitään sanonut! Minä saan kaikki syyt päälleni!) koska helsinkiläisestä näkökulmasta meillekin on ongelma, jos meille tuppaa väkeä niin paljon, että emme ehdi rakentaa kouluja ja päiväkoteja ja asuntoja. Ei se ole enää Helsinginkään intressi, että tämä kasvaa niin nopeasti kuin tällä hetkellä kasvaa. Esimerkiksi koululaitoksemme on suurissa paineissa.

Arvoisa puhemies! Olin Pohjois-Karjalassa opintomatalla juuri ennen istuntokauden alkua itseäni sivistämässä. Opintomatoilla minulla on tapana kysellä ihmisiltä, mitä heille kuuluu, ja ennen kaikkea miettiä, mitä minä täällä voisin tehdä, jos asuisin täällä, miten täällä voisi tienata. Tämän hetken arvioiden mukaan, että työntekijä olisi tuottava minimipalkalla, oikeasti sen työn arvon pitää olla työnantajalle noin 10 000—10 500 markkaa, että kaikki kulut tulisivat kateeksi ja että voitaisiin maksaa minimipalkkaa. Silloinkin työntekijän käteen jää hyvin pieni summa, jolla ei monellakaan paikkakunnalla elä. Ja kun Pohjois-Karjalassa matkustaa ja miettii, mitä minä täällä voisin tehdä jollekin semmoista, joka tuottaa 10 500 markkaa kuukaudessa, niin saa siinä miettiä jonkin verran.

Toivoisin, että ne edustajat, jotka mahdollisesti rupeavat miettimään tässä aluepoliittisia asioita tai jotenkin hiusta halkoen miettimään,

ajattelisivat sitä, mitkä ovat muut vaihtoehdot yrittää näillä pienillä paikkakunnilla. Jos ei tule muuta mieleen, niin lähtisi enemmän siitä, että kannattaisi kokeilla. Mitä haittaa meillä siitä on?

Ennen kuin toistan enää uutta kertaa, totean lopuksi kokemuksen opintomatkalta Tanskasta jo vuosia sitten. Törmäsin ihmiseen, joka sanoi, että tanskalainen työllisyyspolitiikka lähtee siitä, että jos jollakin tuntuu olevan hyvä idea, niin katsotaan, miten se toimii. Tanskahan on hyvin ennakkoluulottomasti kokeillut tämän kaltaisia yrityksiä, varsinkin työn jakamista ja työn uudelleen määrittelyä.

Toinen, mitä kyseinen asiantuntija sanoi, oli, että me tanskalaiset lähdemme siitä, että yhteiskunnassa voi sitten vasta olla onnellinen, kun näyttää, että naapurikin on onnellinen, ja että koko kylä on aktiivinen, koska se aktiivisuus luo aktiivisuutta. Tässä meillä on opittavaa paitsi pohjoiskarjalaiselta kylältä myös tanskalaisilta.

Ed. H u o t a r i : Arvoisa puhemies! Oli erittäin mukava kuulla ed. Braxin puheenvuoro ja se, että pääkaupunkiseudulla on ihmisiä, jotka ajattelevat myös sitä, mitä ongelmia massamuutto, joka tällä hetkellä on käynnissä, voi aiheuttaa myös täällä päässä. Siksi, että ongelmia ei täällä päässä syntyisi, pitäisi miettiä, millä tavalla ehkäistään massamuuttoa niiden ihmisten osalta, joilla ei ole erityistä halua muuttaa. 60—70-luvun alkupuolelta on hyvin paljon kokemuksia siitä, mitä tällaisten ihmisten juurettomuus on täällä aiheuttanut.

Olen myös niitä kansanedustajia, joiden mielestä erilaisia kokeiluita eri puolilla maata pitäisi toteuttaa. Koska ongelmat ovat erilaisia eri puolilla, myös ratkaisujen pitäisi olla erilaisia. Minunkaan mielestäni ei ole ollenkaan haitallista, jos esimerkiksi Helsingin lähiöihin tehtäisiin Lex Lähiö, jolla ratkaistaisiin näitä ongelmia. Se ei haittaisi varmasti Kainuun työttömiä yhtään, vaikka täällä olisi ”eriarvoinen” kohtelu heihin nähden.

Mistä sitten johtuu, että näitä erilaisia kokeiluita ei voi toteuttaa? En tiedä, voiko sen sanoa ääneen täältä, mutta osittain se johtuu siitä, että kun niitä suunnitelmia ei ole tehty täällä tammi-pöydän takana, silloin pelätään niitä uusia ajatuksia. Saman olen huomannut myös Lex Kainu -esitysten yhteydessä.

Ed. Anu Vehviläisen kansalaistyökokeilu-aloitteeseen. Siinä on erittäin hyvin asioita, pitkälle pohdittuja ja myös lakipykälät valmiiksi mietitty. Mutta siinä on muutamia osioita, joiden

epäilen olevan ongelmallisia. Epäilen, että niiden läpimeno on ongelmallista siksi, että ne eivät voi saada kaikkien osapuolten tukea.

Yksi sellainen kohta on työttömyysturvan ansio-osan muuttaminen vastikkeelliseksi, koska silloin on kysymys vakuutusturvasta, jonka rahoittavat sekä työnantajat että vakuutetut eli työntekijät. Minun mielestäni asiasta kannattaisi neuvotella työmarkkinajärjestöjen kanssa ja miettiä, onko vakuutusperusteen ongelma jotenkin niin ylitsepääsemätön, ettei sitä voisi käyttää vastikkeelliseen turvaan. Siksi Lex Kainuu -mallissa oleva yhteisötyö on lähtenyt siitä, että siinä käytetään nimenomaan työttömyysturvan perusosaa, joka on valtion rahoittama. Siksi perusosa onkin muunnettavissa korvaukseksi, kun siitä on olemassa esimerkki eli yhdistelmätuki, joka muodostuu juuri perusosasta ja työllistämistuesta.

Toinen seikka, jonka pitäisi ehkä nousta enemmän esille, on se, että ei vaaranneta yritystoimintaa tai väaristettä kilpailua. Jos alueella on jokin palvelualan yritys, joka esimerkiksi tuottaa vanhustenhoitopalveluja, silloin täytyy olla hyvin varovainen, ettei aseteta tätä yritystoimintaa hankalaan asemaan. Jo nyt on nähtävissä alueilla, joilla on käytetty esimerkiksi työllistämistukea tai nyt uutta yhdistelmätukea tällaisten palvelujen tuottamiseen — mikä on ihan hyvä asia, että käytetään — ihmisten valmius maksaa palveluista, myös niiden, joilla olisi varaa, vähenee. Yritystoimintaa tällä alueella on sen jälkeen todella vaikea toteuttaa. Mielestäni myös kansalaisjärjestöjen, jotka palveluita tuottavat valtion tuella, pitäisi huomioida se, että aina palveluista peritään jonkinlainen maksu. Ilmaista palvelua ei ole olemassakaan, paitsi niille, jotka tulojensa perusteella sen ilmaiseksi saisivat.

Yksi esimerkki on metsien hoito. Monta kertaa on niin, että pitää olla lähes sataprosenttinen tuki, ennen kuin suostutaan hoitamaan omaa metsää, josta se myöhemmin saadaan tuottona. Tästä on paljon keskusteltu eri puolilla, nimenomaan siitä, että pitää olla varovainen siinä, miten suuri avunannon prosentti on, ettei väaristymää tapahdu. Olen kysynyt esimerkiksi yhdistelmätuesta, voisiko sitä käyttää metsänhoidollisiin töihin. Sanottiin, että siinähan pitäisi maksaa vielä työnantajan sivukulut, mikä olisi siinä enää hyvin pieni osuus, mutta ei olla valmiita maksamaan tätä osiota. Se mielestäni osoittaa sen, että kaikkiin asioihin aina odotetaan tukea nimenomaan tällaisilla alueilla, missä tukia on paljon maksettu.

Kansalaistyöajattelua on perusteltu hyvin. Siihen liittyy vielä yksi asia, mitä en täältä löytänyt. Olen sitä mieltä, että kuitenkin ihmisten pitäisi löytää, varsinkin kuntakeskuksissa, mahdollisuus oikeaan työhön. Kansalaistyö voisi olla yksi sellainen mahdollisuus nimenomaan sen vuoksi, että pitkäaikaistyöttömän on tällä hetkellä erittäin vaikea työllistyä nimenomaan pitkäaikaisen työttömyytensä vuoksi. Se, että on vaikka SPR:llä töissä tai jossakin muussa yleishyödyllisessä yhteisötyössä tai kansalaistyössä, voi olla paljon parempi porras työllistymiseen kuin pitkäaikaistyöttömyys.

Alueellinen eriarvoisuus on mielestäni mystinen kuvio. On kummallista ajatella, että esimerkiksi erilaisia verohankkeita ei voi toteuttaa sen vuoksi, että alueellista eriarvoisuutta ei voi olla. Kuitenkin tällä hetkellä, ihan joka päivä, esimerkiksi kainuulaiset tai entisen kotikuntani Vaalan kuntalaiset maksavat 18 prosenttia kunnallisveroa, ensi vuonna 19 prosenttia, kun samanaikaisesti eräissä kunnissa maksetaan 15 prosenttia. Mitä muuta tämä on kuin eriarvoisuutta? Kaiken huippu on vielä, että näissä kunnissa, joissa veroprosentti on korkea, on paljon huonommat palvelut kuin alhaisen veroprosentin kunnissa. Siksi pitäisi miettiä kokonaan uudelleen eriarvoisuus nimenomaan kokeilujen kohdalla, niin että sitä ei voitaisi käyttää enää niin hyvin verukkeena. Mutta suoraan sanottuna siinä vaaditaan ministeriön virkamiehiltä erittäin suurta asenne muutosta.

Lakialoitteessa viitataan Lex Kainuu -hankkeeseen, ja siinä on yksi osuus, yhteisötyö, joka on saman tyyppinen kuin kansalaistyökokeilu, mutta rahoitus muodostuu hieman eri tavalla. Siinä on muutamia yksityiskohtia, jotka ovat erityyppisiä. Minusta se vain osoittaa sen, että eri puolilla maata työttömät ihmiset ovat ajatelleet aivan samalla tavalla. Tämäkin yhteisötyöajatus on syntynyt erään pitkäaikaistyöttömän tilanteessa, jossa hän koki, ettei hän voi tehdä mitään. Tilanne oli silloin vielä sellainen, että kaikesta vapaaehtoistoiminnastakin osittain rangaistiin työvoimatoimistojen taholta, mikä mielestäni oli erittäin kummallista. Jopa harrastustoimintaa yritettiin estää.

Lex Kainuu -hankkeeseen sisältyy hyvin paljon muuta. Siinä on mukana oikeastaan koko elinkeinotoiminta, ja siinä ovat olleet mukana kaikki kumppanuusajattelun eri tahot valmistelussa, myös yrittäjäjärjestöjen edustajat ja työnantajatahot ja työntekijäpuoli. Siksi siinä on pyritty huomioimaan myös kaikkien eri tahojen

intressit mutta ei niin, että ne olisivat niitä juoksuhaudoissaan puolustaneet, vaan hyvin avoimesti he lähtivät näitä työryhmiin miettimään ja hakemaan ratkaisuja, mikä minusta oli erittäin miellyttävä työskentelymalli ja kokemus.

Ed. L a h t e l a : Arvoisa rouva puhemies! Itse olen yrittänyt hahmottaa ed. Vehviläisen aloitetta, kokonaisuutta olen lukenut pitkään ja yrittänyt löytää ajattelun ydintä. Tässä on joitakin hyviä asioita. Vapaaehtoisuus, joka tähän sisältyy, on hyvä puoli, ja on joitakin muita elementtejä, jotka tämänhetkiseen tilanteeseen voisivat olla lyhyellä aikavälillä jopa käypiä. Mutta kun tätä peilaa sitä vasten, mitä nyt uskotaan itäisessä Suomessa vaikka EU:n aluekehitysohjelmista, joita varmasti ed. Vehviläinen itse on Pohjois-Karjalan liiton hallituksessa olevana henkilönä katsonut, ja mitä odotetaan Agenda 2000:lta itäisen Suomen kehityksen osalta, sielläkin kuitenkin uskotaan semmoiseen malliin, jolla pyritään työllisyyttä, tulotasoa, bruttokansantuotetta kohottamaan siten, että siellä tulisi kannattavaa työtä. Ed. Aittoniemi totesi ed. Heikki Rinteen aloitteen osalta: Pitää tehdä kannattavaa työtä, josta voidaan maksaa palkkaa. Sen pitää olla lähtökohdana kaikessa. Siinä mielessä tämä on väliajan ongelma. Näin uskoisin, jos me löydämme villakoiran ytimen EU-ohjelmista ja siitä ajattelusta, osataan käyttää oikein ne rahat siten, jotta siellä syntyy oikeita työpaikkoja.

Aloitteen ajatuksessa, niin kuin totesin, on hyviä puolia, mutta se ei saa hämähäyttää sitä käsitystä, jotta kuitenkin suurin ongelma meillä tulee olemaan se, millä tavalla saadaan työtä jaettua oikeasti siten, että kannattava työ voidaan jakaa ihmisten kesken tässä yhteiskunnassa, koska nythän käy sillä tavalla niin kuin tässäkin. Tässäkin kuitenkin rahaa palaa aika paljon, tässäkin veromarkkvoja jaetaan tietysti toisella tavalla ja tulee niitä ongelmia, joita ed. Huotari totesi. Ne karikot pitää tietysti ohittaa, että se ei vaikuta kilpailuun sillä tavalla, että se vääristäisi kilpailua, koska siellä on syntyvässä EU-projektien kautta minun käsitykseni mukaan yrittäjyyttä, josta Suomen keskustan edustajat myös ovat innokkaasti todenneet, jotta yrittäjyys nostaa tämän maan jaloilleen, tulee kannattavia yrityksiä.

Sen takia me emme hirveän pitkälle voi mennä semmoiseen ajatteluun, jotta yhteiskunnan veromarkkoilla kustannetaan joitakin asioita ja luodaan semmoinen järjestelmä, ainakaan pysyvä järjestelmä, joka laajenisi koko maahan. Kansalaispalkkasysteemiä pidän semmoisena, ainakin

jos sen taso on korkea. Meillähän on nimittäin olemassa tällä hetkellä jo kansalaispalkka, joka on toimeentulotuki. En tiedä aloitteen ajatusta. Onko tarkoitus, kun järjestetään kokeilu, että tämän kokeilun perusteella sitten laajennetaan, tullaan siihen ajatukseen, että meillä onkin kansalaispalkkasysteemi joskus tulevaisuudessa? Jos meillä olisi rahaa paljon käytössä, okei, jaetaan vaikka kolme tonnia joka kuukausi kaikille ihmisille sokeasti, mutta se hukkaa hirveästi rahoja.

Tämän päivän toimeentulotuki on matala. Sitä pitäisikin nostaa. Mutta siinä ei hukkaannu sillä tavalla rahoja, kun se kohdentuu siten, jotta jos jollakulla on omaisuustuloja tai muuta tuloa, katsotaan jokaisessa saumassa sen ihmisen tarve. Mutta jos sanotaan, että kaikille maksettaisiin kolme tonnia noin vain, siinäkin menee veromarkkvoja hukkaan semmoisten osalta, jotka eivät välttämättä tarvitse. Vähien varojen voimassa ollessa, kun ei ole välillä, mitä jakaa, silloin pitää kohdentaa rahat oikein.

Aloitetta lukiessa ja miettiessä, mitä tämä pohjimmiltaan tarkoittaa, tähän muuttaisi palkkatyöyhteiskunnan mallia vähän toiseen asentoon. Mietin, onko tässä ajatuksena nyt, en halua yhdistää työreformiin, myös se työttömyysturvapuoli, kun työreformissa puhutaan siitä, että muutetaan yhtenäiseen työttömyysvakuutukseen, vai mikä se termi mahtaa alun perin lukeakaan, yleiseen työttömyysvakuutukseen, näin. Onko tässä ajatuksena juuri se, jotta tämä toteutettaisiinkin sitten, kun semmoinen työreformi olisi toteutettu ja ansiosidonnainen työttömyysturva purettu? Tai sitten tässä pitää tehdä jotakin mekaniikkaa, niin kuin ed. Huotari aikaisemmin totesi, että pitää jostakin muuttaa systeemiä aika rajusti.

Sen verran totean juuri kilpailunvääristymistekijöistä, että jos ajatellaan, että lukee esimerkiksi, että vanhustenhoitoon voitaisiin käyttää tämän tyypistä kansalaistyötä, se olisi hirveän hyvä asia, jos me voisimme käyttää. Sehän tarkoittaisi, että valtio maksaisi sen. Tällä hetkellä maksetaan kotihoidon tukea, tai se on ollut enemmän kuntien vastuulla. Minä tykkäisin, että syrjäisillä seuduilla valtio maksaisikin enemmän näitä kustannuksia. Se olisi ihan tervetullut asia, mutta tiedän, jotta se nostattaa taas valtiovarainministeriössä niskavilloja pystyyn, että aha, tässä tehdään tällamoista temppua. En pane millään hanttiin, koska minä näen, että meidän alueellamme on semmoisia vaikeuksia ja kunnat ovat vaikeuksissa. Jos tällamoisella asialla voidaan kuntien talouksia parantaa ja saada enem-

män valtionapuja, niin ok, ei kun viedään vain läpi.

Samaten metsän- ja taimikoidenhoidon ja mitä tämä kaikkea luetteleekaan, maisemanhoidon, osalta nykyinen mallihan lähtee siitä, jotta ensi vuoden budjettiinkin on pantu lähes 300 miljoonaa siihen varoja ja se menee metsäkeskusten ja eri työhankkeiden kautta. Valtio tukee sitä systeemiä. Se osin menee suoraan tietysti metsänomistajille, jotka tekevät itse näitä hankkeita, mutta osin menee sitten myös siten, jotta sinne palkataan ihminen töihin, ja se on tuettua toimintaa tänäkin päivänä. Siinä vain raha tietysti menee eri kautta.

En ole tyrmäämässä kokonaan ajatusta, mutta kehittämällä varmasti tästä voi jotakin tulla. Mutta totean, että tämä ei voi johtaa siihen, en sitä hyväksy, jos tällä ajetaan läpi semmoista kansalaispalkka-ajattelua, joka olisi sokeampi kuin tämän hetken toimeentulotukijärjestelmä, vaan sen pitää olla kohdennettu tarpeen mukaan.

Jos ajatellaan, mitä puhuttiin Rinteen mallista, sehän lähti siitä, jotta siinä täsmätyöllistetään yhteiskunnan toimesta ne henkilöt, jotka eivät muuten olisi sijoittuneet. Tässä ei sitä vaadetta ole olemassa, vaan tässä työllistyy jokainen halukas siihen hommaan. No, syrjäkylillä hyvä, kun työllistyy.

Ed. A u l a : Arvoisa puhemies! Lakialoitte kansalaistyöstä on mielestäni hyvä. Ensinnäkin kokeiluja pitäisi työn ja sosiaaliturvan yhdistämisen uusista malleista tehdä paljon nykyistä enemmän. Näin saataisiin aineksia kehittämistyöhön.

Toiseksi ehdotus tähtää työn käsitteen laajentamiseen tavallaan vastikkeellisen perustulon kautta. Sekin on mielestäni kannatettava ajatus. Alun perinhän perustuloidea lähti siitä, että jokaiselle kansalaiselle taattaisiin vaikkapa mainitun 3 000 markan suuruinen tulo ja se mahdollistaisi toimeentulon myös muissa kuin varsinaisen palkkatyön tehtävissä ja hyvätuloisilta tämä tavallaan verotettaisiin pois. Se on tietenkin yksi mahdollisuus. Se on saanut paljon kritiikkiä, koska se vaatisi aika radikaalia mullistusta sosiaaliturvajärjestelmässä. Juuri siksi saattaa olla, että tällainen vastikkeellinen perustulomalli olisikin käytännössä toteuttamiskelpoisempi vaikka ihan koko maan mittakaavassa. Pulmia voi tietenkin tulla siitä, millaista byrokraatiaa tarvitaan työvoimatoimiston ja työttömän välisen kansalaistyösopimuksen tekemiseen, mutta en

usko, että se voi olla mitenkään ylitsepääsemätön ongelma, jos tervettä järkeä käytetään. Yhä enemmän joka tapauksessa tarvitaan tulevaisuudessa yksilöllisiä ratkaisuja jokaisen työttömän omiin tarpeisiin.

Ed. Anu Vehviläinen hakee aloitteellaan myös uusia ajatuksia työttömyysturvan kehittämiseen. Tässä esitettyjen lisäksi ongelma on myös se, että yrittäjäksi siirtyminen on työttömälle varsin riskialtista, koska hän tietenkin menettää oikeuden työttömyysturvaan. Etenkin maaseudulla olisi mahdollisuuksia erilaiseen sesonkiyrittämiseen muun muassa matkailun parissa. Työttömyysturvan oikeuden menettämisen pelko on tässä kuitenkin esteenä. Palkansaajan ja yrittäjän erotelu onkin nykyisessä työttömyysturvassa liian jyrkkä, ja myös tähän tarvittaisiin uudistuksia ja kokeiluja.

Edellä käydyssä keskustelussa on moneen kertaan perätty täsmennystä keskustan työreformiin. Juuri perustuloajatusten kehittäminen on yksi osa keskustan työreformia. Keskustahan ei esitä palkkojen alentamista vaan sitä, että työnantajalle työn antamisesta aiheutuvia kustannuksia alennettaisiin eli välillisiä työvoimakustannuksia, verotusta ja työelämän lakeja korjattaisiin niin, että työn antaminen myös palvelualoilla ja vähemmän tuottavassa työssä kannattaisi.

Konkreettisia keinoja olisivat ensinnäkin välillisten työnantajamaksujen porrastaminen vaikka niin, että ne pienistä palkoista olisivat alemmat kuin isoista palkoista, toiseksi verotuksen kevennyksen painottaminen pienituloisille, kolmanneksi paikallisen sopimisen mahdollisuuksien lisääminen ja eritoten selkeyttäminen yrityksille,

neljänneksi kotitalouksien työnantaja-aseman helpottaminen, että myös kotitaloudet voivat palkata työntekijöitä,

viidenneksi yleensä pienyrittämisen byrokraatian karsinta ja

kuudenneksi sosiaaliturvan ja pienten työtuojen joustavampi yhdistäminen.

Olennaista on se, että yksi keino ei yksin riitä, vaan tarvitaan kokonaisuus. Keskustan ehdotukset perustuvat kyllä markkinoihin, sitä täällä edellä kritisoitiin, mutta ne perustuvat myös markkinoitten pelisääntöjen muuttamiseen niin, että myös palveluihin ja vähemmän tuottaviin töihin voi syntyä työpaikkoja.

Muullakin näitä asioita mietitään. Esimerkiksi Saksassa kristillisdemokraatit ovat vaalei-

hin esittäneet ehdotuksensa niin sanotusta yhdistelmäpalkasta eli Kombilohnista, kuten he sitä kutsuvat. Jos työn ottaa vastaan pienipalkkaista työtä, valtio takaisi hänelle lisää palkkaa, niin että käteen jäisi aina 20 prosenttia enemmän kuin työttömyysturvalta voi saada. Tämä on tietenkin yksi mahdollisuus ja osoittaa, että muualakin näitä mietitään, ja yhtä lailla Suomessa pitäisi olla valmiutta erilaisiin kokeiluihin, jollaista myös ed. Anu Vehviläinen ehdottaa.

Ed. Väistö: Rouva puhemies! Ed. Vehviläisen aloite on monin tavoin kannatettava ja perusteltu. Tämä kysymys on lähtenyt liikkeelle kunta-alaisten, kylälaisten, alueen ihmisten omasta aloitteesta, ja tällä todella luotaisiin sellainen kokeilumalli, jolla vastikkeellisesti työllistettäisiin kansalais- ja yhteisötyöhön.

Alueelliset erot ovat nyt kärjistymässä ja viimeistään nyt pitäisi tämän tyyppisiä kokeiluja käynnistää. Olin havaitsevinani kesällä, että myös valtiovarainministeriön virkamiehet olivat huolestuneita Suomen kehityksen näkymistä ja juuri alueellisten erojen kärjistyisestä. Meillä Pohjois-Karjalassa on tilanne, että jo Joensuukin on menettämässä asukaspoijaansa puhumattaakaan Ylä-Karjalan alueesta ja Valtimosta.

Tässä on lueteltu niitä tehtäviä, joita tällainen kansalaistyökokeilu voisi pitää sisällään. Minusta myös tietotyön mahdollisuudet tulisi ottaa huomioon. Nyt on kokonaan jätetty syrjään sellainen mahdollisuus, että siirrettäisiin, kun ollaan tässä tietoyhteiskunnassa, erilaista tietotyötä tehtäväksi kylille. Tähän Ylä-Karjalassa olisi myös erinomaiset edellytykset. Siellähän on käynnissä mittava Oppiva Ylä-Karjala -tietotekniikkaprojekti, ja sitäkin tämä kokeiluhanke olisi osaltaan tukemassa. Ihmettelen niitä puheita, mitä ministeri Jaakonsaari on tämän tiimoilta tuonut esille, että tällä loukattaisiin jollakin tapaa yhdenvertaisuusperiaatetta. Kyllä meillä tulee kokeiluja olla mahdollisuus järjestää, ja tässä on juuri sellaisesta pikemminkin tasa-arvoa lisäävästä kokeiluhankkeesta kyse. Pidän tätä erittäin kannatettavana.

Ed. J. Andersson: Arvoisa rouva puhemies! En oikein saanut otetta ed. Lahtelan kritiikistä kansalaispalkkaa kohtaan. Jotenkin tuli semmoinen olo, ettei hän oikein tiedä, mikä perustulo tai kansalaispalkka on, kun hän sanoi, että meillä on jo semmoinen toimeentulotuen muodossa. Suuri erohan on juuri se, että ihmisen, joka tällä hetkellä elää toimeentulotuella tai

työttömyyskorvauksilla, ei kerta kaikkiaan saa tehdä mitään tai sitten häntä rangaistaan siitä. Esimerkiksi jos hän tekee työtä ja on työmarkkinatuella, voi kulua kuusi viikkoa, ennen kuin raha rupeaa taas juoksemaan. Tämähän on erittäin passivoivaa. Tälle varmaan ei kukaan halua jatkoa, että ihmisiä passivoidaan. Elikä kannattaisi kyllä tutustua vähän paremmin siihen, mikä on perustulomalli.

Yksi suuri ongelma on se, että malleja on liian paljon. Emme pääse yhteisymmärrykseen siitä, mikä olisi se oikea malli. Juuri sen takia tällaiset kokeilut olisivat oiva tapa päästä eteenpäin siihen suuntaan, mistä ed. Tuija Brax täällä aikaisemmin puhui, että ei räksytetä toinen toisillemme tyyliin "minun mallini on parempi kuin sinun mallisi", vaan kokeillaan eri malleja eri paikkakunnilla. Tämä periaate, että kaikkien pitäisi olla samanvertaisia ja ihmisiä pitää kohdella samalla lailla ympäri Suomea, estää näitä kokeiluja. Se on erittäin sääli.

Juuri tällä hetkellähän on oikeuteen menossa Turun saaristossa toteutettu kokeilu, missä haluttiin antaa alempi verotus niille, jotka asuivat aivan ulkosaarilla eli semmoisilla paikoilla, missä on erittäin hankalaa löytää mitään työtä ja mistä etenkin nuoret karkaavat kaupunkeihin. Haluttiin alentaa kunnan veroäyriä näille ihmisille, jotka asuvat ulkosaaristossa. Tämä menee nyt kuitenkin oikeuteen, koska kuntalaki estää tällaisen verotuksen eriarvoisuuden.

Toivon todellakin, että voisimme muuttaa kuntalakia täällä, että tämäkin kokeilu voisi onnistua. Juuri tällaiset paikallisella tasolla keksityt hyvät ideat, millä saataisiin porukka pysymään paikkakunnalla, missä he viihtyvät mutta missä ei ole toimeentulomahdollisuuksia tai ne ovat erittäin heikot, olisivat, jos mitkään, suuria saavutuksia.

Mielestäni keskustan paras kritiikki nykyistä hallitusta kohtaan on juuri tämä, että ihmiset muuttavat pois maaseudulta suuremmille paikkakunnille, joille on liikaa ihmisiä tulossa. Sitten on ongelmia löytää asuntoja ja kaikkea muuta, mitä tarvitaan, esimerkiksi lasten hoitopaikkoja.

Mutta näitä kokeiluja olisi syytä olla erilaisia eri puolilla Suomea, ja jotta ne eivät jäisi vain tälle tasolle, tulisi perustaa kokoava työryhmä vaikkapa Helsinkiin, tännehan on kaikkien helpo tulla. Siinä olisi edustettuna eri puolueista ihmisiä, jotka pohtisivat, mikä on lopputulos, jonka me vedämme yhteen näistä kokeiluista. Haluaisin itse ehdottaa työryhmään esimerkiksi ed. Osmo Soininvaaraa ja Jan-Otto Anderssonia,

ja varmaan teillä on muita hyviä nimiä, jotka sopisivat työryhmään.

Uskon todellakin, että kaipaamme seuraavalle vuosituhannele uudenlaista sosiaalipolitiikkaa. Luulen, että uuden sosiaalipolitiikan konseptin pitäisi olla se, että haetaan aktiivinen ihminen eliikkä että annetaan jokaiselle mahdollisuus olla aktiivinen. Ruotsissa on sellainen sanonta kuin "att vara försoffad", mikä tarkoittaa sitä, että on passivoitunut, jää vain makaamaan sohvalle eikä jaksa eikä viitsi mitään. Tutkimusten mukaan ihminen aika nopeasti tottuu siihen olotilaan, että vain makaa eikä jaksa edes ajatella, mitä tekisi. Jo itsensä pukeminen ja ulos käveleminen voi olla liian raskasta ja vaativaa.

Jos tällaisten ihmisten pitäisi päästä vähitellen työkuntoon, niin se on hidas prosessi. Siksi on erittäin hälyttävää se, että nuoret ihmiset erittäin aikaisin jäävät vain sohvalle makaamaan ja heidän on todella vaikea uskoa itseensä ja päästä ulos yhteiskuntaan. Sen takia sosiaalipolitiikan pitäisi olla sellaista, että jokaisella olisi tunne, että minä voin tehdä jotain ja olen tarpeellinen ja saan siitä jopa vähän rahaa, kutsutaan sitä sitten kansalaispalkaksi, perustuloksi tai miksi vain. Voi ryhtyä yrittäjäksi, vaikka se yrittäjäys ei ihan kannata, mutta perustulo antaa sen pienen latti-an, jonka päällä se yrittäjäys kannattaa.

Tällaisten yhteisten mallien etsiminen on meille aivan välttämätöntä. Muuten kyllä meillä tulee olemaan aika paljon ihmisiä, joista ei ole oikeastaan mihinkään, kun he tuntevat itsensä niin väsyneiksi ja masentuneiksi, etteivät jaksa edes nousta ylös sohvalta. Eli toivon todellakin, että kokeiluja voitaisiin sallia eri paikkakunnilla ja erilaisilla malleja.

Ed. Vehviläinen: Arvoisa puhemies! Haluan kommentoida hieman näitä edellä käytyjä puheita.

Ensinnäkin ed. J. Anderssonille, kun puhuitte työryhmästä, täytyy todeta, että olen ollut Jan-Otto Anderssonin alustuksen kuuntelijana ja seminaarijärjestäjänä vuonna 89, ja aiheena oli perustulo. Perustuloseminaaria pidettiin silloin englannin kielellä. Siitä lähtien olen kyllä enemmän tai vähemmän ollut kiinnostunut ja vihkiytynyt siihen ja ihmetellyt sitä, että nämä perustulomallikeskustelut eivät Suomessa ole johtaneet tämän pitemmälle, vaan jokainen porukka on keskuudessaan miettinyt malliaan, mutta ei ole saatu laajaa yhteiskunnallista keskustelua, konsensuksesta puhumattakaan, minkäänlaisen mallin puolesta.

Mutta sitten näistä puheenvuoroista edellä.

Ensinnäkin ed. Huotarille sanoisin, että ainakin minä lähten siitä, että kansalaistyökokeilu olisi tarkoitettu erityisesti työmarkkinatuen ja peruspäivärahan piirissä oleville henkilöille. Kun mietin itseäni, niin jos olisin ansiosidonnaisella ja minun tulotasoni alenisi, niin epäilen, olisinko minä siitä kovinkaan kiinnostunut.

Tämä kiinnostus tutkittiin myös siellä Valtimon Sivakan kylässä. Jokaiselta työttömältä kyseltiin, ja sieltä löytyi vastauksia. Yksi tai kaksi oli sitä mieltä, että ei voisi lähteä semmoiseen kokeiluun, jossa tulotaso tippuisi, mutta sieltä löytyi myös sitä, että sekin kävisi, jotta tavallaan pääsisi niin sanotusti normaalin työttömän statuksesta eroon ja voisi olla mukana omassa yhteisössään tekemässä hyödyllistä.

Sitten toinen asia: Kilpailun vääristäminen ja yritystoiminnan vaarantaminen. Minusta se on aina, kun puhutaan vastikkeellisesta perustulosta, hyvä kysymys, mutta tässä aloitteessa lähdetään siitä, että silloin, kun nämä kunnat ja alueet valittaisiin, jo otettaisiin huomioon se, minkälaisia työtä kyseisellä alueella voidaan tehdä, ettei se vääristäisi kilpailua. Sitten toinen kontrolli tulisi vielä siinä kohtaa, kun vapaaehtoinen, työtön henkilö kävisi tekemässä sopimusta työvoimatoimiston työvoimaneuvojan kanssa. Siinä vielä käytäisiin läpi, mikä se työ on, jotta pyritäisiin nimenomaan välttämään kilpailun vääristämistä.

Samoin ed. Huotari kiinnitti huomiota yhdenvertaisuuteen ja eriarvoisuuteen ja otti esille hyvän esimerkin. Tämä kunnallinen veroprosentti on oikeastaan yksinkertaisin esimerkki siitä, miten meillä nyt jo on kaikkien kansalaisten kesken eriarvoistava tilanne. Esimerkkejä löytyy todella paljon. Jos ajatellaan sitten työttömiä ihmisiä eriarvoistavia tekijöitä, kyllähän sekin mielestäni on tällä hetkellä eriarvoistavaa, että eihän nyt ole mahdollista tarjota kaikille työttömille tukityötä. Sitä saavat vain jotkut ja toiset eivät saa. Nytkin eriarvoisuus on aika tavalla totta.

Ed. Lahtela näki tässäkin aloitteessa aikamoisia peikkoja, kun hän epäili, antoi hieman ymmärtää, että jos tällaisia kokeiluja tehtäisiin, siinä olisi tavoitteena ansiosidonnaisen työttömyysturvan purkaminen. Minä kyllä voin vakuuttaa, että todellakaan tästä ei ole kysymys.

Hän myös puheenvuorossaan kritisoi mahdollisia työtehtäviä, mitä kansalaistyön piirissä voisi tehdä, muun muassa vanhustenhoitoa. Tästä sanoisin niin, että pitäisi myös tutkia, löytää sellainen paikkakunta, missä kansalaistyö ei vää-

ristäisi mitään sellaista yritystä, joka esimerkiksi hoitaa vanhusten avopalvelua. Mutta erittäin monessa kunnassa, niin kuin kaikki täällä tiedämme, on äärimmäisen suuria ongelmia hoitaa vanhukset hyvin ja toisaalta on aika laaja yhteiskunnallinen tahto siitä, että vanhusten tulisi saada asua omassa kodissaan mahdollisimman pitkälle. Tällainen kansalaistyöhomma voisi myös sitä edistää.

Ed. Lahtela myös kritisoi metsänhoito- ja maisemanhoitotyötä. Haluan vain muistuttaa, että tiedämme esimerkiksi, minkä verran tällä hetkellä Suomessa jää energiapuuta metsiin ja mikä on nuorten metsien hoidon tilanne. Eli näitä kysymyksiä on erittäin paljon. Minä itse ainakin katson, että on kansantalouden kannalta aina järkevämpää, että metsät ovat hyvällä hoidolla, eikä pitäisi nähdä sellaista mustasukkaisuutta, mitä sitten tapahtuu.

Valtimon Sivakan kylä on erikoinen kylä myös siinä mielessä, että se on niin sanottu perinnekylä. Sieltä on tehty hyvin paljon perinnetutkimusta, kansatieteellistä, kulttuuriantropologista tutkimusta, ja se on erittäin vanha kylä. 1600-luvulla jo siellä oli oikein suuri asutus, kun verrataan vaikka siihen, että Joensuun kaupungissa oli seitsemän ortodoksista taloa 1600-luvulla. Eli tällä kylällä on paljon pidemmät perinteet. Siellä oli vielä 70-luvun puolivälissä 400 asukasta. Nyt siellä on 50 asukasta. Siellä oli koulupiiri, jossa oli 70 kilometriä koulumatkaa. Kylän koulussa oli oma oppilasasuntola. Se on hyvin monellakin tavalla merkityksellinen kylä.

Ainakin itse kun kävin siellä, vakuutuin siitä, että meidän yhteiskunnallamme ei pitäisi olla varaa siihen, että annamme tällaisten kylien rapistua, rakennuksien rapistua, teiden rapistua, metsien mennä minkälaiseen kuntoon tahansa. Mielestäni meidän, jotka olemme aika tavalla hyväosaisia, pitäisi pystyä kantamaan vastuuta näistä kylistä ja myös siitä, että koko maa on asuttuna.

Ed. Väistö otti esille tietotyömahdollisuuden. Itse sen unohdin omassa esittelypuheenvuorossani, mutta se oli kovasti myös esillä, kun siellä Valtimolla käytiin. Niin kuin ed. Väistö jo totesi, siellä on tietoyhteiskuntaprojekti menossa jo muutenkin, mikä on erittäin hyvä asia. Minusta tällaisten kokeilujen kautta voitaisiin sitoa joka kylästä ihmisiä viemään tietotekniikkaa myös syrjäseuduille.

Ed. Holopainen: Arvoisa rouva puhemies! Päiväjärjestyksen 8) kohdassa keskusteltiin

ed. Rinteen mallista eli myös työttömyyden vähentämisestä hyvin ansiokkaasti. Myös nyt käsiteltävänä olevassa aloitteessa kannetaan huolta työttömyydestä ja nimenomaan alueellisena ongelmana.

Syrjäseudulla, Pohjois-Karjalan Valtimolla, missä työttömyys kaiken aikaa on pysytellyt yli 26 prosentissa ja pahimmillaan yli 30 prosentissa, ja myös Kainuussa, on kannettu huolta työttömyydestä ja myös syrjäseutujen autioitumisesta. Näitä asioita on pohdiskeltu hyvin vakavissaan. Mielestäni kylälaisten ideoita ja aloitteita pitäisi ehdottomasti olla tukemassa, ei tyrmäämässä ne.

Vaikka ed. Elo aiemmin totesikin jotenkin siihen tapaan, että keskusta on maalaisten ystävä ja sosialidemokraatit kaupunkilaisten ystäviä, henkilökohtaisesti haluan ilmoittautua sosialidemokraatiksi, joka on sekä maaseutulaisten että kaupunkilaisten ystävä. Minusta tällaista jakoa ei saa tehdä, ei teoriassa eikä konkreettisesti.

Valtakunnallinen työttömyysaste on laskenut varsin mukavasti. Valtakuntaan on syntynyt noin 150 000 uutta työpaikkaa, mutta samalla kuitenkin itäisen ja pohjoisen Suomen työttömyys ja siinä mukana Pohjois-Karjalan työttömyys on pysytellyt kaiken aikaa varsin korkealla tasolla eli Pohjois-Karjalan työttömyysaste on yli 22 prosenttia tälläkin hetkellä. Toki työttömyys on laskenut, mutta hitaammin kuin valtakunnassa keskimäärin, puhumattakaan Etelä-Suomesta. Sen takia kaikki ideat ovat hyvin tervetulleita.

Ed. Vehviläisen lakialoite ei tietenkään poista työttömyyttä, eikä sitä varmasti siksi ole tehtykään, mutta se osaltaan luo mahdollisuuksia. Lakialoite on tosi mielenkiintoinen. Kun kaiken lisäksi tämä kansalaistyökokeilu perustuu vapaaehtoisuuteen eli osallistuminen on vapaaehtoista, voisi kokeilusta saada todellakin hyviä ja valaisevia kokemuksia, joita voitaisiin hyödyntää.

Lakiehdotuksen soveltamisalasta puhutaan 1 §:ssä. Kannattaisi varmasti miettiä, onko soveltamisala liian suppea ja tulisiko sitä mahdollisesti tarkastella uudelleen ja täydentää.

Vastikkeellinen työ, joka hyödyttää yhteiskuntaa, on kannatettavaa ja nimenomaan vapaaehtoisena myös kannustaa kansalaisia. On hyvin lähipiiristä konkreettinen esimerkki, että työttömän työllistyminen on erittäin hyvä asia ja rakentaa aivan uudella lailla työttömän itsetuntoa ja työtön voi huomata, että on tärkeä ihminen yhteiskunnan rattaissa. En toki kannata työllistämistä nälkäpalkalla.

Ed. Vehviläisen lakialoitteeseen liittyy monia avoimia kysymyksiä, niin kuin täällä on todettu. Esimerkiksi ed. Huotari nosti esille tämän ansiosidonnaisen osan työttömyysturvasta. Mutta ovatko aina kaikki lakialoitteet olleet aiemmin-kaan täydellisiä?

Sitten on tämä yhdenvertaisuusnäkökulma, mutta ihmettelen, että tämä lakialoite nähtäisiin eriarvoistavana. Mielestäni nimenomaan yhdenvertaisuuden paranemiseen viittaisi se, että pystyttäisiin alentamaan työttömyyttä Pohjois-Karjalassa ja koko Itä- ja Pohjois-Suomessa. Sehän olisi nimenomaan yhdenvertaisuuden edistämistä.

Ed. R e h n : Arvoisa puhemies! En ihan ymmärtänyt ed. Lahtelan pohdiskelua ja huolta kilpailun vääristymisestä Valtimon kokeilun vuoksi. Kaksi syytä lähinnä tulee mieleen. Katsoiko hän, että aloite tulee väärältä suunnalta, vai onko sitten niin, että kaikki uusi pelottaa jopa meitä kansanedustajia, jotka keskimäärin nyt katsomme asioita vähän laajemmin?

Mielestäni ed. Vehviläisen aloite kansalaistyökokeiluksi on erittäin kannatettava. Kuten kaikki tiedämme, tekemätöntä työtä on roppakapalla ja kyse on vain siitä, miten työttömät ja tekemätön työ saadaan kohtaamaan.

Kun nyt ruohonjuuritasolta on noussut tällainen idea, sitä olisi kannustettava yhteisvoimin lämpimästi. Olen samaa mieltä niiden edustajien kanssa, jotka toivovat runsaasti erilaisia kokeiluja ja työttömien auttamiseksi passiivisesta, masentavasta työttömänä olemisesta aktiivisen toiminnan piiriin. Olkoon vaikka joskus jopa niin, että pienyritykseenkin tilapäisesti lyhyeksi aikaa voisi saada tällaista kokeilua. Toivon menestystä ed. Vehviläisen järkevälle aloitteelle.

Ed. H. K o s k i n e n : Arvoisa rouva puhemies! Olen ymmärtänyt, kun tätä keskustelua olen kuunnellut ja niitä, jotka tähän ovat osallistuneet, että tämä on hyvin voimakkaasti Itä-Suomi-painotteinen ja lähtee siitä, että Itä-Suomea pitää kehittää. Minä itse, joka asun Länsi-Suomessa, olen aina näissä puheenvuoroissani pitänyt sitä tärkeänä, että Itä-Suomi kehitty muun maan rinnalla. Mutta minä en millään tahdo ymmärtää sitä, että sen kehityksen lähtökohtana täytyy olla sen, että valtio on hyvin voimakkaasti tukemassa kehitystoimintaa.

Ed. Holopainen äsken sanoi, että tämä perustuu vapaaehtoisuuteen. Mielestäni tämän 4 §:n mukaan perustuu hyvin voimakkaasti siihen,

että valtio tulee erittäin suurella rahamäärällä eli 3 000 markalla kuukaudessa vastaan työllistymisessä. Minä lähdän hyvin pitkälti siitä, että ihmisen oman aloitteellisuuden ja oman yrittäjyyden täytyy olla kaiken lähtökohtana.

Meillä on vastaavanlaisia esimerkkejä Pohjanmaalla, esimerkiksi Isossakyrössä, ja siellä lähdetään aivan toisesta lähtökohdasta. Ei lähdetä mielestäni siitä, että ensiksi valtiolta tulee joku määrätty määrä, joku 3 000, vaan lähdetään siitä, että ihmiset ensiksi lähtevät itse tekemään työtä ja sitten tulee siihen apuun joko valtio tai maakuntaliitto tai kunnat tai kaikki, niin kuin tässä tapauksessa on tapahtunut. Sen vuoksi minä näkisin, että tämän pitäisi lähteä siltä taholta mieluummin eikä niin, että valtio ensin sen 3 000 markkaa panee siihen, vaan ihminen itse yrittää ja sen jälkeen valtio tulee apuun.

Ed. A i t t o n i e m i : Arvoisa puhemies! Ed. Vehviläinen aloitteessaan on tuonut esille oikeastaan jo ei ihan uutta asiaa, vaan pidempäänkin keskustelussa aina silloin tällöin olleen kansalaispalkkakysymyksen, joka tässä on nyt terästetty kansalaistyövelvoitteella, joka tarkoittaa sitä, että kansalaispalkkaa ei ole saatavissa ilman vastinetta. Kansalaispalkan, terästettynä tai ei, esille tuominen on hyvin välttämätöntä siitä syystä, että jos ajatellaan sitä, mikä meiltä on Suomessa vienyt työn, ne ovat tietysti automaatio ja työn tuottavuus, jotka ovat nakertaneet ihmistyövoiman tarvetta, ja ei ole odotettavissa, että työvoiman tarve enää tässä yhteiskunnassa palailee, ellei tule jotakin erikoisia tilanteita, jotka tähän vaikuttavat.

Kuitenkin samanaikaisesti voidaan sanoa, että tuotanto on näinä vuosina ei nyt moninkertaistunut mutta kuitenkin kasvanut merkittävästi sillä tavalla, että meillä pitäisi olla kohtuullisesti jaettavaa vanhaan verrattuna, kaikille kansalaisille kohtuullinen toimeentulo. Nyt kun sitä ei ole työnä saatavissa, silloin tietysti on lähdettävä siitä, että kansalaispalkka tällaisena jakomuotona on ainoa mahdollisuus.

Toinen on sitten tietysti sen jäljellä olevan työn jakaminen, joka on tietysti yksi mahdollisuus. Mutta muita mahdollisuuksia ei sitten kyllä paljon olekaan.

Joka tapauksessa, kun työ koko ajan vähenee, jossakin vaiheessa on mentävä siihen, että yhteiskunnan tuotosta on jaettava myöskin työn ulkopuolelle jääville, ja se tulee tietysti paremmin kuin toimeentulotuen muodossa, tapahtumaan tämän tyyppisenä, mihin tällä aloitteella pyri-

tään. Toivoisin kyllä, että tästä kannattaisi yhteiskunnassa ja eduskunnassakin — tämä keskustelu päättyy tähän — kuitenkin keskustella sikäli, että tässä on ihan oivaa ajatusta ja se suunta, mihin varmasti joskus täytyy edetä tässä yhteiskunnassa.

Ed. Vehviläinen: Arvoisa puhemies! Vielä yksi kommentti tässä ed. Koskiselle. Sanotte, että keskustelu on ollut hyvin Itä-Suomipainotteista ja te länsisuomalaiset näette, että pitää itse tehdä eikä tarvita valtiota apuun. Minä haluan kuitenkin muistuttaa niistä tosiasiasta, että Pohjois-Karjalassa työttömyys on yli 22 prosenttia ja Valtimolla yli 26 prosenttia ja että on monta vuotta ollut talouskasvu päällä tässä maassa ja silti niitä uusia aitoja työpaikkoja on tullut tuskastuttavan hitaasti sinne meille päin. Se on minusta yksi sellainen perusasia, perusfakta, joka ei tule muuttumaan, tai minä en ainakaan voi olla niin idealisti, että tilanne aivan toiseksi ihan parissa vuodessa muuttuisi. Siksi olen tätä mallia lähtenyt eduskuntaan tuomaan.

Mitä ed. Aittoniemi jo edellä sanoi, siihen yhdyin kyllä täysin. Haluan muistuttaa siitä, että on ehkä realismia se, että jos meillä tällä hetkellä on saavutettu sama tuottavuuden taso, mikä oli lamaa edeltävänä vuonna, yli 300 000 pienemmällä työporukalla, meillä ei jatkossakaan tule olemaan uusia työpaikkoja varmastikaan kaikille. Sen vuoksi meidän tulisi myöntää tämä ja etsiä aktiivisia keinoja passiivisen työttömyysturvan sijasta, sellaisia keinoja, joilla voitaisiin edistää jokaisen ihmisen ihmisarvoista aktiivista elämänuraa.

Ed. J. Andersson: Arvoisa puhemies! En tiedä, kuuliko H. Koskinen äsken länsisuomalaisen näkökulmasta pidetyn puheenvuoroni aiheesta, mutta näitä kokeiluja voisi olla erilaisia, myös Länsi-Suomessa. Nyt jo yritetään, mutta meillä kuntalaki estää tällaiset kokeilut, edes verotusasteen erilaisuuden ihmisille, jotka asuvat kauempana keskuksista.

Halusin vain tuoda esiin sen, kun sanotaan, että ihmisen pitää ensin yrittää itse ja sitten vasta valtio tulee vastaan. Ongelma onkin juuri se, että ihminen jo onkin niin passivoitunut, ettei saa itsestään irti sitä ensimmäistä panosta. Meidän systeemimme tällä hetkellä on todella sellainen, että jos itse yrittää jotakin, jos on työmarkkinatuella tai toimeentulotuella, niin sitten rangaistetaan; voi tulla kuuden viikon paussi, niin ettei

tule yhtään mitään rahaa. Eli voisi olla vaikkapa semmoinen pieni porkkana, että jos tekisi jotakin pientä ja kunta maksaisi hieman lisää jostakin työstä, saataisiin kuitenkin koko ajan juoksemaan toimeentulotuki tai työmarkkinatuki. Jokin tällainen pieni vastaantulo antaisi ihmisille porkkanaa tehdä jotakin eikä jäädä kotiin sohvalle.

Ed. Holopainen: Arvoisa rouva puhemies! Minä ihmettelen hyvin suuresti ed. H. Koskisen suhtautumista siihen, että valtio olisi ponnoksellaan mukana tarvittaessa tasoittamassa niitä eroja, joita eri alueilla Suomessa on. Olen jotenkin aistinnut, että kokoomus yleisestikin nojaa vain näihin vahvuuksiin eikä näe eri alueitten heikkouksia. Toki itäisellä ja pohjoisella Suomella on myös vahvuuksia, mutta hyvin paljon myös heikkouksia, joista ei omin voimin selvitä. Toivon, että eduskunnassa ja myös maan hallituksessa, jota pidän kumminkin kohtuullisen hyvänä — ja vielä toivon, että myös se tasavertaista politiikkaa harjoittaa — näkisimme tämän tosiasian ja kantaisimme huolta koko Suomesta, ei pelkästään jostakin alueesta. Tällaisia tasoittavia elementtejä me kyllä kaipaamme.

Ed. H. Koskinen: Arvoisa rouva puhemies! En kyllä missään nimessä pyrkinyt panemaan eriarvoiseen asemaan Suomen eri osia. Mutta lähdän kyllä siitä liikkeelle, että ei selviä pelkällä kaivon kannetulla vedellä. Kun vesi on loppuun käytetty, sen jälkeen sieltä ei tule mitään. Kyllä ihmisessä täytyy olla omasta itsestään lähtevä halukkuus hoitaa omat asiansa.

Ed. Janina Anderson sanoi, että voi olla passiivoitunut ihminen. Kyllä vain on niin passiivoitunut, että jos 3 000 markkaa saa, niin uskon, että ei lähde sillä rahalla työhön. Lähdän koko ajan siitä, että ihmisellä täytyy olla oma halu lähteä kehittämään.

Toki ymmärrän kyllä Itä-Suomen ongelmat. Niin kuin olen yrittänyt sanoa, on varmasti huomattavasti vaikeampi lähteä siellä tekemään työtä kuin Länsi-Suomessa ja varsinkin sillä alueella, millä minä olen. Mutta siitä huolimatta en missään tapauksessa tahdo missään muodossa hyväksyä sitä, että ensin annetaan 3 000 markkaa ja sanotaan, että viitsitkö tehdä sen jälkeen tehdä jotakin työtä.

Ed. J. Andersson: Arvoisa puhemies! Anteeksi, että pitkitän keskustelua, mutta halusin todeta vain sen, että meidän nykyinen systeemi

mimme todellakin kannustaa kotiin jäämiseen, jos on ainoastaan pieni ansiotulo näkyvissä, eikä se ole mielestäni mielekäästä. Jos näkyy pieni valon pilkahdus, niin ei jakseta yrittää, koska tiedetään, että se ei lompakkoon tuota paljon iloa pidemmän päälle. Sen takia tässä kyllä olisi syytä muuttaa vähän systeemiä eikä vain odottaa, että ihmiset muuttuisivat.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään työasiainvaliokuntaan.

11) Lakialoite laiksi kansalaispalveluksesta

Lähetekeskustelu

Lakialoite 71/1998 vp (Tuija Maaret Pykäläinen/vihr ym.)

P u h e m i e s : Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin puolustusvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Pykäläinen: Arvoisa rouva puhemies! Parasta maanpuolustusta on sotien syiden poistaminen. Se ei ole vain taitavaa ulkopoliitikkaa. Sotien syiden poistaminen rakentuu laajan turvallisuuskäsityksen mukaisesti kaikista niistä toimista, jotka vähentävät kansalaisiin ja kansalaisryhmiin kohdistuvia uhkia. On toimittava pitkäjänteisesti rakenteellista väkivaltaa, epätaasa-arvoa sekä ympäristön ja luonnonvarojen tuhoamista vastaan. On tuettava prosesseja, jotka vahvistavat demokratiaa. On vaalittava oikeusvaltioperiaatetta ja ihmisoikeuksia niin omassa maassamme kuin muiden valtioiden kanssa tapahtuvassa yhteistyössä.

Kansainvälisen rauhan takaamisessa on yhä enemmän kysymys konfliktien ennaltaehkäisystä. Siihen tarvitaan yhteistyötä, rajat ylittävien vuorovaikutusverkkojen luomista ja ponnistelujen kansojen välisen elintasokuilun madaltamiseksi. Suvaitsevaisuuden merkitys korostuu erityisesti eri kulttuurien kohtaamisissa niin yhteiskunnan sisällä kuin kansainvälisesti. Kulttuurisia ristiriitoja käytetään häikäilemättä poliittisiin valtapyyteisiin.

Etnisten ja uskonnollisten ryhmittymien välistä jännitettä poistamalla vähennetään turvallisuusuhkia. Välinpitämättömyys niihin liittyvissä kysymyksissä on tuhoisaa, siitä Balkan, Pohjois-

Irlanti ja Lähi-itä sekä monet Afrikan maat ovat surullisia esimerkkejä.

Edellä kuvaamani laaja turvallisuuskäsitys on jo jonkin aikaa ollut osa Suomen turvallisuuspoliittista doktriinia. Se ei kuitenkaan ole johtanut toistaiseksi käytännön toimiin asevelvollisuuden uudistamiseksi. Nykyinen asevelvollisuusjärjestelmä katsoo taaksepäin, kun paljon oleellisempaa olisi kehittää järjestelmää laajan turvallisuuskäsityksen hengessä.

Laajan turvallisuuskäsityksen ohella asevelvollisuusjärjestelmän uudistamista tarvitaan sotilaallisen maanpuolustuksen teknistymisen seurauksena. Tänä vuonna käyttöön otettu asevelvollisuusajkojen uusi rytmitys oli tähän liittyvä pieni uudistus. Perusongelmaa se ei poistanut. Sotilaallisen maanpuolustuksen kannalta asevelvollisuusarmeija on liian suuri. Uudet asejärjestelmät tarvitsevat käyttäjäkseen nykyistä paljon pienempää, mutta paremmin koulutettua armeijaa.

Arvoisa rouva puhemies! Muutoksen aika on nyt. Sotilaallisen maanpuolustuksen rinnalla ja sitä uudistaen on ryhdyttävä kehittämään valmiuksia, joilla voidaan vastata laajan turvallisuuskäsityksen mukaisiin ja modernin sotilasteknologian haasteisiin.

Kansalaispalvelusta koskeva lakialoitteeni on eräs vastaus tähän valmiuksien kehittämistarpeeseen. Sen lähtökohta on luoda rauhaan pyrkivä, tasa-arvoinen ja kansalaisia vastuullisina yksilöinä kunnioittava järjestelmä, joka täyttää myös sotilaallisen maanpuolustuksen tarpeet. Kansalaisilla pitää olla mahdollisuus valita, minä laajan turvallisuuskäsityksen piirissä olevan osa-alueen tehtävissä hän asevelvollisuutta vastaavan kansalaispalvelunsa suorittaa. Vaihtoehtoja voivat olla esimerkiksi ympäristöhoitotehtävät, sosiaali- tai terveydenhuollon tehtävät, kehitysyhteistyötehtävät, viestintäteknologiset tehtävät, luonnonkatastrofien ja onnettomuuksien torjuntaan valmentautuminen, erilaiset kriisinehkäisy- ja -hallintotoimet sekä myös aseellisen palvelu Puolustusvoimissa.

Lakialoitteessa korostetaan kansalaisten valinnanvapautta. Eri tyyppisiin palvelustehtäviin hakeuduttaisiin kunkin kiinnostuksen ja taipumusten mukaisesti. Näin myös asepalvelukseen saataisiin siihen motivoituneita henkilöitä. Kansalaispalvelus kasvattaisi nuoria vastuunottoon ja yhteisöllisyyteen sekä antaisi kokemuksen sosiaaliseen ryhmään kuulumisesta. Näin se osaltaan estäisi syrjäytymistä ja antaisi työkokemusta.

Pidän tärkeänä, että kansalaispalveluksen alussa olisi koulutusjakso, joka koostuisi luonnollisesti koulutuksesta palvelustehtävään, mutta myös ja ennen kaikkea sisältäisi rauhan- ja suvaitsevaisuuskasvatusta, ihmisoikeus- ja tasa-arvokoulutusta sekä laajan turvallisuuskäsityksen perusteita.

Tiedän, että lakialoitteeni edellyttää lukuisia muutoksia voimassa olevaan lainsäädäntöömme sekä on laaja-alainen ja vaativa uudistus. Siksi siihen on ryhdyttävä viipymättä niin puolustus-hallinnon kuin opetusministeriönkin toimesta, joista jälkimmäiselle esitämme kansalaispalveluksen hallinnointia ja palveluspaikkojen kordinointia.

Arvoisa rouva puhemies! Toivon, että lakialoitteemme saa ennakkoluulottoman vastaanoton ja johtaa nopeasti käytännön toimiin.

Ed. Aittoniemi: Rouva puhemies! Ed. Pykäläinen on aivan oikeassa siinä, että tulevaisuuden sodat käydään teknistyvässä maailmassa, ilmastoidussa teltassa istuen ja sieltä painellen risteilyohjuksien lähtönapia eikä väkeä tarvita kovin paljon, se on selvä asia. Tästä voidaan olla yhtä mieltä. Mutta kun hän lähtee kansalaispalvelusta, tai mitä tämä on, toteuttamaan siltä pohjalta kuin maailmassa olisi jo vakiintunut ja vakiintumassa oleva rauhantila, niin kyllä hän tässä on erehtynyt pahasti.

Jos katsotaan tällä hetkellä maailman eri puolille niin Euroopassa kuin muuallakin, sotilaalliset konfliktit ja niiden uhka lisääntyvät koko ajan. Ei olla ollenkaan liikkumassakaan siihen suuntaan, että itsenäisessä valtiossa jokainen saisi päättää, millä tavalla ja missä montussa asevelvollisuutensa suorittaa.

Kun ed. Pykäläisellä on hyvin läheiset suhteet Afrikan suuntaan tai ainakin kiinnostusta sinne, niin sieltäkin tämän voisi aloittaa puhumalla rauhan esille tuomisesta Ruandan maisemiin. Siellähän tapellaan, ja näyttää siltä, että pian koko Afrikka on tulella. Kyllä olette tässä mielessä, ed. Pykäläinen, hiukan edellä aikaaanne siinä, että sotilaallinen puolustusvalmius romutettaisiin sillä tavalla, että kukin saa asevelvollisuutensa suorittaa, missä räätitehtaassa haluaa, kunhan muutama risteilyohjuksen napinpainaja koulutetaan paremmin hommiinsa.

Kun eilen ed. Laakso teki ehdotuksen siviilipalvelusajan lyhentämisestä, siinä oli vielä jotakin järkeä. Tässä ei minun mielestäni, vaikka kunnioitan tämän tekijää, kansanedustaja Pykäläistä, ole kyllä mitään ajatusta tai järkeä.

Ed. J. Andersson: Arvoisa rouva puhemies! Haluaisin ottaa esiin vain sen, että ulkoministeri Tarja Halonen on aiheesta ollut erittäin innostunut. Hänen mielestään sopisi Puolustusvoimiemme tulevaisuuteen juuri tämän tyyppinen kuva, että laajenee näkemys siitä, millä tavalla puolustamme maamme ja mikä on se, mikä meitä uhkaa. Myös itäisen naapurimme suuri poliitikko, Pietarin kuvernööri Jakovlev on ottanut kantaa siihen, että enemmän ja enemmän tulevat muut kuin sotilaalliset uhat ja että meillä olisi yhteiset joukot näille uhille. Hän on puhunut Itämeren Green Helmet -joukoista eli ympäristöjoukoista, jotka voisivat reagoida, kun tapahtuu ympäristökriisiä, suuria öljyvahinkoja ym. Ne toimisivat yhdessä ja siten myös edistäisivät rauhaa, kun ihmiset tutustuisivat toinen toisiinsa ja kokisivat yhdessä tekevänsä tarpeellista työtä eivätkä näkisi toisiaan vihollisina.

Ed. Pykäläinen otti esiin myös, että olisi hyvä, jos koko meidän ikäluokkamme saisi koulutuksen, jossa tuodaan esiin muun muassa ympäristötiedotusta. Tällä hetkellähän siviilipalvelusmiehet saavat erittäin hyvän koulutuksen ympäristöasioissa, lyhyen, mutta intensiivisen. Olisi erittäin hyvä, että koko ikäluokka saisi tämän, myös naiset, eivät ainoastaan miehet.

Jos Suomeen tulisi — toivottavasti ei koskaan tule — oikea sotatila, niin tällä hetkellä ei varmaan tule sellaista sotaa, jossa tarvittaisiin suuria joukkoja kykkimään rintamalla, vaan tarvitsimme ihan muita valmiuksia. Joka ikisen ihmisen Suomessa pitäisi sotatilanteen sattuessa tietää, mitä tehdä, jos tulee ympäristökatastrofi tai muu vastaava. Tämä suunta on aivan varmasti tulevaisuutta.

Ed. Pykäläinen: Arvoisa rouva puhemies! Ed. Aittoniemelle vastaan, että tässä maailmassa tietysti visionäärejäkin tarvitaan, mutta tämä aloite lähtee siltä pohjalta, että jatkuvasti mielipidemittauksissa on todettu, että Suomen maanpuolustustahto on edelleen korkealla ja enemmistö suomalaisista edelleen kannattaa yleistä asevelvollisuutta, joten siinä valossa tietysti tällainen valinnanvapausjärjestelmä olisi todella sivistysvaltion merkki, koska uskon, että siinä tapauksessa meidän Puolustusvoimamme olisivat niin korkeasti koulutetut ja niin tehokkaat ja toimivat, että sinne todella löytyisi ne valioyksilöt, jotka parhaiten kykenisivät maamme puolustamaan, jos joskus niin kauhea tilanne tulisi meidän eteemme, että joutuisimme sotatilanteeseen.

Kuten ed. Janina Andersson mainitsi, niin tällä hetkellä suuremmat uhat ovat meidän maammekin kohtaan muita kuin suora sotilaallinen uhka.

Kun keskustellaan uusavuttomuudesta, niin tällä lailla ehkä edesautetaan myös sitä, että meillä ei kasvaisi uusavutonta sukupolvea, vaan kaikki saisivat laajan koulutuksen, jossa voisi opetella parsimaan sukkia tai paistamaan kananmunia tai keittämään makaronia kuin myös käymään keskustelua kansainvälisyydestä, suvaitsevaisuudesta ja mahdollisesti myös kulttuurista ja toisten ihmisten kohtaamisesta yhtä lailla Suomessa kuin muualla maailmassakin, jolloin me voisimme tulevien sukupolvien osalta ainakin edesauttaa sitä, että sotia mahdollisimman vähän tulevaisuudessa syttyisi.

Ed. H. Koskinen: Arvoisa rouva puhemies! Tästä ensimmäisestä lauseesta olen aivan samaa mieltä kuin ed. Pykäläinen, että parasta maanpuolustusta on sotien syiden poistaminen. Mutta missään nimessä minä en näe tällä hetkellä, en edes Euroopassa, josta meillä on hyviä esimerkkejä Balkanilta, että sodat olisivat ohimennyt tapahtuma tai ohimennyt olotila. Tällä hetkellä tilanne meidän itäpuolellamme on erittäin arveluttava. Minä en missään nimessä sano tätä siinä mielessä, että se olisi sodan uhka meille, mutta joka tapauksessa tällaiset tilanteet, kuin Venäjällä tällä hetkellä on, ratkaistaan hyvin useasti joillain muilla kuin taloudellisilla seikoilla ja sota saattaa olla yksi sellainen ratkaisumalli.

Kun tässä sanotaan, että sotilaallisen maanpuolustuksen yhä teknistyessä yleinen asevelvollisuus ei enää ole Suomen puolustuksen kannalta tärkein, minä näen juuri päinvastoin, että tärkein meillä Suomessa on edelleen yleinen asevelvollisuus. Puolustusvoimathan on tähän vastannut sillä tavalla, että on uusinnut koulutustaan. Valitettavasti vain siinä muutamat hyvin kunnianarvoiset varuskuntapaikkakunnat joutuvat menettämään sotaväkinsä ja armeijansa, mutta se on toinen seikka. Minä olen sitä mieltä, että Puolustusvoimat on tullut ja aistunut tämän tilanteen ja uudistunut juuri tähän suuntaan, mitä tämä ed. Pykäläisen aloite edellyttää.

Ed. Pykäläinen: Arvoisa rouva puhemies! Ehkä olen tullut väärinymmärretyksi, jos

kollegani ovat saaneet sen käsityksen, että kysymys on tämän aloitteen kohdalla siitä, onko sotia vai eikö ole sotia tai onko sotien uhkaa vai ei. Kysymys on siitä, että lähtökohtana hyväksymme, että Suomessa on Puolustusvoimat. Kysymys on vain siitä, millä tavalla ne järjestetään ja miten ne toimivat. Aloitteeni lähti siitä, että systeemi järjestettäisiin kansalaispalvelun pohjalta, jolloin kaikki Suomen kansalaiset tietyn iän saatuttuaan voisivat itse valita, minkä muodon kansalaispalvelua he suorittavat. Tämä on myös tulevaisuudessa todennäköisesti ainakin pitemmän päälle totta siinä vaiheessa, kun rupeamme tiiviimmin puhumaan EU:n yhteisestä turvallisuuspolitiikasta ja Suomen roolista Natossa ja muista tällaista laajemmista turvallisuuspoliittisista kysymyksistä.

Ed. J. Andersson: Rouva puhemies! Haluan vielä ottaa esille sen, että meillä on käynyt niin, että automatisointi on vienyt työpaikat teollisuudessa, ja sama on tapahtumassa myös armeijassa, että koneet korvaavat ihmisiä. Mutta samaan aikaan meillä tarvitaan suuria ihmisjoukkoja, esimerkiksi jos tapahtuu öljykatastrofi, pelastamaan rannat, puhdistamaan linnut ym. Suuria ihmismassoja kyllä tarvitaan eräissä tärkeissä yhteisissä pelastustoimissa. Mutta kun tulee itse sota, niin mielestäni, jos olen ymmärtänyt ollenkaan tätä kehitystä, meillä on tapahtunut armeijassa sama asia kuin teollisuudessa eli koneet tekevät nyt sen työn paremmin kuin ihmiset. Eli tavallaan meille jää turhia ihmisiä, jotka vain roikkuvat ja odottavat tehtäviä, kun he voisivat tehdä jotakin tärkeämpään.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään puolustusvaliokuntaan.

Puhemies: Eduskunnan seuraava täysistunto on huomenna perjantaina kello 13.

Täysistunto lopetetaan kello 22.01.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Jouni Vainio

